

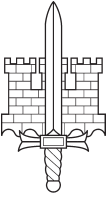
Maanpuolustuskorkeakoulu

Venäläinen taktikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin

Sakari Simelius

Suomalaisen sotataidon klassikot

Maanpuolustuskorkeakoulu

Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseen maastoon ja olosuhteisiin

(Arvosteleva tarkastelu sovellutusesimerkein valaistuna)

majuri Sakari Simelius

Suomalaisen sotataidon klassikot

©Maanpuolustuskorkeakoulu ja tekijät

Kannen kuva: SA-kuva

Kuvat: Puolustusvoimat

Toimittaneet: Mikko Karjalainen ja Hannu Ahtinen

Taitto: Kalevantuli/Matti Vartiala

ISBN 978-951-25-3117-2 (sid.)

ISBN 978-951-25-3118-9 (pdf)

Painopaikka:
PunaMusta Oy
Tampere 2019

Sisällys

RIKU SUIKKANEN

Lukijalle 1

MIKKO KARJALAINEN

**Esikuntaherra ja rintamakomentaja – Sakari Simelius vapaussodan
vapaehtoista jatkosodan rykmentinkomentajaksi** 5

JUSSI PAJUNEN

Puna-armeijan taktiikka, Simeliuksen tuomio ja talvisodan todellisuus..... 20

PETTERI JOUKO

Myllerrysten ajan komentaja..... 36

SAKARI SIMELIUS

**Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseen maastoon ja olosuhteisiin.
(Arvosteleva tarkastelu sovellutusesimerkein valaistuna)** 59

Johdanto.....62

I. Suomalaiset olosuhteet verrattuna venäläisiin ja niiden vaikutus 63

1. Maasto.....63

2. Ilmasto64

3. Organisaatio65

4. Koulutus.....66

5. Voimasuhteet.....67

6. Olosuhteittemme vaikutus67

II. Hyökkäystaistelu..... 69

A. Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan kesällä.....69

1. Tilanne69

2. Etumaaston valtaus.....69

3. Hyökkäys päävastarinta-asemaa vastaan.....72

B. Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan talvella.....81

C. Hyökkäystaistelun muut lajit.....82

D. Yhteenveto.....83

III. Puolustustaistelu.....	84
A. Puolustus (normaalirintamalla) kesällä.....	84
1. Tilanne	84
2. Puolustuksen järjestely ja suoritus	84
B. Puolustus leveällä rintamalla.....	92
C. Liikkuva puolustus	92
D. Puolustus talvella	92
E. Yhteenvedo	93
IV. Kohtaamistaistelu	95
V. Loppuarvostelu.....	97
Liite no 1	Lumihavainnot Kivennavan kirkolla. 100
Liite no 2	4. D:n marssirivistö. 101
Liite no 3	4. D:n ryhmitys 21.8. ja vihollisesta saadut tiedot. 102
Liite no 4	4. D:n hyökkäyssuunnitelma. 103
Liite no 5	JR 12:n hyökkäyssuunnitelma. 104
Liite no 6	II AK:a vastassa olevan vihollisen ajateltu ryhmitys pääpiirteissään ja 4. D:n hyökkäys sitä vastaan. 105
Liite no 7	5. D:n puolustussuunnitelma..... 106
Liite no 8	JR 14:n puolustusryhmitys ja tulisuunnitelma..... 107
Liite no 9	5. D:n puolustusasemaa vastaan hyökkäävän vihollisen hyökkäyssuunnitelma. 108
Liite no 10	Puolustus leveällä rintamalla..... 109

Lukijalle

Vuosi 1939 oli Suomen historiassa murroskohta. Marraskuun 30. päivänä syttyi talvisota, joka pyyhkäisi hetkessä pois edeltävän kahden vuosikymmenen aikaisen rauhantilan. Ylivoimaisin voimin Suomea vastaan hyökänneen Neuvostoliiton eteneminen onnistuttiin kuitenkin loppujen lopuksi pysäyttämään siten, että aselepo astui voimaan 13. maaliskuuta 1940.

Sodan aikana puna-armeijan taktillinen taito heikkouksineen ja vahvuuksineen tuli suomalaisille joukoille ja joukkojen komentajille tutuksi. Vihollisen taktista taitoa oli tutkittu sotaa edeltäneinä vuosina. Rauhan ajan tutkimustyön tulkintoja testattiin talvisodan kuukausina toden teolla.

Yksi talvisotaa ennen valmistuneista tutkimuksista oli majuri (jalkaväenkenraali) Sakari Simeliuksen helmikuussa 1939 valmistunut Sotakorkeakoulun diplomityö ”Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseen maastoon ja olosuhteisiin. (Arvosteleva tarkastelu sovellutusesimerkein valaistuna)”. Simeliuksen aikaisemmin julkaisematon diplomityö muodostaa perustan Suomalaisen sotataidon klassikot -sarjan kahdeksannelle osalle.

Edellisissä osissa on tarkasteltu puolustusjärjestelmän osatekijöiden muodostumista maalla, merellä ja ilmassa: Richard Lorentzin käsikirjoitus kuvasi suomalaista ilmasotataidon kehitystä. Jouko Pirhosen diplomityö taas arvioi suomalaisen merisotataidon erityispiirteitä. T. V. Viljasen tutkimuksessa kuvattiin suurhyökkäyksen torjunnan haasteita. Paavo Juntilan diplomityössä arvioitiin taistelutehon laskemiseen vaikuttaneita tekijöitä jatkosodassa. Paavo Ilmolan erillistutkimuksessa käsiteltiin sissisotaa, sen edellytyksiä ja sodankäynnin suuntaviivoja. Olavi Johannes Lehden tutkielmassa keskiössä oli panssarintorjunta ja sen tulevaisuus sodanjälkeisinä vuosikymmeninä. Valter Nordgrenin koostama teksti oli yksi ensimmäisistä talvisodan taktillisia kokemuksia käsittelevistä koonnoksista.

Simeliuksen diplomityötä täydentävät kirjan alussa olevat kolme erillisartikkelia. Apulaisprofessori Mikko Karjalainen valottaa Simeliuksen henkilökuvaan vapaussodan vapaaehtoisesta jatkosodan rintamakomentajaksi. Kapteeni, ST Jussi Pajunen peilaa Simeliuksen diplomityön tulkintoja Neuvostoliiton sotataitoon ja talvisodan toteumaan. Professori, eversti (evp.) Petteri Jouko puolestaan arvioi Simeliusta taktiikan kehittäjänä ja Puolustusvoimain komentajana.

Julkaisun saattaminen lopulliseen muotoonsa vaatii onnistunutta tiimityötä. Tämän julkaisun valmistumisesta on ilo kiittää useita henkilöitä. Simeliuksen laatiman teks-

tin litterointi sähköiseen muotoon oli iso työ. Kiitos tästä kuuluu majuri (evp.) Hannu Ahtiselle. Petteri Jouko ja Jussi Pajunen ansaitsevat kiitokset Simeliuksen tekstiile syvyyttä antavien kylkiartikkeleiden laatimisesta. Mikko Karjalainen on kirjoitus- ja toimitustyöllään mahdollistanut tutkimuksen toimittamisen kirjaksi. Kylkiartikkeleiden kielenhuollon on toteuttanut ammattitaidolla FM Elias Salminen. Kirjan kuvitukseen tekijät ovat saaneet maan parasta asiantuntija-apua FM Johanna Palokankaalta. Kirjan kannen suunnittelusta kiitokset ansaitsee Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisupäällikkö Aki Aunala. Kirjan taittaja Matti Vartiala ansaitsee kiitokset ammattitaidolla ja joustavasti toteutetusta työstä.

Erytiskiitos kuuluu Maanpuolustuskorkeakoulun tukisäätiölle, joka on rahoittanut teoksen taitto- ja painokulut. Ilman säätiön merkittävää panostusta tämäkin aikakautensa klassikkoteksti olisi voinut jäädä arkistojen kätköihin.

Toivotan lukijoille antoisia hetkiä Sotataidon klassikko -teoksen parissa.

Santahaminassa 30. lokakuuta 2019

Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen johtaja
Eversti Riku Suikkanen

Mikko Karjalainen¹

Esikuntaherra ja rintamakomentaja – Sakari Simelius vapaussodan vapaaehtoisesta jatkosodan rykmentinkomentajaksi

”Kellot tarkistettava yleisradion avulla.” Esikuntapäällikkö, majuri Sakari Simelius halusi varmistaa, että 23. joulukuuta 1939 aamulla kello 6.30 aloitettava hyökkäys käynnistyisi 4. Divisioonan osalta ajallaan. Kyseessä oli siihenastisen talvisodan laajin suomalaisten hyökkäysoperaatio, johon osallistui joukkoja kuudesta eri divisioonasta.² Voi kuvitella, että juuri 39 vuotta täyttäneen esikuntapäällikön ajatuksissa myllersi joulunaluspäivinä kellojen tarkistamisen lisäksi lukemattomia muita hyökkäysvalmisteluissa huomioitavia yksityiskohtia.

4. Divisioonan hyökkäys eteni aluksi suunnitellusti, vaikka heti alkuvaiheesta lähtien vihollinen kohdistikin hyökkääviin suomalaisiin voimakkaan tykistö- ja konetuliaseiden tulen. Puoleenpäivään mennessä Simeliuksen divisioonan joukoista Jalkaväkirykmentti 11 oli suunnitellussa välitavoitteessa. Vasemmalla puolella hyökänneen 6. Divisioonan vetäytyessä myös 4. Divisioonan hyökkäys piti kuitenkin iltapäivällä kahden aikoihin keskeyttää. Iltayhdeksään mennessä 4. Divisioonan joukot oli vedetty takaisin entiseen ryhmytykseen pääpuolustuslinjalle. Hyökkäys oli epäonnistunut.³

Talvisodan jouluaatto valkeni Simeliukselle ilmeisen synkkänä. Aattopäivä oli esikuntapäällikölle työntäyteinen, sillä edellispäivän hyökkäysoperaation epäonnistumisen syyt oli koottava kirjalliseen muotoon mahdollisimman nopeasti. Ylemmät esikunnat vaativat kiireellisesti tietoja siitä, miksi hyökkäys oli jouduttu pysäyttämään. Kiivaimmin lisätietoja epäonnistumisen syistä hamusi ylipäällikkö Mannerheim Mikkelin päämajassa.⁴

Simeliuksen havainnot tiivistyivät II Armeijakunnan komentaja, kenraaliluutnantti Öhquistin hyökkäysoperaatiosta laatimaan raporttiin. Ensinnäkin vihollinen oli ryhmit-

1 Kirjoittaja (s. 1976) on filosofian tohtori. Toimii sotahistorian apulaisprofessorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Hän on väitellyt vuonna 2009 Helsingin yliopistossa tutkimuksella ”Ajatuksista operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa”.

2 4. Divisioonan esikunnan sotapäiväkirja. SPK 3320, Kansallisarkisto (KA).

3 4. Divisioonan tsto III:n sotapäiväkirja 23.12.1939. SPK 232, KA; 4. Divisioonan esikunnan sotapäiväkirja, liitteenä oleva divisioonan taistelukertomus. SPK 3320, KA.

4 4. Divisioonan esikunnan sotapäiväkirja, liitteenä oleva divisioonan taistelukertomus. SPK 3320, KA.

tynyt hyökkäysasemiin juuri niille alueille, mihin suomalaiset hyökkäyksessään etenivät. Toisaalta Öhquist yhtyi Simeliuksen huomioon siitä, että osittain epäonnistuminen johdettiin 6. Divisioonan tottumattomuudesta, mutta myös ammusten puutteesta.⁵

Simeliuksen omista ajatuksista ei ole säilynyt kovinkaan laajoja merkintöjä, mutta hänen muistiinpanojensa pohjalta voi olettaa, että hän yhtyi kenraaliluutnantti Öhquistin ylöskirjaamiin ajatuksiin: ”hyökkäyksemme [23. joulukuuta 1939] epäonnistumisesta huolimatta antoi kaikille siihen osaa ottaneille johtajille ja joukoille hyvin arvokkaita opetuksia, vaikkakin on myönnettävä, että ne täytyi ostaa suhteellisen kalliilla hinnalla”. Simeliuksen mukaan yhteistoiminta jalkaväen ja tykistön kesken ei toiminut liikkuvan operaation aikana ja viestikalustoa oli liian vähän.⁶

Muutamaa kuukautta aikaisemmin, helmikuussa 1939 valmistuneen diplomityön johtopäätöksiä oli Simelius näin ollen päässyt tai ehkä pikemminkin joutunut testaamaan erittäin karulla tavalla käytännön sotatöissä. Seuraavassa tarkastellaan Sakari Simeliuksen sotilasuraa vapaussodan vapaaehtoisesta nuorukaisesta jatkosodan rintamakomentajuuteen asti.

Savosta sotilasuralle

Jaakko Sakari Simelius syntyi Kuopiossa 13. marraskuuta 1900. Vain pari kuukautta aikaisemmin Pielavedellä, aivan Kuopion kupeessa, oli päivänvalon ensimmäistä kertaa nähnyt Urho Kaleva Kekkonen, jonka kanssa Simeliuksen tiet ristesivät merkittävällä tavalla 1960-luvun alussa Simeliuksen toimiessa Puolustusvoiman komentajana ja Kekkonen Tasavallan presidenttinä.

Omien muisteluidensa mukaan isänmaallinen henki tarttui Simeliukseen jo kotikasvatuksen myötä. Lapsuudenkodin isänmaallista arvomaailmaa kuvaa erinomaisesti se, että etunimeä Sakari totelleen pojan isä Jaakko Kustaa Simelius oli marraskuusta 1914 toukokuuhun 1915 pidätettynä Lapinlahden asemapäällikön virasta. Keisarillinen Senaatti nimittäin rankaisi Isä-Jaakkoa tällä tavoin, koska hän oli allekirjoittanut kotipitäjästään lähetetyn kansalaisadressin erästä venäläismielistä senaattoria kohtaan.⁷ Siemen Sakari-pojan maanpuolustustahdolle oli siis kylvetty jo ennen Suomen itsenäistymistä.

Vapaussodan syttyessä tammikuussa 1918 Sakari Simelius oli vastikään 17 vuotta täyttänyt Iisalmen Suojeluskuntaan kuuluva nuorukainen. Muiden pitäjän suojeluskuntalaisten tapaan hän osallistui sulkeisharjoitteisiin yhteiskoulun voimistelusalissa. Aseista

5 Tapola, Päivi & Karjalainen, Mikko: *Mannerheimin haastaja. Kenraali Harald Öhquist*. Keuruu 2013, s. 165.

6 Simelius, Sakari: *Jalkaväenkenraalin muistelmat. Puolustusvoimien puolesta*. Juva 1983 (1983a), s. 51; Tapola & Karjalainen 2013, s. 168–169.

7 Simelius 1983a, s. 9–10.

SOTAMUSEO

Vapaussootaan Sakari Simelius otti osaa vapaaehtoisena.

oli todellista puutetta Iisalmessa kuten muuallakin, joten aseotteiden äkseeraaminen toteutettiin voimistelusauvoilla.⁸

Sodan kauheudet löivät vasten Simeliusta ensimmäisen kerran huhtikuun alkupäivinä 1918 Tampereen rintamalla. Tampereen valtausoperaation loppuvaiheessa 3. Jääkärirykmentti, johon Simelius oli jo aikaisemmin Kuopiossa siirretty saamaan konekiväärinkoulutusta, siirrettiin Kuopiosta junakuljetuksilla ylipäällikön reserviksi Tampereen länsipuolelle. Tulikasteensa Simelius sai rykmentin 5. Jääkäripataljoonassa aivan operaation loppuvaiheessa.⁹

Tampereen valtauksen jälkeen Mannerheim ryhmitti Valkoisen armeijan joukot uudelleen tavoitteena Viipurin valtaus. Myös Simelius siirtyi 3. Jääkärirykmentin joukoissa Karjalan rintamalle. Rykmentti osallistui Viipuriin valtaukseseen, mutta Simeliuksen henkilökohtainen osallistuminen taistelutoimiin jäi vähäiseksi, sillä hänet määrättiin lähettetehtäviin rykmentin esikuntaan. Vahvimman muistijäljen Viipurin taisteluista aiheuttikin nuorelle vapaaehtoiselle yhtäältä se, että satularatsastukseen tottumattomana lihakset kipeytyivät kovasti, ja toisaalta kaupungin valtausta edeltäneenä yönä vieraan pataljoonan kenttäkeittimestä saadun perunasopan taivaallinen maku muistui mieleen vielä vuosikymmeniä myöhemmin puolustusvoimain komentajana.¹⁰

Vapausodan jälkeen Simelius kotiutettiin ja hän jatkoi koulunkäyntiä Iisalmen yhteiskoulun 7. luokalla. Sotilaan ura kuitenkin poltteli mielessä, joten lehdestä huomattu ilmoitus Viipurissa alkavasta upseerikurssista sai Simeliuksen lähettämään hakemuksen. Syyskuun puolivälissä 1918 alkoi aktiivisotilaan ura, joka kesti yhtäjaksoisesti vuoteen 1965 saakka.¹¹

Viipurin upseerikokelaskurssi päättyi 11. huhtikuuta 1919, jonka jälkeen Simelius määrättiin joukkueenjohtajaksi Uudenmaan Rykmentin kolmanteen konekiväärikomppaniaan. Vänerikin arvoon hänet korotettiin 1.9.1919, luutnantiksi 16.5.1921 ja kapteeniksi 6.12.1926. Kapteeniylennyksen aikaan Simelius oli edennyt konekiväärikomppanian varapäälliköksi.¹²

Simeliuksen sotilasura eteni symbolisesti yhtä jalkaa itsenäisen Suomen puolustusvoimien kehitystyön kanssa. Taistelukoulu aloitti toimintansa Viipurissa vuonna 1927 ja ensimmäiselle komppanianpäällikkökurssille komennettiin myös kapteeni Sakari Simelius. Taistelukoulu perustettiin upseeriston taktillisen osaamisen yhdenmukaistamiseksi. Kurssin käytyään upseerin piti kyetä johtamaan sodan ajan komppaniaa sekä tarvitta-

8 Simelius 1983a, s. 11.

9 Simelius 1983a, s. 13.

10 Simelius 1983a, s. 15–17.

11 Sakari Simeliuksen sotilaskantakortti ja nimikirja, KA; Simelius 1983a, s. 17–18.

12 Sakari Simeliuksen nimikirja, KA.

Vänrikki Simelius aloitti upseerinuransa vuonna 1919 joukkueenjohtajana Uudenmaan Rykmentissä.

essa sodan ajan pataljoonaa. Jälkikäteen Simelius koki, että nimenomaan Taistelukoulu juurrutti Puolustuslaitokseen uudistetut kasvatus- ja opetusmenetelmät. Käytännössä Simelius tarkoitti liialliseen preussilaiseen kuriin pohjautuvan koulutusmallin muutosta muun muassa omatoimisuutta sisältäviksi opetuskäytänteiksi.¹³

Noin kolmenkymmenen oppilasupseerin joukosta kapteeni Simelius valmistui kolmen kuukauden tiiviiden opintojen jälkeen kurssin priimuksena. Palkinto opintomenestyksestä oli kuitenkin hivenen karvas. Simelius ei nimittäin ollut kovinkaan innoissaan opintomenestystä seuranneesta komennuksesta seuraavan komppanianpäällikkökurssin jalkaväkitaktiikan opettajaksi. Seuraavien vuosien aikana Taistelukoulun työn merkitys kuitenkin kirkastui Simeliukselle. Hän analysoi jälkikäteen opettajatehtävänsä jopa hivenen ylevästi, sillä Taistelukoulun piti hänen mukaansa saada ohjesääntöjen henki eläväksi. Käytännössä tällä hän tarkoitti koulutuksen ja taktillisten periaatteiden suomalais-tamista ensimmäisten kotimaista alkuperää olleiden ohjesääntöjen valmistuessa.¹⁴

Simelius suhtautui opettajatehtäviinsä hyvin perusteellisesti. Hän peilasi opetusmetodejaan omiin oppilaskokemuksiinsa varsin ennakkoluulottomalla tavalla. Esimerkiksi opettajan ja oppilaiden välisestä vuorovaikutuksesta Simelius totesi hyvin modernilla tavalla: ”*Oppilaat ottivat asiat vakavasti, joskin nuoren ihmisen täytyi välillä vähän riehuaikin. Tätäkin puolta piti ymmärtää. Silloin päästiin yhteisymmärrykseen ja tulos oli sen mukainen.*”¹⁵ Palveluskuri oli kuitenkin Simeliukselle selviö, jonka noudattamisesta ei laistettu.

Simelius siirtyi Taistelukoulun opettajan tehtävästä Viipurin Suojeluskuntapiirin 1. sotilasohjaajaksi elokuun alussa 1933. Simeliukselle siirto oli mieleinen, tarjosihan se majurin virka-aseman, joka näkyi luonnollisesti myös palkkaetujen kohentumisena. Simelius itse muisteli siirtoa siten, että ”*kun kaikki portaat olivat likipitäen samanikäisten miehittämät, ei vakansseja kovin usein vapautunut*”. Sotilasohjaajan tehtäviin kuului suojeluskuntapiirin koulutustoiminnan johtaminen. Viipurin alueen suojeluskuntalaiset ja Kannaksen maastot tulivat tässä vaiheessa Simeliukselle hyvin tutuiksi.¹⁶

Neljän vuoden suojeluskuntauran jälkeen Simeliuksen oli aika palata itse koulun penkille, kun syyskuussa 1937 alkoi kaksivuotinen Sotakorkeakoulun yleisesikuntaupseerikurssi. Simeliuksen kolmehenkisellä perheellä oli siis edessä muutto Helsinkiin. Käytännön asioiden kannalta muutto tapahtui helposti. Simeliuksen mukaan ”*kun aamujunalla saapui Helsinkiin, [ja] osti päivän lehden, niin voi valita mieleisensä asunnon ilman vaike-*

13 Simelius, Sakari: Paraatisotilaasta nykypäivän sissiin. *Jalkaväen vuosikirja VIII (1968-1969)*. Mikkeli 1968, s. 8; Simelius 1983a, s. 33; Raunio, Ari: Suomen puolustusvoimien ensimmäinen vuosisata. Karjalainen, Mikko (toim.): *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*, Keuruu 2018, s. 26–27.

14 Simelius 1983a, s. 36.

15 Simelius 1983a, s. 36–37.

16 Jaakko Sakari Simeliuksen nimikirja. KA; Simelius 1983a, s. 38.

uksia lehti-ilmoitusten perusteella”.¹⁷ Simelius suhtautui yleisesikuntaupseerikurssin opintoihin ilmeisen vakavalla mielellä, sillä jälkikäteen pohtien opiskelu oli ollut jatkuvaa ponnistelua ja muut harrastukset oli pitänyt jättää syrjään. Simelius totesi hivenen hirtehisesti, että opiskeluihin sisältyi kaksi ilonpäivää. Opintojen aloitus- ja loppumispäivät. Joka tapauksessa Simelius onnistui jälleen hyvin. Diplomityöstä hän sai kiitettävän arvosanan ja 10 000 markan stipendin tullen kokonaisarvostelussa kapteeni Arvi Kurenmaan jälkeen toiseksi. Simeliuksen kurssi valmistui 2. lokakuuta 1939. Valmistumisen iloa himmensi se, että eurooppalaisen suursodan merkit näkyivät jo Suomenkin horisontissa.¹⁸

Esikuntaherrana talvisodassa

Talvisota syttyi 30. marraskuuta 1939. Simelius oli yleisesikuntaupseerikurssin päättymisen jälkeen siirretty 12. lokakuuta 4. Divisioonan huoltopäälliköksi. Simelius ottaa muistelmis- saan loka–marraskuun 1939 tilanteen kuvaamisessa poikkeuksellisen vahvasti kantaa 4. Divisioonan johdon mielialoihin. Ylimääräisten harjoitusten käynnistyttyä divisioonaa ryhmitettiin Länsi-Kannakselle. Divisioonan komentaja, eversti Bjarne Nordeswanin ja esikuntapäällikkö, majuri Hülpersin pohdintoja divisioonan puolustusmahdollisuuksista Simelius kuvasi jälkikäteen paniikinomaiseksi pessimismiksi ja uskon puutteeksi.¹⁹

Vihollisen hyökkäys eteni Länsi-Kannaksella sodan ensi päivinä nopeasti. Se yhdistettynä divisioonan johdon osoittamaan ”uskon puutteeseen” aiheutti henkilöstövaihdok- sia. Simeliuksen henkilöasiakirjojen mukaan hänet siirrettiin huoltopäällikön tehtävästä divisioonan esikuntapäälliköksi 6. joulukuuta. Divisioonan sotapäiväkirjan mukaan hän kuitenkin otti tehtävät vastaan vasta 11. joulukuuta. Edeltäjä, majuri Hülpers siirtyi II Armeijakunnan esikunnan tykistötoimistoon. Myös divisioonan komentaja vaihdettiin, sillä heti sodan ensi päivinä eversti Nordenswan oli sairastunut ja hänen tilalleen nimi- tettiin 6. joulukuuta eversti Auno Kaila.²⁰

Simelius joutui näin ollen astumaan divisioonan esikuntapäällikön vaatimaan tehtä- vään kesken kiivaiden puolustustaistelujen. Onneksi ylimääräisten harjoitusten aikana loka–marraskuussa hän oli huoltopäällikön tehtävässä pystynyt tutustumaan koko divi- sioonan esikunnan henkilöstöön. Näin esikunnan työskentelyn johtaminen divisioonan uuden komentajan päätösten suunnittelijana ja toimeenpanijana oli ylipäänsä toteutet- tavissa.

17 Jaakko Sakari Simeliuksen sotilaskantakortti liitteineen. KA; Simelius 1983a, s. 42; Jalkaväenkenraali Sakari Simeliuk- sen biografiatiedot. *Itsenäisen Suomen kenraalikunta 1918–1996. Biografiat* (toim. Rauno Lipponen). Porvoo 1997, s. 380–381.

18 Jaakko Sakari Simeliuksen nimikirja. KA; Simelius 1983a, s. 42–43.

19 Simelius 1983a, s. 46–47.

20 4. Divisioonan toimisto III:n sotapäiväkirja 6. ja 11.12.1939. SPK 231, KA; Simelius 1983a, s. 49.

Aikaisemmin kuvattu 23. joulukuuta 1939 Kannaksella toteutettu hyökkäys epäonnistui karulla tavalla. Suurten tappioiden myötä sodan ankaruus tuli viimeistään joulun alla 1939 Simeliukselle konkreettisesti todeksi. Esikuntapäällikkönä hän ei osallistunut varsinaiseen taistelutoimintaan, mutta etenkin operaatiovalmistelujen loppuvaiheessa hän oli 4. Divisioonan toteuttaman suunnittelun keskiössä. Mielenkiintoinen yksityiskohta operaation valmistelussa oli se, että Simeliuksen mukaan eversti Kaila saneli hyökkäyskäskyn itse sen sijaan, että esikunta olisi valmistellut ja esitellyt sen hänelle. Simelius arvioi, että komentajan tahto välittyi juuri tässä tilanteessa sellaisenaan kaikille alaisille.²¹

Kaikesta päätellen Simelius oli sotatilanteessa hyvin vahvaluonteinen johtaja. Merkkejä siitä, että hän olisi millään tavoin luhistunut tai edes ylikuormittunut vaativien tehtäviensä edessä, ei ole havaittavissa. Simeliuksen luonteen lujuus ilmentyy hänen 1970-luvulla Kansa taisteli -lehteen kirjoittamassaan tekstissä, jossa hän kuvaa jatkosodan aikana johtamansa Jalkaväkirykmentti 4:n toimintaa. Simelius kertoi onnistuneista operaatioista, joissa onnistumisen hinta määriteltiin kaatuneiden sotilaiden määrässä. Toisaalta hän kertoi, kuinka jatkosodan päätyttyä odotti viimeiseen toivonriipeeseen rykmenttinsä kadonneita sotilaita palaaviksi sotavankeudesta.²² Kylmänviileä harkintaa ja inhimilliset tunteet yhdistyivät Simeliuksen sodan ajan toiminnassa poikkeuksellisen luontevalla tavalla.

Simeliuksen divisioonan osalta talvisodan rauha ei siis alkanut hetkeäkään liian aikaisin. Rannikkoryhmän esikunnasta tuli aamulla 13. maaliskuuta 1940 divisioonan esikuntaan kello 5.20 puhelinsanoma, jossa kerrottiin rauhantulosta. Vihollisuudet lopuivat kello 11 ja vielä saman päivän kuluessa divisioonan esikunnassa syntyi käsky vetäytymisestä. Epäily vihollisen toimia kohtaan oli käsin kosketeltavissa, mutta välitön sodan uhka oli väistynyt. Myöhään illalla 15. maaliskuuta divisioonan komentaja käskei, että seuraava päivä olisi lepopäivä. Kolmen ja puolen kuukauden sotasavotan jälkeen ”lepopäivälle” oli tilaus. Divisioonan esikunnan oman tilaston mukaan kaatuneita oli sodan aikana noin 1 300 miestä, joista joulukuussa menehtyi noin kaksisataaviisikymmentä ja viisisataa maaliskuun kahden ensimmäisen viikon kuluessa.²³

Kohti ”kesäsotaa”

Elokuun alussa 1940 Simelius siirtyi IV Armeijakunnan esikuntapäälliköksi Kuopioon. Armeijakunnan komentaja, kenraalimajuri Woldemar Hägglund otti virkaiältään nuoren, entuudestaan itselleen tuntemattoman majurin vastaan kohteliaan varauksellisesti. Simelius lunasti paikkansa Hägglundin työparina nopeasti, sillä ainakin muistelmissaan

21 Simelius 1983a, s. 50.

22 Ks. Simelius 1972, passim.

23 4. Divisioonan esikunnan sotapäiväkirja 13.3.1940. SPK 234, KA; 4. Divisioonan esikunnan sotapäiväkirja, liite ”4D:n tappiot talvisodassa”. SPK 3320, KA.

SA-KUVA

Kenraalimajuri Woldemar Hägglundin ja majuri Sakari Simeliuksen yhteistyö oli saumatonta. Kuvassa Hägglund ja (everstiluutnantti) Simelius Tohmajärvellä 14. heinäkuuta 1941.

hän kiitteli uuden komentajansa rauhallisuutta ja yhteistyön toimivuutta. Luottamus oli ilmeisen molemminpuolista. Uuden tehtävän vaikeuskerrointa lisäsi varmasti se, että esikunnan muu avainhenkilöstö oli toiminut yhdessä jo talvisodan aikana.²⁴

Tehtävävaihdos osui ajankohtaan, jolloin Puolustusvoimien piirissä huoli rauhan pysyvyydestä oli kahvipöytäkeskustelujen vakioaihe. Neuvostoliitto oli miehittänyt kesän aikana Baltian maat ja liittänyt ne virallisesti osaksi Neuvostotasavaltojen liittoa elokuun alkupäivinä. Neuvostoliiton aggressiivisuus Baltian maita kohtaan vain kasvatti epäilyksiä myös Suomenlahden pohjoispuolella. Mitkä olivatkaan Neuvostoliiton aiheet Suomea kohtaan? Vaikka Simelius itse totesi kesästä 1940, että hän muun divisioonan esikunnan henkilöstön tavoin nuoli haavojansa²⁵, oli yleistilanne Puolustusvoimissa rauhasta huolimatta erittäin jännittynyt.

Syksyn 1940 kuluessa yleistilanne rauhoittui ja rauhan ajan puolustusvoimien järjestelyitä vietiin tarmokkaasti eteenpäin. Uusi Puolustusvoimien rauhan ajan kokoonpano vahvistettiin 28. helmikuuta 1941 ja Simelius jatkoi työtään Kuopiossa IV Armeijakunnan esikuntapäällikkönä. Uuden puolustuslinjan varustustyöt yhdistettynä uusien parakkivaruskuntien rakentamiseen aiheuttivat sen, että sodan ajan organisaatiosta rauhan ajan järjestelyihin siirtyminen vaati suuria ponnisteluja, jotka eivät tapahtuneet käden käänteessä.²⁶

Simelius itse on kirjoittanut välirauhan ajan toiminnastaan hyvin niukalti, mutta mielenkiintoinen yksityiskohta on se, että hän johti talvella 1941 armeijakuntaansa kuuluneiden Savo-Karjalan, Keski-Pohjanmaan ja Maanselän sotilasläänien esikunnille tarkoitetun sotapelin. Puolustuksellisen tehtävän lisäksi sotapeliin sisältyi myös hyökkäyksellinen tehtävä kohti Laatokkaa Hiitolan suunnalla. Huhti–toukokuussa 1941 armeijakunnissa järjestettiin Puolustusvoimain Pääesikunnan käskystä laajemmat kartta- ja kenttäharjoitukset. Harjoitusasetelmassa Neuvostoliitto oli hyökännyt rajan yli ja armeijakuntien piti pysäyttää hyökkäys ja vakauttaa tilanne. Laajin hyökkäystehtävä lankesi juuri Simeliuksen armeijakunnalle, jonka piti harjoitella operaatio Jänisjärven itäpuolitse Laatokan rannikolle saakka.²⁷

Kesäkuun 10. päivänä 1941 everstiluutnantti Simelius otti hieman ennen puoltapäivää vastaan puhelun Puolustusvoimain Pääesikunnasta. Puhelun sisältö oli lyhyt ja ytimekäs. Ennakkoon tiedossa olleet esikäskyn kohdat, jotka koskivat suojajoukkojen liikekannallepanoa, oli laitettava armeijakunnassa toteen. Käskyt alajohtoportaille oli saatava liikkeelle mahdollisimman nopeasti ja käskyjen toimeenpanoa valvottava. Esikunnan hen-

24 Simelius 1983a, s. 66–67; Ahtiainen, Eeva-Kaisa: *Woldemar Hägglund. Kollaan kenraali*. Keuruu 2009, s. 248.

25 Simelius 1983a, s. 65–66.

26 Simelius 1983a, s. 67–68; *Jatkosodan historia, osa 1*. (toim. Sotatieteen laitoksen Sotahistorian toimisto). Porvoo 1988, s. 61–63.

27 Simelius 1983a, s. 67–68; *Jatkosodan historia, osa 1*, s. 58.

kilöston lounastunti jäi kesken.²⁸ Näin Simeliuksen jatkosota alkoi käytännössä parisen viikkoa ennen varsinaisen sodan syttymistä.

Päivä oli Simeliuksen johtamalle esikunnalle kiireinen, sillä myöhemmin iltapäivällä Puolustusvoimain Pääesikunnasta annettiin täydentävät käskyt. Ylimmän sodanjohdon haparovia ensiaskeleita uuden sodan osalta kuvaa se, että heti perään sai armeijakunta korjauskäskyn muutamaa tuntia aikaisemmin annettuun ensimmäiseen käskyyn. Seuraavan yön unetkin jäivät esikuntapäälliköltä katkonaisiksi, sillä puoli kahden aikaan yöllä esikunnan päivystävä upseeri tiedusteli Simeliukselta, voidaanko liikekannallepanomääräyksen saaneita poliisikonstaapeleita ja komisarioita jättää siviilitehtäviinsä.²⁹

Simelius on jälkikäteen analysoinut Hägglundin toimineen tuona päivänä korostuneen rauhallisesti, vahvistaakseen näin esikunnan luottamusta itseensä. Komentaja ei edes tullut välittömästi esikuntaan, kun Simelius ilmoitti hänelle puhelimitse liikekannallepanokäskyjen toimeenpanosta. Komentaja totesi vain lyhyesti, että toimikaa käskyjen mukaisesti. Simelius totesi omista ajatuksistaan hyvin rehellisesti: ”*Kuitenkin on minun tunnustettava, että minä vähän vaistomaisesti kaipasinkin esimiehen läsnäoloa. Mutta toisaalta se lisäsi vastuuta ja antoi puhtia toimenpiteille.*”³⁰

Simelius kuvaa kuukauden ajanjaksoa kesäkuun 10. päivän liikekannallepanon aloituksesta heinäkuun 10. päivänä tapahtuneeseen Karjalan Armeijan hyökkäyksen alkuun tapansa mukaan neutraalisti. Vaikka todellisuudessa esikunta työskenteli korkeapaineella koko kyseisen ajan. Ennen hyökkäyksen alkua Simeliuksen johdolla esikunnassa valmisteltiin päiväkäsky, joka annettaisiin VII Armeijakunnan joukoille ennen hyökkäyksen aloittamista. Liikekannallepanon myötä IV Armeijakunta muuttui numeroinniltaan VII Armeijakunnaksi. Kun Simelius esitteli Hägglundille propagandistiseen sävyyn muotoillun, hyökkäyshenkeä nostattavaksi kaavailun luonnoksen päiväkäskyksi, luki Hägglund tekstin ja totesi, että laitetaan päiväkäskyyn vain lyhyesti: ”*No nyt pojat.*” Simelius myönsi, että tässä suhteessa komentaja oli esikuntaansa etevämpi. Tällainen lyhyt ja ytimekäs viesti puhutteli suomalaista sotilasta paremmin kuin propagandistiseen sävyyn laadittu teksti.³¹

Kenraalimajuri Hägglundin ja everstiluutnantiksi marraskuussa 1940 ylennetyn Simeliuksen yhteistyö jatkosodan hyökkäysvaiheessa oli toimivaa. Simeliuksen arviot Hägglundin sodan ajan johtamistavasta ovat hyvin myönteisiä. Ilmiselvästi Simelius arvosti komentajansa rehellisyyttä ja uskallusta puhua myös omista heikkouksistaan. Esimerkiksi Simelius nosti tapahtuman Petroskoin valtauksen jälkeen lokakuun alussa

28 VII Armeijakunnan toimisto III:n sotapäiväkirja 10.6.1941. SPK 4742, KA; Simelius 1983a, s. 70–71.

29 VII Armeijakunnan toimisto III:n sotapäiväkirja 10.–11.6.1941. SPK 4742, KA.

30 Simelius, Sakari: Suomalainen sotapäällikkö kenraaliluutnantti Johan W Hägglund. *Jalkaväen vuosikirja XV 1981–1982*. Joensuu 1983 (1983b), s. 10.

31 Simelius 1983b, s. 10; Simelius 1983a, s. 67–74.

1941. Hägglund oli todennut, että he pysähtyisivät matkalla Äänislinnaan Prääsän kenttäsaarialassa tervehtimässä haavoittuneita sotilaita. Aikaisemmin haavoittuneiden näkeminen olisi Hägglundin omien sanojen mukaan saattanut vaikuttaa häneen kykyynsä piiskata joukkojaan eteenpäin. Nyt hän uskalsi kohdata haavoittuneet soturinsa silmästä silmään, sillä tavoite eli Petroskoin valtaus oli saavutettu.³²

Simelius sai jatkosodan hyökkäysvaiheen ansioistaan merkittävää henkilökohtaista kunniaa. Lokakuussa 1941 hänet palkittiin 1. luokan Vapaudenristillä miekkojen kera. Everstiylennys seurasi vuoden 1942 lokakuussa.³³ Vuoden 1942 lopussa Sakari Simelius oli 42-vuotias, divisioonan ja armeijakunnan esikuntapäällikkönä sodan ajan kannuksensa ansainnut ammattimies. Kevättalvella 1943 Simeliuksen sotatiellä alkoi uusi ajanjakso, useimpien yleisesikuntaupseerin tavoittelema rintamakomentajan tehtävä.

Rykmentin komentajasta rauhan töihin

”Vastaanottaessani rykmentin [JR 4] tiesin siis, että se oli ns. ’kovia rykmenttejä’, johon saattoi luottaa. Se ei jättäisi komentajaansa pulaan.” Näin Simelius muisteli rykmentinkomentajan tehtävän maaliskuussa 1943 aikaansaamia ajatuksia kolmisenkymmentä vuotta tapahtuneen jälkeen. Simeliuksen vahva usko rykmentin sotilaskuntoon juonsi juurensa jatkosodan hyökkäysvaiheeseen vuonna 1941, jolloin se oli kunnostautunut everstiluutnantti Valter Nordgrenin komentamana kesän aikana niin Kannaksen takaisinvaltauksessa kuin Laatokan Karjalan taisteluissa syyskuusta eteenpäin. Simelius otti kevättalvella 1943 rykmentin vastaan Nordgrenilta, joka oli edellisen vuoden toukokuussa nimitetty Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi (60). Komentajan-saappaat joihin Simelius astui olivat isot.³⁴

Simeliuksen mukaan ensimmäisinä päivinä rykmentin miehet ilmiselvästi pohtivat *”mikähän tuo uusi komentaja oikein on miehiään”*. Rykmentin miesten ääneton havainnointi johtui Simeliuksen mielestä siitä, että hän tuli komentajaksi kirjoituspöydän takaa armeijakunnan esikunnasta, kun taas rykmentti oli läpikäynyt hyökkäysvaiheen aikana monet kiivaat taistelut etulinjassa.³⁵

Simeliuksen onneksi komentajuus alkoi sodan rauhallisessa vaiheessa. Toki vihollisen kranaatinheitinten ja suorasuuntaustykkiä tuli piti vanginsiippausyritysten ohella sodan synkkyyttä yllä. Rykmentti oli ryhmittyneenä 5. Divisioonan reserviksi Syvärin

32 Simelius 1983b, s. 14

33 Lipponen (toim.) 1997, s. 380–381.

34 Simelius, Sakari: (JR 4:n) komentajan muistelmia Jatkosodan ajalta. *Kansa taisteli* 6/1972; Karjalainen, Mikko: ”Kaikin puolin kyvykäs upseeri” – Eversti, Mannerheim-ristin ritari Valter Nordgren. Karjalainen, Mikko (toim.) & Ahtinen, Hannu (toim.): *Vihollisen taktiikasta ja omista vastatoimenpiteistä*. Tampere 2018, s. 18–19.

35 Simelius 1972, s. 162; Simelius 1983a, s. 98–99.

eteläpuolella. Uusi komentaja tutustui alaisiinsa kiertäen eri yksiköt läpi. Mannerheimin syntymäpäivänä 4. kesäkuuta 1943 tuli käsky, jonka mukaan Simeliuksen rykmentti vedettäisiin Aunuksen Ryhmän reserviksi vajaan sadan kilometrin päähän rintamalinjasta.

Jalkaväkirykmentti 4:n komentaja eversti Simelius työhuoneessaan 20. heinäkuuta 1943.

Kevääseen 1944 saakka rykmentin tärkein tehtävä olikin työpalvelus, joka koostui kenttävarustustöistä sekä halkojen hakkuusta koti-Suomen tarpeisiin. Simelius myönsi jälkikäteen, että reservissä olon aikana painopisteen olisi pitänyt olla miesten kouluttamisessa. Rykmentin sotapäiväkirjaan kirjattiin marraskuun 11. päivänä tyypillinen merkintä: ”Rykmentin komentaja ilmoitti tiedustelu-upseerille: 3.K jää edelleenkin Jokivarren lohkolle kv.töihin [kenttävarustustöihin] ja suorittaa vaihdon kompp. Lappalaisen kanssa n. 15.11.43. 7.K jää Mannerjärvelle halkotöihin toistaiseksi.” Reservissä olo teki epäilemättä hyvää myös rykmentinkomentajalle, sillä hän ehti käymään marraskuun kuluessa useampaan otteeseen jopa hirvimetsällä.³⁶

Jouluaaton 1943 Simelius vietti rykmentissä kiertäen aamuvarhaisesta iltaan saakka kanttiineja sekä käyden tervehdyskäynnillä kahdessa rykmentin komppaniassa. Ehtipä komentaja iltapäivän aluksi käydä rykmentin sairastuvallakin tervehtimässä siellä olleita 13:a potilasta. Heti joulun jälkeen Simelius lähti kohti Helsinkiä, sillä hän oli yksi niistä reilusta 50 rintamakomentajasta, jotka oli komennettu Tuusulaan 9. tammikuuta 1944 alkavalle kurssille ”orientoiva panssaritaistelukurssi eversteille ja everstiluutnantteille”. Päämajan koulutusosaston aloitteesta toteutetun kurssin merkittävin osuus oli saksalaisen eversti Ernst Nobisin luennot venäläisten hyökkäystaktiikasta ja saksalaisten torjuntamenetelmistä. Simelius pääsi päivittämään omia ajatuksiaan panssaritorjunnasta kreivin aikaan, sillä kurssi oli laatuaan ensimmäinen ja ainoa päämajan järjestämä opetustilaisuus ylemmälle päällystölle.³⁷

Vihollisen suurhyökkäyksen alkaessa kesäkuun 21. päivänä myös Aunuksen kannaksen rintamalla, joutui Simeliuksen rykmentti heti kiivaisiin puolustustaisteluihin. Neuvostolähteiden mukaan hyökkäyksen aloittanut tykistövalmistelu kesti noin kolme ja puoli tuntia. Suomalaisten asemia tulitettiin yli 1 800 tykin, kranaatinheittimen ja raketinheittimen tulella.³⁸

Simelius joutui nyt kohtaamaan rykmentin komentajana neuvostojoukkojen taktillisen taidon, jota oli diplomityössään viitisen vuotta aiemmin tutkinut. Vihollisen hyökkäys aiheutti nopeasti ongelmia, joihin Simeliuksen oli löydettävä nopeita vastauksia. Juhannusaaton 23. kesäkuuta aamuna rykmentin sotapäiväkirjaan merkittiin: ”*Ilm.[oitus] I P:sta: PSt.aseistusta ei ole lainkaan. Lähitorjuntajoukkue hävinnyt. Ryssä valtasi luutn. Pelliseltä yhden pst.tykin. Yksi uponnut suohon ja yksi hävinnyt. 16. Tyk.K:n tykki karannut, poistunut ilmaan lupaa.*”³⁹

36 JR 4:n sotapäiväkirja 5. ja 11.11.1943. SPK 9063, KA; Simelius 1983a, s. 102.

37 JR 4:n sotapäiväkirja 24. ja 28.12.1943. SPK 9063, KA; JR 4:n lääkärin sotapäiväkirja 24.12.1943. SPK 9164, KA; Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.) Joutsa 1996, s. 159–161.

38 Simelius 1972, passim; Simelius 1983a, s. 104.

39 Jalkaväkirykmentti 4:n sotapäiväkirja 23.6.1944. SPK 9092, KA.

Aselevon ja välirauhansopimuksen allekirjoittamisen jälkeen myös Simeliuksen rykmentille koitti kotiuttaminen. Sen ei tarvinnut jatkaa enää raskasta sotatietään Lapin sodan taisteluihin. Savonlinnan lähistöllä Kumpurannassa rykmentin komentaja totesi miehilleen karun yksinkertaiset läksiäissanat: *”Edessämme on vaikeat ajat. Ne vaativat meiltä jokaiselta ankaraa itsekuria ja ennen kaikkea yksimielisyyttä sekä horjumatonta tulevaisuudenuskoa.”* Eversti, myöhemmin jalkaväenkenraali Sakari Simeliuksen suuhun nuo sanat sopivat, sillä hän eli siten kuin hän miehiään kotiutustilaisuudessa opasti.⁴⁰

40 Simelius 1972, s. 165.

SA-KUVA

Yksittäinen puna-armeijan kevyt T-26-panssarivaunu hyökkää Kollaanjoella 17.12.1939.

Jussi Pajunen¹

Puna-armeijan taktiikka, Simeliuksen tuomio ja talvisodan todellisuus

Majuri Sakari Simeliuksen Sotakorkeakoulun yleisen osaston 14. kurssin diplomityö valmistui 4.2.1939 – noin kymmenen kuukautta ennen talvisodan syttymistä. ”*Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin*” käsitteli puna-armeijan taistelua sille yleensä vieraassa ympäristössä. Aihe tuli osoittautumaan ajankohtaiseksi. Diplomityön arvostelivat Yleisesikunnan koulutusosaston toimistoupseeri, majuri Valter Nordgren ja Sotakorkeakoulun yleisen taktiikan opettaja, everstiluutnantti Martin Kasimir Stewen. Vuoden 1939 syksyllä Sotakorkeakoulun apuopettajaksi nimitetty Nordgren kirjoitti työstä kiittävän arvostelun ja ehdotti sen arvosanaksi kiitettävää yhdeksikköä. Stewen yhtyi näihin arvioihin.²

Myöhemmin talvisodan aikana Päämajan taktillisessa toimistossa puna-armeijan taktiikasta ammentanut Nordgren piti Simeliuksen diplomityön vahvuutena ohjesääntöjen ja taktisen kirjallisuuden pohjalta rakennettua huolellista analyysiä. Se loi selvän kuvan neuvostoliittolaisen taktiikan sovellusmahdollisuuksista suomalaisolosuhteissa. Nordgren kritisoi työtä lähinnä siitä, että siinä esitetyt arviot Neuvostoliiton ilmavoimien ja panssarivaunujen toimintamahdollisuuksista olivat ylioptimistisia. Tämän lisäksi valinta sijoittaa taktiset sovellusesimerkit Viipurin pohjoispuolelle – suomalaisen tyyppi-maastoon – sai osakseen arvostelua, koska Karjalankannaksen kangasmaasto ja aukeamat alueet jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Nordgren kaipasi pääuhkasuunnan käsittelyä erityisesti siksi, että puna-armeijan panssarivaunujen ”*massakäyttö*” olisi päässyt oikeuksiinsa ja maaston kanalisoina – puolustajaa palveleva – vaikutus olisi vähentynyt. Nordgren kritisoi myös Simeliuksen maalaamaa ylitoiveikasta kuvaa suomalaisen puolustustaktiikan joustavuudesta ja aktiivisuudesta.³

1 Kirjoittaja (s. 1983), sotatieteiden tohtori. Kapteeni Pajunen opiskelee Yleisesikuntaupseerikurssilla 60. Hän on väitellyt vuonna 2017 tutkimuksella ”Ilmatähtystyspalveluksesta alueelliseen ilmavalvontaan – Suomen ilmavalvonnan kehittäminen 1930–1942”.

2 Simelius, Sakari: *Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin. Arvosteleva tarkastelu sovellusesimerkein valaistuna*, Sotakorkeakoulun diplomityö, 1939, passim. Kansallisarkisto (KA) SKK-1:298; Nordgren, Valter: *Arvostelu majuri J. S. Simeliuksen diplomityöstä Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin*, 5.6.1939, Sotakorkeakoulu, passim; Sjöblom, Max: *Vuorovaikutusta Pohjanlahden yli – Ruotsalaisvaikutuksen välittyminen suomalaiseseen sotataitoon ennen talvisotaa* (diss.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Tampere, 2018, s. 287; Karjalainen, Mikko: ”Kaikin puolin kyvykäs upseeri” – Eversti, Mannerheim-ristin ritari Valter Nordgren. Nordgren, Valter-Karjalainen, Mikko (toim.)–Ahtinen, Hannu (toim.): *Vihollisen taktiikasta ja omista vastatoimenpiteistä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Tampere, 2018, s. 13–14. Vrt. Liimatta, Hannu: *Ulkomaisista esikuvista kohti omaperäisempiä ratkaisuja – Itsenäisen Suomen jalkaväkitaktiikan kehittämisen neljä ensimmäistä vuosikymmentä* (diss.), Edita, Keuruu, 2018, s. 79.

3 Nordgren, Valter: *Arvostelu majuri J. S. Simeliuksen diplomityöstä Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin*, 5.6.1939, Sotakorkeakoulu, s. 1–2; Karjalainen (2018), s. 14–17.

Jokainen tutkimus on aikakautensa näköinen, eikä tässä artikkelissa arvioida Sime-liuksen diplomityön tieteellistä arvoa, vaan tarkastelun keskiössä on se, miten omana aikanaan korkeallekin asetetut vaatimukset täyttäväksi ja paljon positiivisia vaikutteita antavaksi arvioitu diplomityö suhteutui talvisodan todellisuuteen puna-armeijan hyök-käystaktiikan osalta. Simeliuksen tulkintaa peilataan Neuvostoliiton sotataitton ja talvi-sodan tulikasteeseen.

Vähällä verellä, vieraalla maaperällä

Simelius aloittaa diplomityönsä toteamalla, että Neuvostoliitossa oli tunnetusti luotu omaperäinen taktiikka⁴. Löytääksemme vastauksia tuon omaperäisyyden syihin, tämän artikkelin ydinsisältöä pohjustetaan puna-armeijan sotataidon keskeisillä kehittämislin-joilla. Sotataidon ydin muodostui Venäjän sisällissodan erityispiirteistä johtuen osin en-simmäisen maailmansodan kokemuksista poikkeavaksi. Ei kaivattu raskaita joukkoja, vaan joustavaa ja liikkuvaa sodankäyntitapaa, jossa puna-armeijan toimintaa koordinoi-tiin yhteisen päämäärän pohjalta laajalla maantieteellisellä alueella. Sisälinjaoperaatiot mahdollistivat joukkojen keskittämisen, painopisteyttämisen ja vastustajien lyömisen yksi kerrallaan – rintamittain. Samalla maan teollinen sydän säilyi puna-armeijan hal-lussa, mikä loi pohjan varustautumiselle. Koska taistelua käytiin koko laajan maan hal-linnasta, sota edellytti määrää, massaa ja sodankäynnin totaalisuutta. Kaikki voimavarat oli valjastettava sotaponnisteluihin.⁵

Puna-armeija ei voinut voittaa sisällissotaa yhdellä ratkaisutaistelulla, vaan voitto edellytti taisteluiden sarjoista muodostuvia operaatioita. Niiden luonne oli hyökkäyksel-linen, sillä muussa tapauksessa puna-armeija olisi luovuttanut aloitteen vastustajilleen. Puolustuksen tärkeänä tehtävänä oli mahdollistaa hyökkäys toisaalla. Hyökkäys ponnis-ti puolustuksesta. Sotataidossa painoutuivat Vladimir Leninin korostamat hyökkäys, voi-mien keskittäminen, aloitteellisuus, yllätys ja manööveri. Hyökkäyksessä tärkeää oli jat-kuvuus. Se voitiin varmistaa kahden portaan käytöllä. Sotilaalliset ratkaisut strategisissa rintamaoperaatioissa saavutettiin tuhoamalla vastustaja armeijoiden porrastetuilla ja yh-teen sovitetuilla hyökkäyksillä, jotta vastustaja ei voinut enää toipua ja omat voimavarat voitiin keskittää toiselle rintamasuunnalle. Pelkkä maa-alueiden valtaus ei riittänyt, mikä loi opillista perustaa tuhoamissodankäynnille. Hyökkäys perustui saarrostuksen. Saar-

4 Simelius (1939), s. 1.

5 Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää – Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehityminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit* (diss.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Tampere, 2014, s. 69–72; Kulomaa, Jukka: *Syvään taisteluun – Johdatus Neuvosto-liiton maavoimien sotataitton 1917–1991*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Jyväskylä, 2007 (toinen painos, 1. painos 2004), s. 9–18.

rostuksen jälkeen vastustaja tuhottiin päävoimien hyökkäyksellä, ja menestys viimeisteltiin hyökkäystä seuraavalla takaa-ajolla.⁶

Neuvostoliiton suurimpana uhkana sisällissodan jälkeen pidettiin reunavaltioista koostuvaa Puolan ja Romanian sotilaallista liittoa, jota Ranska, Italia ja Baltian maat tukisivat. Vihamielisiin valtioihin kuuluivat myös Iso-Britannia ja Suomi. Operaatioiden painopisteen oletettiin olevan Puolan-vastaisen rajan keskiosien avoimilla ja alavilla mailla, mikä heijastui puna-armeijan sotataidon kehittämiseen.⁷ Suomi oli sivusuunnassa.

Puna-armeijan kehittämisen pohjaksi valittiin sisällissodan jälkeen Mihail Frunzen kannattama suuntaus, mikä nujersi puna-armeijan perustajana pidetyn Lev Trotskin ajatukset puolustuksellisesta orientaatiosta, miliisijärjestelmästä ja uniikkien sisällissodan kokemusten soveltumattomuudesta sotataidon kehittämisen pohjaksi. Frunze arvioi, että iskukyky edellytti korkeassa valmiudessa olevaa kaaderipohjaista massa-armeijaa. Hän tunnisti yhtenäisen sotilasdoktriinin tarpeen ja määritteli sen perustan. Frunze suosi päättävistä, hyökkäyksellisistä ja liikkuvaa sodankäyntitapaa, vaikka Neuvostoliitto oli 1920-luvulla monessa suhteessa alivoimainen, tekniikan kehittymisen katsottiin lisäävän raskaiden aseiden tehoa suhteessa hyökkäävän joukon voimaan ja puolustusta pidettiin varteenotettavana sodankäynnin lähtökohtana. Frunzen mukaan hyökkäys oli suotuisampi ja ratkaisun tuova taistelutapa. Se oli päätaistelulaji.⁸

Neuvostoliiton taloudelliset, teolliset ja teknologiset lähtökohdat olivat heikot. Maasta puuttui raskas teollisuus, ja läpi 1920-luvun puna-armeijan voima lepäsi jalkaväen massojen varassa. Ensimmäistä maailmansotaa edeltänyt taloudellinen taso saavutettiin vuonna 1928, mikä mahdollisti keskusjohtoisen talouspolitiikan kiristämisen ja raskaan teollisuuden kehittämiseen tähänneen ensimmäisen viisivuotissuunnitelman käynnistämisen. Kaksi ensimmäistä viisivuotissuunnitelmaa kasvattivat raskasta teollisuutta, sotamateriaalituotantoa ja puna-armeijan varustusta. Teknisen edistyksen lisäksi asevoimien varustamiseen käytettiin yhä suurempi osuus Neuvostoliiton kasvavista budjettivaroista. Tämä tuotti tulivoimaa, panssarivaunuja ja lentokoneita, mikä loi edellytyksiä sotataidon soveltamiselle.⁹

Materiaalitekijöistä niin määrä kuin laatu olivat tärkeitä Neuvostoliiton sotataitoa kehitettäessä. Frunzen tavoin sisällissodassa komentajakannuksensa ansainneet Vladi-

6 Kulomaa (2007), s. 14–16; Järvinen, Y. A: *Suomalainen ja venäläinen taktiikka talvisodassa*, WSOY, Porvoo, 1948, s. 38–39.

7 Yleisesikunnan kirjelmä N:o 7/VK/Op./sal./3.3.1934. KA T 2866/1; Lalu, Petteri: Vähällä verälläkö? Näkikö puna-armeija ja sen kehittäjät tulevan sodan kuvan ”oikein”. Tynkkynen, Vesa: *Tuleva sota – Ennustamisen sietämätön vaikeus*, Edita, Keuruu, 2017, s. 122–125.

8 Lalu (2014), s. 72–78; Lalu (2017), s. 125–127; Kulomaa (2007), s. 20–25.

9 Yleisesikunnan kirjelmä N:o 655/sal./15.6.1938. KA T 2861/5; Kulomaa (2007), s. 56–59; Lalu (2017), s. 135.

mir Triandafillov ja Mihail Tuhatševski ryhtyivät kehittämään hyökkäyksellistä liikese-dankäyntiä 1920-luvun lopulla. Tässä artikkelissa ei käsitellä muiden neuvostoliittolais-ten sotateoreetikoiden, kuten Aleksandr Svetšinin, vaikutusta sotataidon kehittämiseen. Tuhatševskin ajattelu oli teknologiasidonnaista, ja hän arvioi sotavarustuksen määrälli-sen kasvun muuttaneen sodankäyntiä. Hän esitti vuonna 1928 puna-armeijan varusta-mista moderneilla taisteluvälineillä, lähinnä panssarivaunuilla ja lentokoneilla. Sodan ratkaisu edellytti kompleksisuuden, liikkuvuuden ja sotanäyttämön syvyyden vuoksi taidokkaita operaatioita. Teknologia mahdollisti näännytyssodan välttämisen ja tehok-kaammat taistelutavat. Syvässä taistelussa koko vihollisen ryhmitys lamautettiin yhden-aikaisesti. Tuhatševski ideoi uuden sotavarustuksen – panssarivaunujen, ilmavoimien ja radioiden – muodostamaa ilmamekanisointia, joka mullistaisi sodankäynnin. Lentoko-neteknologian nopean kehityksen myötä ilmavoimien tehtäviä olivat taistelun tukemi-nen vastustajan syvyydessä, pommitukset ja maahanlaskuoperaatiot. Maahanlaskut tu-kivat maaoperaatioita syvällä puolustajan selustassa.¹⁰

Vladimir Triandafillov jatkoi hyökkäystaktiikan ideointia. Perinteisessä neuvosto-liittolaisessa ajattelussa pitkä rintama, suuri kontaktipinta, suosi puna-armeijaa, koska silloin sen massat pääsivät oikeuksiinsa. Laajan rintaman läpimurtoa oli määrä seura-ta hellittämätön takaa-ajo. Rintamien peräkkäisissä operaatioissa oli kuitenkin nään-nytyssotaan johtavia elementtejä, kuten puolustuksen asteittainen murtaminen. Johta-mispaikkoihin, reserveihin ja huoltoyhteyksiin ei voinut suoraan vaikuttaa, ja murron jälkeen järjestäytynyt puolustaja vetäytyi hyökkäystä nopeammin. Saarroitus oli vaike-aa, koska puolustaja keskitti reservejään ja järjesti puolustuksensa uudelleen. Trianda-fillov tunsi nämä ongelmat. Hän esitti ongelmien ratkaisuksi painopisteyttämistä ja is-kuarmeijoiden muodostamista. Iskuarmeijat hyökkäsivät kahdessa portaassa kapeilla hyökkäyskaistoilla. Puolustajan asemat lamautettiin tykistöön ja panssarintorjuntaan kohdistuvilla iskuilla, ja ensimmäinen porras tuhosi vastustajan taktisen puolustuksen 8–12 kilometrin syvyydessä. Hyökkäystä kehitettiin murtoaukon läpi vereksellä toisella portaalla 18–35 kilometriä operatiiviseen syvyyteen. Hyökkäystä tukivat kaukotoiminta-panssarivaunut, jalkaväen kaukotukipanssarivaunut ja jalkaväen välittömän tuen pans-sarivaunut. Hyökkäyksessä tärkeää oli tempo. Sen tuli olla suurempi kuin puolustajan vauhti keskittää reservejään.¹¹

Koska yhden iskuarmeijan läpimurto ei tuonut neulanpistomaisena operaationa rat-kaisua, oli vastustaja sidottava jalkaväkiarmeijoilla taisteluun laajalla rintamalla ja ai-kaansaatava vähintään kaksi toisensa syvyydessä kohtaavaa hyökkäyskiilaa. Vaihtoeh-toisesti vastustaja voitiin saarroittaa luonnonesteeseen tukeutuen. Tavoitteena oli 35–50

10 Lalu (2017), s. 131–136 ja 138–139; Lalu (2014), s. 86; Kulomaa (2007), s. 27–28; Yleisesikunnan numeroimaton katsa-us Neuvostoliiton ilmavoimista, 1935. KA T 2864/2.

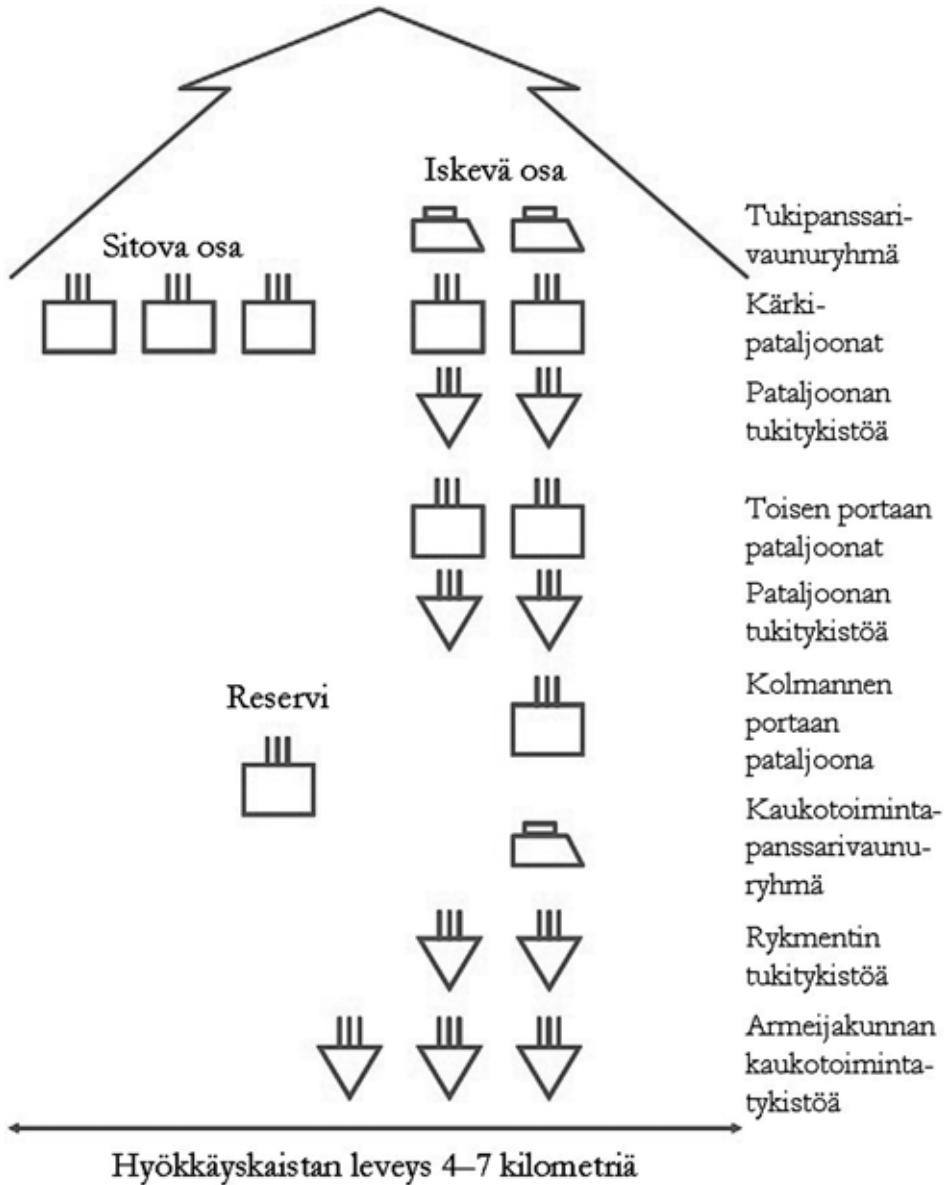
11 Lalu (2014), s. 87–97 ja 131–139; Kulomaa (2007), s. 33–36; Lalu (2017), s. 137–138.

kilometrin syvyinen saarroitus, mikä mahdollisti vastustajan tuhoamisen. Kaikkiaan tavoitteet olivat rintamittain 200–300 kilometrin syvyydessä. Tuhatševski jatkoi opin ja lostamista. Sodan pitkittyminen oli estettävä syvillä ja nopeilla hyökkäyksillä heti sodan alussa – tuhoamissodalla. Tämä edellytti ylivoimaa. Syvä vaikuttaminen oli lääke vihollisen vastatoimiin laajalla alueella. Tavoitteena oli riistää siltä kaikki puolustuksen, vastahyökkäysten ja järjestelmällisen vetäytymisen edellytykset sekä tukea omia operaatioita. Sodan käyminen vähällä verellä ja vieraalla maaperällä ilmensi sitä Frunzen ajatuksista kumpuavaa puna-armeijan virallista ohjesääntölinjaa, jossa sota piti käydä nopeana, hyökkäyksellisenä ja liikesodankäyntiin perustuvana tuhoamissotana vastustajan maaperällä.¹²

Syvä operaatiot saivat Neuvostoliitossa hyväksynnän vuonna 1932. Ne olivat operatiivisen tason keino käydä syvää taistelua – keskeytymättömiä ja nopeatempoisia hyökkäyksiä. Painopisteessä hyökkäsi eri aselajien muodostama hyökkäysporras. Se mursi puolustajan taktisen puolustusvyöhykkeen 10–12 kilometrin syvyydellä. Sitä seurasi panssarivaunuista, moottoroidusta jalkaväestä ja ratsuväestä muodostuva menestystä hyödyntävä porras – liikkuva ryhmä. Se muunsi taktisen menestyksen operatiiviseksi eduksi 18–20 kilometrin syvyydessä laajentaen hyökkäysportaan tekemää murtoa. Portaat olivat strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla suunnitelmaan kuuluvia kiinteitä osia. Hyökkäyksessä iskevään osaan varattiin 2/3 voimasta ja sitovaan osaan 1/3 voimasta. Reservinä oli 1/9 voimasta. Se varattiin yllättäviin tilanteisiin ja temmon ylläpitämiseksi. Ilmavoimat ja maahanlaskujoukot tukivat erityisesti menestystä hyödyntävää porrasta. Ne eristivät ja estivät vastahyökkäyksiä. Syvä taistelu hyväksyttiin puna-armeijan taisteluopiksi vuonna 1933. Sen ydin oli vastustajan ryhmittymisen – taktisen ja operatiivisen syvyyden – yhtäaikainen lamauttaminen. Syvässä taistelussa korostuivat vihollisen tuhoamisen ja eristämisen lisäksi uusien taisteluvälineiden ja elävän voiman massamainen käyttö, ylivoiman saavuttaminen, yllätys ja aloitteen säilyttäminen. Syvä taistelu ja syvät operaatiot kirjattiin puna-armeijan väliaikaiseen kenttäohjesääntöön vuonna 1936.¹³

12 Kulomaa (2007), s. 34–37; Lalu (2014), s. 98, 109–116 ja 138–139; Lalu (2017), s. 133–135; *Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936*, Otava, Helsinki, 1939, s. 9; Länsiö, Juhani: *Puna-armeijan operatiivisen ajattelun kehittyminen 1917–1941*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2001, s. 47. Vladimir Triandafilov menehtyi heinäkuussa 1931, kun hän joutui lento-onnettomuuteen työmatkallaan kohti Kiovaa.

13 *Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936* (1939), s. 49–60 ja 77–107; Lalu (2014), s. 125; Länsiö (2001), s. 12–13; Järvinen (1948), s. 40–47.

Puna-armeijan divisioonan hyökkäyksen periaate 1930-luvun lopulla.¹⁴

14 Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936 (1939), s. 49–60 ja 77–107; Kulomaa (2007), s. 45–46.

Armeijakunnan divisioonat hyökkäsivät yhdessä tai kahdessa portaassa, mutta divisioonan rykmentit olivat rinnakkain. Porrastus tehtiin rykmentin sisällä: pataljoonat hyökkäsivät kahdessa tai kolmessa portaassa. Divisioonan tavoite oli puolustajan tykistön tasalla: 10–12 kilometrissä. Tehtävänä oli puolustajan saartaminen ja taisteluvälineiden haltuunotto. Puolustaja piti tuhota, ei työntää sitä taaksepäin, jolloin taistelukyky säilyisi. Hyökkäyksen menestyksen avaimia olivat yllätys ja nopeus. Panssarivaunujen jaottelu supistui kahteen luokkaan. Jalkaväen tukipanssarivaunut alistettiin jalkaväelle komppanioittain tai joukkueittain. Ne etenivät tukipanssarivaunuryhmänä jalkaväen kärjessä. Kaukotoimintapanssarivaunut saattoivat kaukotoimintapanssarivaunuryhmänä jalkaväen hyökkäystä, raivasivat tietä, lamauttivat vielä tulivalmistelun jälkeen toimintaan jääneet tulipesäkkeet sekä tunkeutuivat suoraan syvyyteen epäjärjestystä aiheuttaen ja reservien tulon estäen. Divisioonan hyökkäyksen tukena oli pataljoonan ja rykmentin tukitykistöä sekä armeijakunnan kaukotoimintatykistöä.¹⁵

”Poikkeukset ohjesäännöissä muodostuvat säännöiksi”

Syvän taistelun ja syvien operaatioiden yleislinjat tunnettiin Suomessa jo ennen puna-armeijan vuoden 1936 väliaikaisen kenttäohjesäännön julkaisua. Kuten majuri Valo Nihtilä vuonna 1935 kirjoitti, ”venäläiset pyrkivät hyökkäyksessään syvyytaksiikkaan ja syvyystrategiaan”, mikä tarkoitti taistelua koko puolustusaseman syvyydessä. Taktisessa mielessä taistelua käytiin puolustajan tykistön tuliasemien tasalle saakka, mutta operatiivisesti tarkasteltaessa toimet ulottuivat koko sotatoimivyöhykkeen syvyyteen. Suomalaisissa upseeripiireissä puna-armeijan hyökkäystaktiikasta käytiin julkista keskustelua, mutta puna-armeijan väliaikaisen kenttäohjesäännön julkaisun jälkeen kirjoittelu siirtyi julkisista sotilasammattilehdistä ”Sotakorkeakoulun diplomitoiden salaisille sivuille”, kuten Vesa Tynkkynen on asiaa tulkinnut.¹⁶

Simeliuksen tutkimus kuului tähän salattuun analyysityön ketjuun. Se ei ollut suunnattu suurelle yleisölle. Simelius oli ohjesääntönsä lukenut. Hän tunsi puna-armeijan sotataidon yleiset kehityslinjat ja edellä kuvatun hyökkäystaktiikan yksityiskohdat. Diplomityön keskeisenä lähtökohtana olivat puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936 ja jalkaväen taisteluohjesääntö. Simeliuksen käytössä oli kenttäohjesäännön venäjänkielinen versio. Ensimmäinen suomenkielinen tiivistelmä siitä oli valmistunut toukokuussa 1937. Laajemman tiivistelmän Armeijakunnan esikunta jakoi alaisil-

15 *Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936* (1939), s. 49–54; Lalu (2014), s. 108; Kulomaa (2007), s. 46–49; Järvinen (1948), s. 49–52.

16 Nihtilä, Valo: Puolustuksemme järjestyksen ja suorituksen tarkoituksenmukaisuus venäläisten hyökkäysperiaatteet huomioon ottaen, *Tiede ja Ase N:o 3*, Suomen Sotatieteellinen Seura, Helsinki, 1935, s. 16–22; Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen – Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Joutsa, 1996, s. 33–34; Tynkkynen (2017), s. 164.

leen maavoimien joukko-osastoille kesäkuussa 1938, mutta seuraavan vuoden kuluessa valmistunut puna-armeijan väliaikaisen kenttäohjesäännön suomenkielinen käännös jaettiin joukoille vasta lokakuussa 1939.¹⁷

Simelius arvioi puna-armeijan taktiikan erityispiirteiden näyttäytyvän hyökkäystaistelussa. Niitä olivat modernien taisteluvälineiden käyttöä ja puolustajan yhdenhetkistä lamauttamista mallintava ”*syvyystaktiikka*”, painopisteyttämistä korostava ”*iskutaktiikka*”, toiminnan kaavamaisuus, toiminnanvapauden puute ja reservien vähyys. Hän keskittyi enemmän heikkouksiin kuin vahvuuksiin, sillä tunnettuja puna-armeijan taktiikan piirteitä olivat puolustajan tuhoaminen, pääiskun suuntaamisen tärkeys, edullisten voimasuhteiden ja riittävän rintamatiheyden muodostaminen, kaksipuolinen syvä saarrostopuolustus, samanaikaiset iskut koko puolustajan syvyyteen, jatkuva rynnäkköpaine, hyökkäysvoiman porrastaminen, menestyksen hyödyntäminen, tempo ja yllätys. Vaikka diplomityötä voi pitää puna-armeijan taktiikan heikkouksia selväpiirteisesti esille nostavana, ei työn kriittinen sävy poikennut merkittävästi Suomen Yleisesikunnan arvioista. Niissä puna-armeija todettiin kyvyttömäksi ohjesääntönsä edellyttämään oma-aloitteisuuteen, aselajien väliseen yhteistoimintaan ja saarrostopuolustaviin hyökkäysoperaatioihin. Josif Stalinin 1930-luvun lopun upseeripuhdistukset olivat vieneet niin Tuhatsjevskin hengen kuin hänen jalostamaltaan taisteluopilta tuen, ja Suomessa tiedettiin kokeneiden upseereiden teloitusten heikentäneen puna-armeijan päällystön ammattitaitoa. Suomalainen maasto vaikeutti entisestään johtamista sekä rajoitti tähytystä, tulenkäyttöä ja liikettä.¹⁸

Voimasuhdevertailua tehdessään Simelius ei muiden suomalaisten tapaan tiennyt, että puna-armeijan divisioonaan kuului yhden sijaan kaksi rykmenttiä kenttätykistöä. Tämä aiheutti vinoumaa tykistön voimasuhdearviointiin, mutta sovellusesimerkeissään hän alisti hyökkäävälle divisioonalle yhden kenttätykistörykmentin. Toiseen suuntaan voimasuhdevinoumaa aiheutti se, että Simelius hyödynsi voimasuhdevertailussa suomalaisdivisioonan tavoiteaseistusta, ei käytössä olevia aseita eritoten panssarintorjunnan kohdalla. Voimasuhdevertailut osoittivat lievista epätarkkuuksista huolimatta puna-armeijan musertavan ylivoiman. Kyse oli lähinnä siitä, pystyikö määrällistä ja materiaalista ylivoimaa hyödyntämään suomalaismaastossa: ei ainakaan täysimääräisesti.¹⁹

Hyökkäystä kuvaavassa sovellusesimerkissään Simelius hyökkäytti puna-armeijan divisioonan etujoukkopataljoonallaan suoraan liikkeestä suomalaisten etuvartioasemia vastaan. Samanaikaisesti divisioonan tiedustelupataljoonan osia koukkasi panssarivaunujen

17 *Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936* (1939), passim; Liimatta (2018), s. 76–77; Tynkkynen, Vesa: Daavid vastaan Goljat – Suomalaiset näkemykset tulevasta sodasta ja talvisodan todellisuus. Tynkkynen, Vesa: *Tuleva sota – Ennustamisen sietämätön vaikeus*, Edita, Keuruu, 2017, s. 164–165.

18 Simelius (1939), s. 1 ja 7–8; Yleisesikunnan kirjelmä N:o 1351/V/sal./15.9.1937. KA T 2866/1; Yleisesikunnan toimiston V numeroimaton muistio puna-armeijan ryhmityksestä Suomea vastaan sodan syytyessä, 31.12.1937. KA T 2866/1; Lulu (2014), s. 166–171; Järvinen (1948), s. 40 ja 60–61; Liimatta (2018), s. 78.

19 Simelius (1939), s. 5–10; Järvinen (1948), s. 67–68; Kulomaa (2007), s. 61; Tynkkynen (1996), s. 40 ja 80–81.

ja -autojen tukemana pienemmän tiestön kautta, mutta harvateinen ja vesistöjen rikkoma maasto ei mahdollistanut panssarivaunuilla vahvennettujen osastojen soluttamista syvyyteen. Vaikka kärjen tukena oli vahva panssarivaunu- ja tykistövoima, kärki ei saavuttanut suurehkoista tappioistaan huolimatta suomalaisten pääpuolustuslinjaa, koska puolustajan aktiivinen taistelu hidasti etenemistä ja loi harhaanjohtavan kuvan päävoimien ryhmytyksestä. Divisioona hyökkäsi päävastarinta-asemaa vastaan ohjesäännön hengessä, mutta tykistövalmistelua laimensi väärä tieto pääpuolustuslinjan sijainnista. Kaukotoimintapanssarivaunut pääsivät läpi päävastarinta-asemasta, mutta ne pysäytettiin ja käännyttiin puolustajan miina- ja panssarintorjunta-aseilla, joiden määrää Simelius toki yliarvioi. Yhtään sen helpompaa ei ollut jalkaväen kauko- ja lähitukipanssarivaunuilla panssarintorjunnan ja epäedullisen maaston puristuksessa. Jalkaväki hyökkäsi rynnäköiden. Hyökkäys kulminoitui, kun toisen portaan joukot kiersivät taisteluun sitoutuneita ensimmäisen portaan joukkoja ja juuttuivat taisteluun niiden kanssa samalle tasolle. Divisioonan komentajalla ei ollut reserviä, eikä teitä pitkin, avoimeen ja tasaiseen maastoon sekä puolustuksen painopistettä vastaan suunnattu kaavamainen hyökkäys tuottanut läpimurtoa.²⁰

Simelius sijoitti sovellusesimerkkinsä kesäaikaan, ja talviolosuhteita hän käsitteli vain pääanalyysejään täydentävinä erityispiirteinä. Talven hän ennakoiki vaikeuttavan suuresti puna-armeijaa ja hyödyttävän suomalaisosapuolta. Sen lisäksi, että neuvostoliittolaissoitilat olivat pääosin tottumattomia talviolosuhteisiin, lukeutui metsätaistelu puna-armeijassa erikoisolosuhteisiin. Sekä metsä- että talviolosuhteet alleviivasivat tiestön käyttöä hyökättäessä. Talvi vaikeutti panssarivaunujen käyttöä ja lisäsi asutuskeskittymien hallinnan merkitystä. Talviolosuhteet korostivat taktiikan kaavamaisuutta ja yksityiskohien tasolle ulottuvaa suunnitelmallisuutta sekä syvyystaktiikan, iskutaktiikan, reservien puutteen ja sivustojen arkuuden ongelmia. Suomalaisolosuhteet aiheuttivat puna-armeijan sotilaille vaikeuksia.²¹

Simelius arvioi yhteenvetonaan, että hyökkäyksessä ”venäläinen ammus” osui todennäköisesti harhaan, koska suomalaismaastossa panssarivaunujen massakäyttö ei ollut mahdollista, tykistön ja ilmavoimien vaikutuksen teho laimeni sekä hyökkäyksen sivustat muodostuivat aroiksi – yksityiskohtaisesti suunniteltu ja kankea taistelujärjestys rikkoutui. Tästä johtuen puna-armeija joutui venyttämään hyökkäysryhmitystään ja luotamaan jalkaväen massojen hyökkäysvoimaan. Avomaastoon tarkoitettu taktiikka ei soveltunut Suomen metsiin eikä talviolosuhteisiin, sillä ne olivat tekniikan ja kaavamaisuuden vihollisia. Simelius arveli ohjesääntöjen poikkeustapausten muodostuvan suomalaisolosuhteissa säännöiksi.²²

20 Simelius (1939), s. 9–26.

21 *Puna-armeijan väliaikainen kenttäohjesääntö vuodelta 1936* (1939), s. 131–135 ja 140–142; Simelius (1939), s. 6–9 ja 36.

22 Simelius (1939), s. 48. Ks. myös Liimatta (2018), s. 79.

Ilmamaihinlaskujoukot, desantit, olivat yksiä niistä harvoista, joiden toimintaedellytykset paranivat talvella – järvien jäädyttyä. Suomalaismaasto ei muutenkaan merkittävästi rajoittanut ilmamaihinlaskuja. Suomessa oli seurattu tarkoin Neuvostoliiton ilmamaihinlaskujoukkojen kehitystä. Vaikka ne vaikuttivat nousseen kehityksen eturiviin, Suomessa arvioitiin lähinnä pienin joukoin toteutettavien laskuvarjopudotusten kuuluvan puna-armeijan todennäköiseen keinovalikoimaan. Sotakorkeakoulun kurssillaan Simelius oli pannut merkille ilmasotaopin opettajan, majuri Eino Bremerin epäuskon desanttien operatiiviseen käyttöön. Todennäköisyyttä laskivat operatiivisen käytön edellytyksinä olevat pysyvä hävittäjäsuoja ja jatkuva materiaalitäydennysvirta. Bremer arvioi puolustajan pystyvän estämään täydennykset. Talviolosuhteissa oli mahdollista noin komppanian suuruisen osastojen ”operatiivinen käyttö”. Taktiset ilmamaihinlaskut olivat mahdollisia, koska puna-armeijalla oli kiistaton kyky ilmaherruuden hankkimiseen. Niiden todennäköisyyttä kasvatti Suomen ilmatorjunnan heikkous. Taktiset ilmamaihinlaskut ulottuivat 20–30 kilometrin syvyyteen rintaman selustassa. Talvella niiden todennäköisyys laskee, koska suksia ei ollut mahdollista toimittaa maahan samalla kertaa lentokoneesta hyppäävän desantin kanssa. Sovellusesimerkissä desantit pudotettiin noin 20 kilometrin syvyyteen suomalaisten selustassa. Tehtävänä oli vesistökaapeikkojen haltuunotto, mutta suomalaisreservit eristivät ilmamaihinlaskun ja sitoivat sen taisteluun. Simeliuksen arvion mukaan desanteilla ei ollut merkittävää vaikutusta puolustuksen murtumiseen ja murtumattomuuteen.²³

Neuvostoliiton ilmavoimat oli toinen toimija, joka saattoi ainakin osin hyötyä suomalaisista talviolosuhteista. Lumipeitteeseen jäävät jäljet saattoivat paljastaa puolustajan. Simelius ennakoiki – muista puna-armeijan teknisistä välineistä poiketen – jatkuvasti kehittyvien ilmavoimien merkityksen olevan Suomen-vastaisessa sodassa jopa aikaisempia arvioita suurempi. Puna-armeijan ilmasodankäynnistä Simelius sai Sotakorkeakoulun kurssillaan oppeja siitä, miten eri lentolajien käyttö suhteutui kokonaisoperaatioon. Pommikoneet keskittyivät pommitustehtäviin syvällä puolustajan alueella ja hyökkäykseen lentokenttiä vastaan. Puna-armeijan ilmavoiman käytön ensimmäisenä tavoitteena oli ”operatiivisen ilmaherruuden” hankkiminen tuhoamalla puolustajan ilmavoimat maahan. Yksipaikkaisia hävittäjiä puna-armeijan arvioitiin käyttävän offensiivisilla pe-

23 Simelius (1939), s. 10, 19 ja 24; Sakari Simeliuksen luentomuistiinpanot viestistä ja ilmasodasta. KA Pk 1084/17; Majuri Yrjö Pöyhösen numeroimaton ja päiväämätön muistio ilmadessantijoukkojen järjestelystä ja käyttösuunnitelmista erityisesti Neuvostoliitossa ja yleensä suurvalloissa. KA T 2861/5; Pajunen, Jussi: *Ilmatihystyspalveluksesta alueelliseen ilmavalvontaan – Suomen ilmavalvonnan kehittäminen 1930–1942* (diss.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Tampere, 2017, s. 77; Sario, T: Ilmajalkaväki – katsaus sen olemukseen ja asemaan nykyisin ulkomailla, *Aero N:o 4/1939*, Ilmavoimien upseeriyhdistys ja Ilmapuolustusliitto, Helsinki, 1939; A. A. (nimim): Ilmadessantijoukkojen järjestely ja käyttösuunnitelmat suurvalloissa ja erityisesti Neuvostoliitossa, *Sotilasaikakauslehti N:o 2/1939*, Upseeriliitto, Helsinki, 1939. Vrt. Ilmapuolustuksen esikunnan käsky N:o 615/it./10 sal./5.12.1939. KA Perus 4988/4; Päämajan käsky N:o 267/II/Op.3/sal./6.12.1939. KA T 2684/6; Ilmapuolustuksen esikunnan kirjelmä N:o 416/III/1b/9.12.1939. KA T 13430/9; Ilmamaihinlaskun (desantin) torjuntaopas, Päämaja, Koul 1/40, 26.1.1940, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjaston käsikirjasto, Fen Ra 3.

riaatteilla ilmataisteluihin. Kaksipaikkaisia hävittäjiä oli mahdollista käyttää syvemmällä puolustajan selustassa ja yötoiminnassa. Kaksipaikkaisten hävittäjien käyttö hyökkäyksen murtoalueen taistelun tukemiseen ja puolustajan reservien lamauttamiseen oli niin ikään todennäköistä. Sovellusesimerkissä Simelius sovelsi saamiaan oppeja ilmavoimien käytöstä tykistöä, reservejä ja esikuntia vastaan. Ajan hengen mukaisesti hän ei voinut olla mainitsematta myöskään kaasusasetta.²⁴

Puna-armeijan kyvykkyyttä epäilevästä kokonaisarviostaan huolimatta Simelius tunnusti puna-armeijan voiman ja kyvyn oppia, sillä erityisolosuhteet aiheuttivat puna-armeijalle harmia vain niin pitkään, kunnes ne onnistuttiin voittamaan. Puna-armeijan hän arvioi pystyväksi kehittämään toimintatapojaan ja olevan puutteistaan huolimatta vaarallinen, teknisesti kehittynyt miljoona-armeija. Puna-armeija pystyi kompensoimaan massalla laadullisia puutteitaan.²⁵

Talvisodan tulikoe – tuomio täytäntöön

Simelius tuomitsi diplomityössään puna-armeijan syvän taistelun ja syvät operaatiot epäonnistumaan suomalaisissa olosuhteissa ja erityisesti talviaikaan. Talvisodassa tuomio pantiin täytäntöön. Talvisota osoittautui puna-armeijan kiirastuleksi. Neuvostoliitolaista taktiikkaa leimasi jäykkä kaavamaisuus ja tappioista piittaamattomuus. Nopea Suomen miehitys ei onnistunut, sillä Suomen kenttäarmeijaa ei onnistuttu tuhoamaan eikä tavoiteltuja maa-alueita pystytty valtaamaan.²⁶

Nopeaksi tuhoamissodaksi kaavailtu operaatio muuttui näännytyssodaksi, jossa puna-armeija hyökkäsi aluksi laajalla rintamalla ilman selvää painopistettä. Laatokan pohjoispuolella kamppailu muodostui erämaasodankäynniksi, jossa ei ollut samalla tapaa kiinteitä rintamalinjoja kuin Karjalankannaksella ja taistelu keskittyi vieläkin voimakkaammin harvan tieverkon hallintaan. Puna-armeijan hyökkäystaktiikan keskiössä olivat tulivoima ja massoittaminen, ja voima keskitettiin päätiestön suuntaan panssarivaunujen ja tykistön toimintaedellytysten turvaamiseksi. Panssarivaunujen itsenäistä ja keskitettyä kaukotoimintaa ei esiintynyt. Karjalankannaksella esiintyi lähinnä pieniä liikkuvia ryhmiä – iskujoukkoja. Vaikka yksittäisiä tai muutamia panssarivaunuja pääsi este- ja pääpuolustuslinjojen läpi, ne eivät toimineet syvin tavoittein eivätkä saaneet aikaan puolustuksen luhistumista. Puna-armeijalla oli vaikeuksia muodostaa painopiste ja soveltaa porrastettua läpimurtohyökkäystä käytäntöön. Painopisteen muodos-

24 Simelius (1939), s. 9–23 ja 48; Sakari Simeliuksen luentomuistiinpanot viestistä ja ilmasodasta. KA Pk 1084/17.

25 Simelius (1939), s. 48–49.

26 Simelius (1939), passim; Järvinen (1948), s. 253; Kulomaa (2007), s. 49.

tamisen ongelma näkyi aina strategiselta tasolta taktiikkaan asti. Taktinen osaaminen oli puutteellista.²⁷

Talvisodan tulikaste osoitti puna-armeijan taktiikan soveltumattomuuden peitteiseen maastoon. Yhteistoiminta jalkaväen, tykistön, panssarivaunujen ja ilmavoimien välillä oli ongelmallista. Tykistön käyttö ei ollut tehokasta, ja panssarivaunujen sitominen tiheissä muodostelmissa ja aalloittain hyökkäävän jalkaväen tueksi ei tuottanut tuloksia. Neuvostoliiton ilmavoimat ei pystynyt totaalisesta ilmasodankäynnistään huolimatta la-
mauttamaan selustan tärkeitä kohteita tai eristämään reservejä, eikä ilmamaihnlaskuja käytetty hyökkäysten tukemiseen. Neuvostoliiton ilmavoimien tuki maahyökkäykselle vahvistui vasta helmikuusta 1940 alkaen. Laskuvarjopudotukset painottuivat yksittäisten desanttien tiedustelu- ja sabotaasitehtävien tukemiseen, eikä Laatokan pohjoispuolelle talvisodan lopulla keskitettyjä ilmamaihnlaskuprikaateja käytetty koulutuksensa mukai-
siin tehtäviin, vaan ne osoitettiin maavoimien vahvennuksiksi.²⁸

SA-KUVA

Suksien päälle asetettu venäläisten teräksinen suojakilpi.

27 *Taktillinen opas I – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/39, 12.12.1939, s. 3–4 ja 10–11; *Taktillinen opas VIII – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/40, 10.1.1940, s. 10–23; *Taktillinen opas IX – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/40, 16.1.1940, s. 5–7; Järvinen (1948), s. 72–74; Kulomaa (2007), s. 40–42; Nordgren, Valter–Karjalainen, Mikko (toim.)–Ahtinen, Hannu (toim.): *Vihollisen taktiikasta ja omista vastatoimenpiteistä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Tampere, 2018, s. 60–70.

28 *Taktillinen opas I – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi* (1939), s. 3; *Taktillinen opas II – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/39, 16.12.1939, s. 3; Kulomaa (2007), s. 49; *Taktillinen opas IV – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/39, 22.12.1939, s. 6; *Taktillinen opas V – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/39, 25.12.1939, s. 7–9; *Taktillinen opas VII – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/40, 9.1.1940, s. 5–9; *Taktillinen opas X – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/40, 22.1.1940, s. 17; Järvinen (1948), s. 74, 87, 96–97 ja 150; Nordgren–Karjalainen–Ahtinen (2018), s. 71.

Kuten Simelius aavisti, puna-armeija pystyi ajan kuluessa voittamaan osan kohtamistaan vaikeuksista. Jalkaväen ja panssarivaunujen yhteistoiminta kehittyi: ne suojasivat toisiaan ja tukivat toistensa liikettä. Panssarivaunut osallistuivat linnoitetun aseman murtamiseen tukemalla jalkaväkeä ja tukkimalla suomalaispesäkkeiden ampuma-aukkoja, ja jalkaväki haki suojaa panssarirekien ja suksille asetettujen teräskilpien takaa. Panssarivaunut pyrkivät hyödyntämään puolustajan kuolleita kulkimia ja tukemaan tuolla maaston suojasta siten, että vain niiden tornit olivat näkyvissä. Kuten everstiluutnantiksi upseerinurallaan ehtinyt Valter Nordgren keväällä 1941 kirjoitti, puna-armeija käytti määrätietoista ”*poraus- ja uuvutustaktiikkaa*”. Jalkaväki ja panssarivaunut tekivät väkisin sisäänmurron valitulla – kapealla – rintamankaistalla ympärivuorokautisesti jatkuvilla hyökkäyksillään. Panssarivaunujen aikaansaaman murron jälkeen ne muodostivat ympäriampuvan ”*hyökkäysvaunurenaan*”, jonka luokse lähetettiin jalkaväkeä ja raskaita aseita. Lämpimurto saavutettiin hivuttamalla sisäänmurtokohtaa yhä laajemmaksi. Vaikka taktiikka kehittyi, kyse oli mitä suurimmassa määrin näännytyssodankäynnistä. Portaita ei käytetty menestyksen hyödyntämiseen, vaan ne sidottiin vuoroittaiseen uuttamiseen.²⁹

Puna-armeija muodosti painopisteen helmikuussa 1940 Karjalankannaksella, missä käytettiin näitä uusia hyökkäysmenetelmiä. Suomalaisjoukot sidottiin laajalla rintamalla samanaikaisesti, kun useampaan portaaseen ryhmitetty ja murtoalueen puolustajia uuvuttava iskevä voima porasi reiän suomalaispuolustukseen ja laajensi sisäänmurron vaihteittain läpimurroksi. Lämpimurtoa seuranneet muutamien kymmenien kilometrien hyökkäysetäisyydet olivat vaatimattomia, eikä suurempia liikkuvia ryhmiä tai maahanlaskujoukkoja edelleenkään käytetty. Päähyökkäyssuunnalla operaatio eteni läpimurron jälkeen vain noin 30 kilometriä. Talvisodan loppuvaiheessakin tuhoaminen jäi syvien saarrosten puuttuessa tekemättä. Puolustajaa lähinnä työnnettiin taaksepäin. Kuten Jukka Kulomaa on tulkinnut, puna-armeijan operatiiviset saarrostoperaatiot, esimerkiksi Viipurinlahden operaatio, ”*johtivat parhaimmillaan vain paikalliseen menestykseen, eivät tavoiteltuun kokonaisratkaisuun*”. Simeliuksen valitsemaan tyyppimaastoon – Joutsenon kaakkois- ja eteläpuolelle – puna-armeija ei koskaan edennyt, vaikka suomalaiset pohtivatkin talvisodan viime päivinä vetäytymistä Viipurista Luumäen linjalle.³⁰

Puna-armeijan hyökkäyksen kulminoituminen hyvissä ajoin ennen tavoitteiden saavuttamista ei johtunut yksinomaan olosuhteiden vaikutuksesta, vaikka vuodenaajalla ja hyökkääjälle epäedullisella maastolla oli siihen osansa, vaan suuremmasta taktises-

29 *Taktillinen opas XI – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/40, 20.2.1940, s. 10–15; *Taktillinen opas VII – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, (1940), s. 5–7; Järvinen (1948), s. 163–175; Nordgren–Karjalainen–Ahtinen (2018), s. 62 ja 67.

30 *Taktillinen opas XI – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioonotettavaksi*, (1940), s. 8–10; Kulomaa (2007), s. 40–42; Manninen, Ohto: Puna-armeijan strategiset siirrot 1939–1941, *Sotilasaikakauslehti N:o 10/1985*, Upseeriliitto, Helsinki, 1985, s. 717; Järvinen (1948), s. 163–186.

ta ongelmasta. Toiminta ja johtaminen oli joustamatonta. Kuten Simelius oli ennakoinnut, puna-armeijan ”syvyystaktiikka” ei soveltunut Suomen-vastaiselle rintamalle ja sen toteuttaminen tuotti voittamattomia vaikeuksia. Hyökkäyksissä sitova osa osoittautui passiiviseksi ja vähämerkitykselliseksi – jaosta iskevään ja sitovaan osaan luovuttiinkin talvisodan jälkeen. Porrastus yhtenäistettiin sotakokemusten seurauksena siten, että armeijakunnan divisioonat olivat yhdessä portaassa, mutta rinnakkain hyökkäävien divisioonien rykmentit ja rykmenttien pataljoonat olivat kahdessa tai kolmessa portaassa. Samalla yhtymien hyökkäyskaistoja kavennettiin. Divisioonan kohdalla tämä tarkoitti 3,5–4,5 kilometrin hyökkäyskaistaa, ja divisioonan hyökkäyksen tavoite ulotettiin aina 20 kilometrin etäisyydelle.³¹

Simeliuksen ounastelemalla tavalla talviolosuhteet sitoivat puna-armeijan hyökkäyksen teiden suuntiin. Puna-armeija pyrki tukeutumaan myös hyökkäyssuunnissaan olevaan rakennuskantaan. Se veti joukkojaan öiden ajaksi useitakin kilometrejä rintaman taakse, jotta majoittuminen oli mahdollista. Kuten Simelius ennako, Suomen lähialueille rauhan aikana sijoitetut puna-armeijan joukot pystyivät keskimääräistä paremmin voittamaan suomalaiset erityisolosuhteet. Esimerkiksi rauhan aikana Kantalahteen sijoitettu ja talvisodassa Kuhmon suunnalla hyökännyt 54. Vuoristojalkaväkidivisioona osoitti tottuneisuutensa metsä- ja talviolosuhteisiin. Divisioona koukkasi ja saartoi, vaikka se lopulta tulikin suomalaisten motittamaksi. Simeliuksen arvio neuvostoliittolaissotilaiden esiintymisestä suksilla talviolosuhteissa piti paikkansa, mutta suksia oli vain osalla joukoista ja hiihtotaito oli heikko. Varsinaisten hiihtojoukkojenkin käyttö harvemmin oli menestyksekkästä, vaan niitä saattoi ennemmin kohdata tuho. Kuten Simelius ennusti, suomalaisjoukot pystyivät talvisodassa puna-armeijaa paremmin ”voittamaan talven haitalliset vaikutukset ja suuresti hyötymään niistä”.³²

31 Simelius (1939), s. 23–26; Kulomaa (2007), s. 49; *Taktillinen opas V – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi* (1939), s. 6–9; *Taktillinen opas VI – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi*, Päämaja, Koul. 2/39, 31.12.1939, s. 7–9.

32 Simelius (1939), s. 7 ja 49; Marttala, Lauri: *Komppanian talvisota – kittiläläiset Kaimuun suurtaisteluissa*, Books on Demand, Helsinki, 2018, s. 149–180 ja 209–222; Järvinen (1948), s. 255; *Taktillinen opas I – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi* (1939), s. 11; *Taktillinen opas II – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi* (1939), s. 4; *Taktillinen opas VII – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi*, (1940), s. 10–13; *Taktillinen opas IX – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi*, (1940), s. 7; *Taktillinen opas XI – Taistelutoiminnassa ja koulutuksessa huomioionotettavaksi*, (1940), s. 5–8.

SA-KUVA

Suomalaisia ja neuvostoliittolaisia sotilaita Kuhmon Saunajärvellä talvisodan jälkeen
14.3.1940.

SOTAMUSEO

Presidentti Kekkonen ja kenraali Simeliuksen välit säilyivät jännittyneinä läpi Simeliuksen komentajakauden. Ylipäällikkö ja Simelius seuraamassa Länsi-Suomessa järjestettävää syyssotaharjoitusta vuonna 1963.

Petteri Jouko¹

Myllerrysten ajan komentaja

Sodan jälkeiset kaksi vuosikymmentä olivat puolustusvoimien ja puolustuksen kehittämisen ristiaallokkoa. Johtotehtävissä olleiden piti siirtää sodassa koettu uuteen sotilaspoliittiseen asetelmaan jatkuvan sisäpoliittisen myllerryksen keskellä. Aikakautta leimasivat myös niukahkot taloudelliset resurssit.

Sakari Simeliuksen urasta Puolustusvoimissa on runsaasti lähdeaineistoa. Näistä merkittävin on hänen muistelmansa. Simelius julkaisi muistelmansa *Puolustusvoimien puolesta* vuonna 1983. Muistelmien julkaisuajankohta on mielenkiintoinen. Miksi juuri tuolloin? Olettaa sopii, että ajoitus johtui ainakin osin siitä, että presidentti Urho Kekkonen oli joutunut luopumaan tehtävistään sairastuttuaan vakavasti. Olihan Puolustusvoimain komentajan suhde ylipääällikköön ollut vähintään ristiriitainen Simeliuksen komentajakautena. Simelius ei todennäköisesti halunnut repostella suhdettaan entiseen esimieheensä tämän ollessa vielä vallankahvassa.

Käsillä olevassa artikkelissa tarkastellaan Simeliuksen vaikutusta taktiikan ja materiaalian kehittämisen näkökulmista. Hän toimi Sotakorkeakoulun apulaisjohtajana vuosina 1946–1952, jolloin hän pääsi vaikuttamaan sodanjälkeisen taktiikan kehittämiseen. Työ jatkui vuosina 1955–1959, jolloin Simelius toimi pääaselajin, jalkaväen, tarkastajana. Tuohon ajanjaksoon ajoittuu myös puolustusvoimien materiaalian kehittämisen aloittaminen. Juuri materiaalivalmiuden kehittämistä Simelius piti komentajakautensa tärkeimpänä tehtävänä. Tässä tehtävässä hän tuli kokemaan myös suurimmat pettymykset, jotka johtivat lähes ennenaikaiseen eroon puolustusvoimien palveluksesta.

Taktiikan transformaatioissa Sotakorkeakoulussa

Eversti Simelius otti vastaan Sotakorkeakoulun (SKK) apulaisjohtajan tehtävät vuonna 1946, jolloin Puolustusvoimien ja koko puolustuksen tulevaisuus oli valinkauhassa. Liitoutuneiden valvontakomissio valvoi tiiviisti välirauhansopimuksen toimeenpanoa. Pe-

1 Kirjoittaja (s. 1964) on filosofian tohtori ja eversti (evp.). Hän toimii sotahistorian professorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Jouko on väitellyt vuonna 2007 Helsingin yliopistossa Ison-Britannian sotilaallisesta suunnittelusta Suezin kriisin aikana.

rusta Puolustusvoimien liikekannallepanolle oli pudonnut, kun perustamisen käytännön toteuttaja – suojeluskuntajärjestö – oli lakkautettu ja sotamateriaali oli keskitetty keskusvarikoihin.² Väli rauhansopimuksen tulkintaerimielisyyksien johdosta Puolustusvoimain Pääesikunta oli keskeyttänyt myös liikekannallepanovalmistelut.³ Reserviupseerikoulutus oli keskeytetty, mutta erikoista kyllä, Sotakorkeakoulun opetusta ei ollut kielletty, vaan ensimmäinen sodanjälkeinen kurssi käynnistyi jo vuonna 1946.⁴

Ensimmäinen sotaa seurannut yleisesikuntaupseerikurssi oli ainoastaan vuoden pituinen, Simeliuksen johdolla laadittiin opetussuunnitelma vuonna 1947 alkaneelle kaksivuotiselle yleisesikuntaupseerikurssille. Opetuksen peruspainotukset eivät muuttuneet, vaan ne olivat taktiikassa. Ensimmäisen vuoden opetuksesta yli 2/3 kohdentui yleisen taktiikan, aselajitaktiikoiden sekä meri- ja ilmasotaopin opetukseen. Toisen vuoden opetuksesta reilusti yli puolet käytettiin taktiikkaan.⁵

Taktiikan sisältöjen osalta oltiin murrosvaiheessa. Sotakokemusten kokoaminen oli käynnistynyt, mutta yhtenäistä käsitystä sodan ajan joukkojen kokoonpanoista ei ollut, puhumattakaan niiden taktiikasta. Joukkojen käyttöperiaatteita määrittelevät ohjesäännöt olivat pääosin vanhentuneita.

Murros sodan ajan kokoonpanojen ja niiden edellyttämän uuden taktiikan kehittämisessä oli juuri alkamassa. Pääesikunnan kaavailuissa oli yhä divisioonapohjaisen kenttäarmeijan muodostaminen, mutta prikaatiperusteisen kenttäarmeijan muodostaminen sai vauhtia toukokuussa 1948, jolloin eversti Olavi Huhtala määrättiin sodan ajan määrävahvuustoimikunnan puheenjohtajaksi ja laatimaan prikaatin sodan ajan kokoonpanot.⁶

Kokoonpanomuutos ei juuri vaikuttanut vielä parin ensimmäisen yleisesikuntaupseerikurssin opetukseen, vaan opetus painottui yhä divisioonan ja divisioonista muodostetun armeijakunnan taktiikan opetukseen. Esimerkiksi vuoden 1948 lopulla järjestetystä sotapelissä divisioona torjui maahanlaskua Hyvinkään alueella. Koulun perinteisessä esikunta- ja viestiharjoituksessa taktiikkaa ja esikuntatyöskentelyä harjoiteltiin armeijakunnan ja divisioonan puitteissa Korian–Kausalan alueella.⁷ Sodan ajan määrävahvuuk-

2 Ratinen, Juha: *Kaaderiperustamisesta aluejärjestelmään. Suomalaisen liikekannallepanojärjestelmän kehittyminen 1918–1945* (diss.) Juvenes Print, Tampere 2018, s. 280–281.

3 Koskinen, Hannu: *Puolustusvoimat ja Liittoutuneiden valvontakomissio. Suomen puolustusvoimat 1944–1974*. Bookwell 2006, s. 56–58.

4 *Sotakorkeakoulusta Maanpuolustuskorkeakouluksi* (päätoim. Pekka Kurenmaa). Gummerus, Jyväskylä 1994, s. 244.

5 Sotakorkeakoulun numeroimaton ja päiväämätön asiakirja, Y 17/SKK:n opintosuunnitelma 1947 ja SKK:n 2. vuosikurssin (1948) LIITE 3, ”Kevät- ja syyslukukauden tuntiopintojen jakautuminen”. T 21369/Db 5, Kansallisarkisto (KA).

6 Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.) Nettopaino, Joutsa 1996, s. 299.

7 SKK:n numeroimaton asiakirja 16.10.1948, ”Sinisen puolen alkutilanne” ja SKK:n asiakirja nro 856/2 c, 9.8.1948, ”Käsä esikunta- ja viestiharjoituksen järjestelystä”. T 21369/Dg 124, KA.

sien tultua hyväksytyksi vuonna 1950 myös SKK siirtyi täysipainoisesti käsittelemään uutta perusyhtymää, prikaatia.

Hallinnollisten tehtäviensä lisäksi Simelius osallistui myös opettamiseen. Hän avasi näkemyksiään uusimuotoisen yhtymän johtamisesta kesällä 1950. Luennoista piirtyy hyvin komentajakeskeinen johtamistapa. Yhtymän komentajan oletettiin tekevän henkilökohtaisesti tilanteenarvioinnin, jonka perusteella hän päätti taistelulajin, operaation päämäärän sekä toiminnan peruslinjat. Päätöksen perusteella esikunta laati eri vaihtoehtoja sisältävän operaatiosuunnitelman, jonka se esitteli komentajalleen. Esikuntansa vaihtoehtoihin perustuen komentaja sitten päätti operaation suorituksen yksityiskohdat sekä esitti vaatimukset aselajitoiminnoille.⁸

Operaatiosuunnitelman esittelyn perusteella syntyi siis käsitys siitä, miten operaatio toteutetaan. Itse suunnitelma oli melko pelkistetty ja se koostui pääosin kaavioista ja kartoista. Suunnitelmista tärkeimpiä oli yhtymän tulisuunnitelma. Miksi tulenkäyttöä painotettiin? Peruslogiikkana oli, että etenkin puolustuksessa vihollinen tuhotaan juuri tulenkäytöllä, kuten kesän 1944 torjuntataisteluiden tiivistyessä Talin–Ihantalan tai Vuosalmen alueille. Esikunnan laatimaa suunnitelmaa seurasi operaatiokäsäky, joka aikakauden hengen mukaisesti oli ainoastaan muutaman sivun laajuinen.⁹

Eversti Simelius perusteli ratkaisua siirtyä prikaatiorganisaatioon tammikuussa 1951 pitämillään luennoilla. Valtakunnallisella tasolla oli tärkeää muodostaa entistä useampia itsenäiseen toimintaan kykeneviä yhtymiä. Koska prikaatiin – toisin kuin jalkaväkirykmenttiin – sisältyivät itsenäisen toiminnan edellyttämät aselajijoukot, oli prikaateja mahdollista käyttää myös sivusuunnissa ilman aselajivahvennuksia. Ylijohdon kannalta organisaatio siis mahdollisti Simeliuksen sanoin ”*joustavan kombinoinnin tilanteen vaatimusten mukaisesti*”. Suojajoukkotehtävien kannalta kohtuullisen suppealla alueella perustettava prikaati oli nopeammin keskitettävissä ensimmäiseen operatiiviseen tehtäväänsä kuin divisioona.¹⁰ Näkemys perustui luonnollisesti osin välirauhan aikaan, jolloin korkeassa valmiudessa olleet prikaatit olivat muodostaneet uuden raja-alueen suojajoukot.

Sotien taktiikalle oli ollut tyypillistä eritasoisten osastojen ja taisteluosastojen muodostaminen. Joukkojen, erityisesti aselajijoukkojen, vähyys ja taistelutilanteiden muutokset pakottivat muodostamaan usein tilapäisiä osastoja. Tämän perusteella Simelius puntaroikin taisteluosaston muodostamista prikaatin puitteissa. Hänen mukaansa pataljoonan alistaminen toiselle pataljoonalle ei ollut tarkoituksenmukaista. Mahdollisen sivusuunnan taisteluosaston johtaminen oli sälytettävä prikaatin esikuntapäällikölle tai

8 Eversti Sakari Simeliuksen luentomoniste 27.7.1950, ”Yhtymän johtamisesta”. T 21369/Dg 132, KA.

9 Sama.

10 Eversti Sakari Simeliuksen luentomoniste 30.1.1951, ”Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta”. T 21369/Dg 135, KA.

joissain tilanteissa raskaan pataljoonan komentajalle, jonka alaiset raskasaseyksiköt¹¹ alistettiin yleensä painopistesuunnan jalkaväelle.¹²

Luennessaan – joka julkaistiin hieman eri muodossa *Tiede ja Ase* -julkaisussa – Simelius painotti komentajakeskeistä johtamista: ”Prikaatin komentajan ei puolestaan pidä asettua liian korkealle jalustalle, johon täydellinen esikunta ja yhtymä-nimitys saattaisivat houkutellessa. Johtajana prikaatin komentajan on asetuttava rykmentin komentajan puitteisiin.”¹³

Johtamisen kannalta Simelius rinnasti prikaateista koostuvan armeijakunnan divisiioonan. Hän perusteli näkemystään sillä, että perusyhtymän aseman saava prikaati jäi aselajiosiltaan niin heikoksi, että armeijakunnan oli tuettava voimakkaasti erityisesti painopistesuunnassa taistelevia prikaateja. Tämä edellytti armeijakunnan esikunnassa kykyä aselajisuunnitteluun sekä kykyä ottaa johtoon ja johtaa suurta määrää erilaisia aselaji- ja huoltojoukkoja.¹⁴

Armeijakunnan kiinteän kokoonpanon puuttuminen askarrutti Simeliusta. Hänen mukaansa se johti siihen, että armeijakunnan esikunnan suunnittelu muodostui vaikeaksi perusteiden puuttuessa. Hän piti myös todennäköisenä, että alistusten nopeat vaihtelut johtivat auttamatta myöhästymisiin niiden käyttöön saannissa. Myös yhteistoinnin harjoittelu jäi olemattomaksi, etenkin rauhan aikana.¹⁵

Simelius ei juuri pohtinut taktiikkaa, vai voiko johtamista lopulta erottaa taktiikasta? Taktiikan perusteita käsiteltiin sen sijaan vuonna 1953 julkaistussa Upseerin käsikirjan kolmannessa osassa.¹⁶ Koska ohjesääntötyö oli erityisesti jalkaväessä valinkauhassa aina 1950-luvun puoliväliin asti, päättivät SKK:n opettajat jo vuonna 1949 laatia yleistajuisen käsikirjan, joka laajeni lopulta kolmiosaiseksi.¹⁷ Sotakorkeakoulun opettajakunta oli oivassa paikassa kirjoittaakseen käsikirjatrilogian. Sotakorkeakoulu oli mukana kaikkien merkittävien ohjesääntöjen valmisteluissa, ja vähintäänkin se antoi niiden käsikirjoituksesta aina lausunnon.

11 Raskaaseen pataljoonaan kuului kaksi raskasta kranaatinheitinkomppania, tykkikomppania ja konekiväärikomppania. Vuoden 1955 organisaatiotarkistuksen yhteydessä pataljoonaan lisättiin ilmatorjuntakomppania, ks. Liimata, Hannu: *Ulkomaisista esikuvista kohti omaperäisempiä ratkaisuja. Itsenäisen Suomen jalkaväkitalitiikan kehittäminen neljä ensimmäistä vuosikymmentä* (diss.) Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2018, s. 432–433 ja *Harjoitusvahvuudet A (Harjvavh A)*. Puolustuslaitoksen tutkimuskeskuksen rotaatiopaino, Helsinki 1955, s. 16–17.

12 Eversti Sakari Simeliuksen luentomoniste 30.1.1951, ”Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta”. T 21369/Dg 135, KA.

13 Sama.

14 Sama ja Simelius, Sakari: Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta. *Tiede ja Ase* N:o 9. Otavan kirjapaino 1951, s. 36.

15 Sama.

16 *Upseerin käsikirja III Osa (Joukkoja varten)*. Topografikunnan rotaatiokunnan kirjapaino 1953, johdanto.

17 Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.) Nettopaino, Joutsa 1996, s. 314–315.

Sakari Simelius toimi laajan kirjoituskunnan päätoimittajana. Upseerin käsikirjan ensimmäinen osa julkaistiin jo 1950. Se käsitteli johtamista sekä erityisesti aselajitoimintoja käytännöllisessä muodossa. Sarjan toiseen osaan – joka oli tarkoitettu ainoastaan virkakäyttöön – oli sisällytetty maavoimien tärkeimmät organisaatiot.¹⁸

Teoksen kolmannen osan kirjoitustyö käynnistyi tammikuussa 1952¹⁹. Vuonna 1953 valmistunut osa oli kahden edellisen käsikirjan yhdistelmä, jossa oli jo huomioitu priikaati maavoimien uutena perusyhtymänä. Monipuolisessa ja käsitteilyvaltaaan aikaansa edellä olevassa käsikirjassa käsiteltiin erityisesti jalkaväkipataljoonan ja sitä tukevien aselajien taktiikkaa.²⁰

Jalkaväen tarkastaja uudistaa taktiikkaa

Sakari Simelius siirtyi jalkaväen tarkastajaksi toimittuaan vajaat kaksi vuotta 3. Divisioonan komentajana Kouvolassa. Hänen tarkastajakautensa suurimpia kysymyksiä olivat jalkaväen taktiikan uudistaminen ja materiaalihankkeiden käynnistäminen.

Jalkaväen taktiikan uudistaminen nivoutui laajempaan kokonaisuuteen, jonka päämääränä oli tulivoiman kasvattaminen ja liikkuvuuden kohentaminen. Muutostarpeen sanelivat sodan ja taistelun kuvien muutokset. Pääesikunnan operatiivinen osasto eritteli taistelulentän muutoksia helmikuussa 1956 laatimassaan muistiossa ”Operatiiviset olosuhteet ja niiden asettamat vaatimukset maavoimien eri aselajien taktiikan, kaluston ja menettelytapojen kehittämiseksi”.²¹

Kehittämisen lähtökohtana oli uhka – määrältään ja laadultaan ylivoimainen vihollinen. Vahvasti moottoroitu vihollinen pyrki yllätyksellisiin ja nopeisiin ratkaisuihin. Maahyökkäyksen tukena se toteutti maahanlaskuja ja maihinnousuja. Ne olivat mahdollisia, koska vihollisella oli täydellinen ilmanherruus. Erikoisjoukoillaan vihollinen pyrki aiheuttamaan sekaannusta puolustajan selustassa, kuten muun muassa saksalaiset Ardennien operaatiossa vuonna 1944. Vaikeimmassa tapauksessa vihollinen saattoi käyttää atomiasetta murtoaukon luomiseen.²²

Vertailtaessa mahdollisen hyökkääjän ja puolustajan taistelukykyä tultiin vääjäämättömään johtopäätökseen, jonka mukaan suomalainen puolustaja oli alakynnessä niin operatiivisessa liikkuvuudessa kuin tulivoimassa. Operatiivinen liikkuvuus – kyky siir-

18 *Upseerin käsikirja I Osa (1950)*. Tykistön Kvalaboratorio 1950, passim. ja *Upseerin käsikirja II Osa (1950)*. Top.Rot. 1950, passim.

19 Upseerin käsikirjan toimituskunnan muistio 15.1.1952, ”Kirjoituskäskey Upseerin käsikirjan III osaa varten”. Muistio tekijän hallussa.

20 Liimatta (2018), s. 407–408.

21 PE:n asiak nro 20/Optsto/OT 11 e sal, 10.2.1956. T 26862/D 2 OT-sal, KA.

22 Sama.

tää joukkoja taistelualueelta toiselle – sekä kauas kantava tulivoima jäivät pahoin jälkeen vastustajan suorituskyvyistä.²³ Pääesikunnan järjestelyosaston huomioon: ”*Pahin heikkous nykyisellä prikaatillamme on sen erittäin huono operatiivinen liikkuvuus. Toisin sanoen se istuu hevostensa ja huoltovarastojensa määrittämällä ahtaalla liikkuma-alueella eli taktillisen liikkuvuuden alueella.*”²⁴

SOTAMUSEO

Yhtymien liikkuvuuskysymys ratkaistiin 1960-luvulla varustamalla yhtymät maataloudesta pakko-otettavilla maataloustraktoreilla.

23 Sama.

24 PE:n asiak nro 144/Järjsto/K., 3.5.1956, ”Näkökohtia prikaatin kehittämistyössä”. T 26839/F 12 OT-sal, KA.

Operatiivisen osaston laatiman muistion johtopäätökset tulivat ohjaamaan kehitystä tulevina vuosina. Suomalaisen taktiikan oli yhtäältä nojattava maaston käytön hyödyntämiseen, mutta toisaalta oli selvää, että voimakkainkaan jäykäntorjuva puolustus ei kesännyt suurhyökkäyksen painetta, ei edes painopistealueella. Tämän johdosta ratkaisua oli haettava puolustuksen syvyydestä, aktiivisesta toiminnasta vastustajan hyökkäyskiilojen sivustoilla sekä sissitoiminnasta. Aktiivinen toiminta puolestaan edellytti vaikean maaston hyväksikäyttöä ja nopeutta kohtaamistaisteluolosuhteissa.²⁵

Edellä esitetty selittää hyvin kokeiluita, joita jalkaväen tarkastajan alainen jalkaväki-osasto käski toteuttaa 1950-luvun puolivälissä. Jalkaväkiosasto ohjeisti kesäkuussa 1956 divisioonaa ja Panssariprikaatia järjestämään harjoituksia, joissa oli kokeiltava jalkaväen liikkeen ja kranaatinheittimien tulen yhteensovittamista komppanian ja pataljoonan puitteissa. Harjoitusten painopiste oli muodostettava jalkaväen eri etenemismuotojen – aikakauden terminologialla avomuotojen – kokeiluun eri maastotyypeissä sekä erityisesti hyökkäyskärjen nopeaan tukemiseen kranaatinheittimillä.²⁶

Simeliuksen mukaan prikaatinkokoonpanoon siirtyminen korosti pataljoonan merkitystä taistelussa. Pataljoonan kokoonpanoa, liikkuvuutta ja tulivoimaa oli kehitettävä, jotta se kykeni entistä itsenäisempään toimintaan. Tämä edellytti muun muassa luopumista raskaista konekivääreistä ja siirtymisestä neljään samanlaiseen kiväärikomppaniaan. Uudet kokeilussa olevat panssarinyrkit, jotka myöhemmin nimettiin kevyiksi sangoiksi, oli ulotettava aina kiväärikomppanioiden kokoonpanoihin asti.²⁷

Puolustustaktiikassa ilmeinen kehityssuunta oli puolustuksen syvyyden kasvattaminen. Jalkaväkiosasto tosin kyseenalaisti mahdollisuuden yhtenäisen syvän puolustuksen aikaansaamiseksi kaikilla toiminta-alueilla. Tämän johdosta jalkaväen taktiikkaan oli luotava joustavuutta. Urien varteen oli luotava ”*sitovia ryhmiä*”, tulppia, jotka muodostivat alasimen hyökkääville iskeville ryhmille.²⁸

Uusimuotoisen taktiikan noudattaminen edellytti tulppatehtävän saaneelta jalkaväeltä kykyä linnoittautua. Hyökkäävä osa oli taas muodostettava riittävän kevyeksi, jotta se kykeni käyttämään maastoa hyväkseen. Oli joukko sitten tulppaava tai hyökkäävä, sillä oli oltava riittävä tulivoima tehtävänsä täyttämiseksi. Puolustuksen toteuttaminen entistä harvemmassa ryhmityksessä edellytti tulivoiman kasvattamista. Raskaan tulen,

25 PE:n asiak nro 20/Optsto/OT 11 e sal, 10.2.1956. T 26862/D 2 OT-sal, KA.

26 PE:n asiak nro 109/Jvtsto/12 sal, 26.6.1956, ”Jalkaväen taktillisten menettelytapojen kehittäminen”. T 25094/F 4 sal, KA.

27 PE:n asiak nro 39/Jvtsto/1 OT sal, 29.10.1956, ”Jalkaväen puolustusvalmius”. T 26839/F 7 OT-sal, KA.

28 PE:n asiak 23/Jvtsto/OT 11 sal, 15.5.1956, ”Suomalaisen jalkaväen taktillisten menetelmien sopivuus tulevaisuuden sodassa käytettävissä olevat resurssit huomioon ottaen. Taktillisten menetelmien parannusehdotukset?” T 26965/F 12 sal, KA.

”massasulutteiden” ja suora-ammuntatulen yhteensovittaminen nousivat puolustusajattelun ytimeen.²⁹

Hyökkäystaistelussa avaintekijöitä taas olivat maaston hyväksikäyttö, suoraviivainen ja nopea eteneminen kosketukseen sekä tulen ja liikkeen yhteensovittaminen.³⁰ Jalkaväkiosasto arvioi optimistisesti, että käyttöön tulevat kevyet singot lisääisivät iskuportaana tulivoimaa merkittävästi: ”Ymmärtää hyvin, mikä vaikutus vastustajaan on sillä, että yhtäkkiä n 100–150 m:n levyiseltä alueelta ’sylkäistään’ sirpaleammuksia.”³¹

Vaatimukset entistä hajautetummasta toiminnasta ja liikkuvuuden kehittämistä johtuivat osin atomiaseen kehittämisestä. Taktisten ydinaseiden määrä oli jyrkässä kasvussa sekä idässä että lännessä. Suurvaltojen doktriineissa ounasteltiin ydinaseiden käyttöä myös taistelukentän olosuhteissa.³² Vaikka Puolustusvoimat suhtautui lopulta ydinaseuhkaan käytännönläheisen fatalistisesti, pohdittiin erityisesti 1950-luvun jälkipuoliskolla kuumeisesti ratkaisuja ydinaseita vastaan.

Tekstissä aiemmin mainitut kokeilut johtivat ilmeisesti tulokseen, sillä vuoden 1957 puolustusvalmiuskatsauksessa todettiin, että kehitystä oli vuoden aikana tapahtunut. Koukkaustekniikassa oli edistytty. Samassa katsauksessa Simelius otti kantaa liikkuvuus-kokeiluihin. Kokeiluissa oli testattu niin yksittäisen miehen varusteita kuin erityisesti traktoreita.³³

Maataloustraktoreita oli kokeiltu jo 1950-luvun alusta alkaen, koska niiden arvioitiin ratkaisevan liikkuvuuskysymyksen.³⁴ Tiedossa oli, että Ruotsi oli siirtymässä jalkaväkipataljoonassa järjestelyyn, jossa hevosia oli enää pataljoonan kivääriyksiköissä.³⁵ Vaikka hevonen oli osoittautunut korvaamattomaksi jatkosodan korpitaisteluissa, oli aika väijäämättä ajamassa sen ohitse. Perussyitä oli kaksi. Maataloudessa käytettävien hevosten määrä oli laskussa, ja vastaavasti maataloustraktorien määrä oli kasvussa. Samanaikaisesti pataljoonan kokoonpanosta oli tullut entistä raskaampi, kun siihen oli lisätty muun muassa kevyt kranaatinheitinkomppania.³⁶

29 Sama.

30 PE:n asiak nro 39/Jvtsto/1 OT sal, 29.10.1956, ”Jalkaväen puolustusvalmius”. T 26839/F 7 OT-sal, KA.

31 PE:n asiak 23/Jvtsto/OT 11 sal, 15.5.1956, ”Suomalaisen jalkaväen taktillisten menetelmien sopivuus tulevaisuuden sodassa käytettävissä olevat resurssit huomioon ottaen. Taktillisten menetelmien parannusehdotukset?” T 26965/F 12 sal, KA.

32 PE:n asiak nro 33/Jvtsto/OT 11 sal, 28.8.1956, ”Atomiaseen vaikutusta koskeva mietintö”. T 26965/F 12 sal, KA.

33 PE:n asiak nro 186/Jvtsto/1 sal, 12.11.1957, ”Jalkaväen puolustusvalmius”. T 25094/F 5 sal, KA.

34 PEop-os:n asiak nro 214/Op.1/17/sal, 1.10.1951, ”Muistio taloustraktorien sotilaskäyttöön sopivuuden kokeilutoiminnasta”. T 26568/F 4 sal ja KevPrE:n asiak nro 4260/Järj.tsto/6, 23.5.1952, ”Maataloustraktorien kokeilutoiminta”. T 24451/F 1, KA.

35 PE:n asiak nro 57/Ulk.2/Dc/sal, 28.4.1950. T 26838/F 13 sal, KA.

36 Mäkelä, Teuvo: Kenttäohjesäännön edellyttämän taktiikan prikaatin organisaatiolle asettamat vaatimukset. *Tiede ja Ase N:o 22*. Länsi-Savon Kirjapaino, Mikkeli 1964, s. 60–61.

Sotavarustuskysymyksen keskeisin ongelma oli panssarintorjunnan kokonaiskysymyksen ratkaiseminen. Jatkosodan aikana hankitut panssarinyrkit oli poistettava käytöstä lukuisien onnettomuuksien johdosta. Myös Saksasta hankittujen panssarintorjuntatykkien käyttöarvo oli laskenut, koska niiden läpäisy ei enää riittänyt uusimpia panssarivaunuja vastaan. Lisäksi lähes puolitoista tonnia painavien tykkien liikuttelu oli vaikeaa.³⁷ Ongelmaa pahensi se, että sodanaikainen vetäjäkalusto oli jo suurelta osin korjattavana.³⁸ Tultaessa 1950-luvun puoliväliin käyttökunnossa olevien vetäjien määrä oli laskenut muutamiiin kymmeneen.³⁹

SOTAMUSEO

Panssarintorjunnan kokonaiskysymys ratkaistiin osin kotimaisilla singoilla. Sinkoryhmä ryhmittymässä tuliasemaan syksyllä 1963.

37 Palokangas, Markku: *Jalkaväen raskaat aseet ja ryhmäaset*. Docendo 2016, s. 78–79 ja 108–111.

38 PE:n asiak nro 43/Tväl.psv/10/OT/sal, 5.3.1951. T 26862/F 2 OT-sal, KA.

39 PEop-os:n numeroimaton muistio, 19.7.1955, ”Havainnot 18.7.1955 Panssariprikaatiin tehdyltä komennusmatkalta”. T 26965/F 10 sal, KA.

Taistelu peitteisessä maastossa edellytti iskuportaalta tehokasta käsiaseistusta. Sen kehittämisen oli jalkaväkiosaston keskeisimpiä töitä. Pääesikunta asetti jalkaväen aseistuksen kehittämistä varten jalkaväen tarkastajan johdettavaksi erityisen toimikunnan marraskuussa 1956. Toimikunnan työ ajoittui usealle vuodelle, ja se päättyi ratkaisuun, jonka mukaan jalkaväen – ja myöhemmin koko Puolustusvoimien – yleisaseeksi hankittiin Kalašnikov-tyyppinen rynnäkkökivääri. Puolalaisen kokeiluerän hankkimisen jälkeen kehitys jatkui kotimaisen rynnäkkökiväärin kehittämiseksi. Valmetin konstruoimaa asetta hankittiin koe-erät vuonna 1962, kuten myös tšekkiläisen aseiden pohjalta kehitettyä kevyttä konekivääriä. Ensimmäisten suurehkojen erien hankinnat ajoittuivat Simeliuksen komentajakauden loppujaksolle.⁴⁰

Komentaja haluaa kohentaa puolustuskykyä

Sakari Simelius aloitti puolustusvoimain komentajana lokakuun lopussa 1959. Hänen valintaansa liittyi jälkiepisodi, jonka Simelius koki selvästi vaikeaksi. Kaksi virka-ikäitään vanhempaa kenraaliluutnanttia – Kai Savonjousi ja Torvald Ekman – erosivat palveluksesta Simeliuksen nimityksen vahvistuttua.⁴¹

Presidentti Kekkosella oli varmasti odotuksia uuden komentajan suhteen, sillä hänen ja Simeliuksen edeltäjän, Kaarlo Heiskasen, välit olivat tulehtuneet Heiskasen komentajakauden lähestyessä loppuaan.⁴² Olihan Heiskanen muun muassa erolla uhaten kieltäytynyt matkustamasta sotilasdelegaation johtajana Neuvostoliittoon. On myös oletettavaa, että Heiskasen ja yleisesikunnan päällikön, kenraaliluutnantti T. V. Viljasen, jäätävät tai pikemminkin olemattomat, henkilösuhteet olivat kantautuneet ylipäällikön korviin.⁴³ Edellä kuvattua tärkeämpää Kekkoselle oli kuitenkin se, että Puolustusvoimain komentaja pidättäytyi politikoinnista, kuten Kekkoson huomautti Simeliukselle hänen ilmoittautuessaan tehtäväänsä.⁴⁴

Lähteet piirtävät kuvan Simeliuksesta tunnollisena ja kunnollisena upseerina. Hänen kielteinen suhtautumisensa esimerkiksi Yrjö Keinosen uran epäterveeseen edistämiseen antaa kuvan opportunisteihin ja pyrkyreihin vastentahtoisesti suhtautuvasta henkilös-

40 Palokangas, Markku: Jalkaväen aseistus ja varustus. *Suomen puolustusvoimat 1944–1974* (toim. Mikko Karjalainen & al). WSOY 2006, s. 302–306.

41 Simelius, Sakari: *Puolustusvoimien puolesta*. WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1983, s. 150.

42 Visuri, Pekka: *Idän ja lännen välissä – puolustuspolitiikka presidentti Kekkoson kaudella*. Saarijärven Offset 2010, s. 48–49.

43 *Urho Kekkoson päiväkirjat 1, 1958–1962* (toim. Juhani Suomi). Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2001, s. 216. Heiskasen ja Viljasen henkilösuhteista, ks. esim. Kanninen, Ermei: Erään muiston tarina. *Sotahistoriallinen aikakauskirja 30* (päätoim. Touko Perko). Tallinna Raamatutrükikoda 2010, s. 194–196.

44 Visuri (2010), s. 48–49.

tä.⁴⁵ Kuitenkin kenraali Jaakko Valtanen, joka toimi Simeliuksen adjutanttina, luonnehti esimiestään hyväksi ja miellyttäväksi esimieheksi, joka suhtautui konservatiivisesta arvomaailmastaan huolimatta myönteisesti yhteiskunnassa lainehtiviin muutostarpeisiin.⁴⁶

Jälkikäteen arvioituna Simelius sukelsi todelliseen myrskyyn. Suomalainen sisäpolitiikka oli jatkuvassa turbulenssissa. Hallitus seurasi toistaan, mikä vaikeutti pitkäjänteisen puolustuspolitiikan muodostamista. Lisäksi presidentti Kekkonen oli vasta vakiinnuttamassa asemaansa ulkopoliittikan johtajana. Ilman suurempaa arvolatausta ei liene liioiteltua väittää, että voimakastahtoinen Kekkonen, joka vielä 1960-luvulla suhtautui Puolustusvoimiin, jos nyt ei väheksyvästi niin ylenkatsoen, oli ihmisenä ja arvomaailmaltaan Simeliuksen kanssa hyvin erilainen.

Samanaikaisesti suurvaltojen välit olivat jäähtymässä kiihtyvällä vauhdilla. Ydinasevarustelu oli kiristymässä äärimmilleen ja maailmanlaajuiset kriisit kolkuttelivat ovelta. Globaalit riskinottajat, kuten Nikita Hruštšov ja John F. Kennedy, pyörittivät voimatasapainoan vielä hakevaa suurvaltapolitiikkaa yhä kovenevilla panoksilla.

Muistelmissaan Simelius mainitsee Puolustusvoimien varustamisen edistämisen olleen hänen tärkein tehtävänsä komentajakautenaan.⁴⁷ Materiaaliohjelmat olivat käynnistyneet A- ja H-ohjelmilla 1950-luvun puolivälissä. A (Alku) -ohjelmalla oli kohennettu erityisesti ilmavalvontakykyä ja muodostettu valtakunnallinen tutkaverkko. Varojen puutteen johdosta hävittäjähankinnat olivat rajoittuneet tusinaan Folland Gnat -suihkuhävittäjiä. Ohjelma oli mahdollistanut myös vuonna 1955 laaditun merivoimien laivanrakennusohjelman aloittamisen.⁴⁸

Alkuohjelmalla oli luotu myös edellytykset panssarintorjuntajärjestelmän kokonaisuudistukselle tilaamalla koesarjat kotimaisesta raskaasta singosta sekä ensimmäinen laaja erä kevyitä sinkoja. Vanhentunutta radiokalustoa oli uudistettu ja väliaikaisratkaisuna oli hankittu suuri erä käsiaseita Britanniaista. Vaikka määrärahat eivät riittäneetkään vaikean ampumatarviketilanteen ratkaisuun, ensimmäiset suuret erät kotimaista iskusytytintä olivat jo toimituksessa.⁴⁹

H-ohjelma – hätäohjelma – oli käynnistetty samanaikaisesti, kun A-ohjelmaan kuuluvia viimeisiä tilauksia tehtiin vuonna 1957. Ohjelman tavoitteena oli varustaa Puolustusvoimat siten, että Suomi kykenisi täyttämään kansainväliset sopimuksensa ja käy-

45 Airio, Pentti: *Yrjö Keinonen – uudistajaksi asetettu* (diss.) Edita 2007, s. 66–72.

46 Suomi, Juhani & Suominen, Pertti: *Jaakko Valtanen – tammenlehväkenraali*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2008, s. 118–119.

47 Simelius, Sakari: *Puolustusvoimien puolesta*. WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1983, s. 154–155.

48 Pääesikunnan operatiivisen osaston asiakirja, 3.6.1957. Asiakirja koostuu 14 erilaisesta esityksestä, jotka lienevät laadittu työtään aloittavan puolustusneuvoston perehdyttämiseksi sotilaallisen maanpuolustuksen eri osa-alueisiin. T 27427/Da1 sal, PLM.

49 Sama ja Pääesikunnan aselajitoimiston ilmoitus 3.10.1958. T 25370/H1 2, KA.

mään puolustustaistelua muutaman kuukauden, joiden aikana kyettäisiin järjestämään oma sotateollisuus sekä välttämättömien tarvikkeiden tuonti.⁵⁰ Pitkä sota eli edelleen voimakkaana mielikuvissa.

Toteutuessaan H-ohjelma olisi kohentanut puolustuskykyä merkittävästi. Ilmavoimien lentokalusto suunniteltiin uudistettavan lähes kokonaisuudessaan, ja ilmavalvonta säilyi ohjelmassa painopistealueena. Maavoimille suunnitelluista varoista yli puolet suunniteltiin käytettävän ampumatarvikehankintoihin. Sodanaikaisen asemateriaalin arvioitiin edelleen olevan pääosin toimintakuntoista, sillä aseisiin suunniteltiin käytettävän ainoastaan neljäsosa maavoimien kokonaissummasta.

Laivanrakennusohjelmaan kuului 16 eri aluksen hankinta sekä suuri määrä merisuluttamiseen tarvittavia miinoja. Rannikkopuolustuksen keskeisimmän menoerän muodostaisi olemassa olevan tykkikaluston kunnostaminen sekä linnoitustyöt. Tähän olikin tarvetta, sillä Porkkalan luovutuksen jälkeen raskas rannikkotykistö oli palautettava linnakkeille, joista se oli valvontakomission vaatimuksesta poistettu.⁵¹

Kunnianhimoinen suunnitelma jäi tavoitteistaan heti ensimmäisenä vuonna. Vuosina 1957–1959 myönnettiin H-ohjelmaan sisältyviin perushankintoihin ainoastaan 5,8 miljardia markkaa – ohjelma jäi siis jo ensimmäisinä vuosina jälkeen tavoitteestaan siten, että sen toteuttamisen arvioitiin vievän jopa 20 vuotta.⁵² Ohjelman kokonaissumma kasvatettiin 1957 toteutetun devalvoinnin johdosta 50 miljardiin markkaan. Kymmenelle vuodelle ajoitettu H-ohjelma olisi edellyttänyt noin 5 miljardin vuosittaista perushankintarahaa.

Edellä mainittujen materiaaliohjelmien hankinnat oli suunnattu ainoastaan kotimaahan ja länsimaihin. Asekaupat saivat uusia muotoja 1950-luvun lopussa. Moskovassa käydyissä neuvotteluissa ilmeni, että puolustusmateriaalia oli hankittavissa myös Neuvostoliitosta. Vuonna 1959 solmittiinkin ensimmäinen hankintasopimus, joka sisälsi muun muassa pienen erän taistelupanssarivaunuja ja ampumatarvikkeita.⁵³

Laajempi hankintakokonaisuus avautui alkuvuodesta 1960, kun puolustusneuvosto hyväksyi käytettäväksi Neuvostoliiton myöntämästä tavaraluotosta 8 miljardia markkaa Puolustusvoimien hankintoihin. Hankinnat pyrittiin kohdentamaan nimikkeisiin, jotka sisältyivät H-ohjelmaan ja joita ei ollut mahdollista tai järkevää valmistaa kotimaassa.

50 PE:n asiak nro 35/Optsto/OT/17 sal/24.2.1953. T 26862/D1 OT-sal, KA.

51 Sama. LVK:n vaatimuksesta rannikkotykistön supistamisesta, ks. esim. Visuri, Pekka: *Puolustusvoimat kylmässä sodassa. Suomen puolustuspoliittikka vuosina 1945–1961*. WSOY, Juva 1994, s. 29–30.

52 Puolustusneuvoston asiakirjat nro 7/Da/12.6.1958 ja 31/Da/sal/18.6.1959. T 27427/Db 1 sal, PLM.

53 Salminen, Pertti: *Puolueettomuuden nimeen. Sotilasjohto Kekkosen linjalla ja sen sivussa 1961–1966*. Gummeruksen Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995, s. 55–57.

Hankinnoilla tuli myös nopeuttaa maavoimien käsiaseuudistusta, jota Simelius oli itse jalkaväen tarkastajana ollut valmistelemaan.⁵⁴

Ensimmäisen tavaraluotolla hankittiin lähes 300 erilaista työstökonetta kotimaiselle ampumatarviketeollisuudelle. Ampumatarviketilannetta kohennettiin hankkimalla käsiasepatruunoita ja raskaiden aseiden ampumatarvikkeita sekä ampumatarvike-elementtejä. Panssarivaunuhankinnat mahdollistivat ainoan panssariprikaatin taisteluväenkaluston uusimisen. Käsiasehankinnat – 26 000 rynnäkkökivääriä ja 1 000 kevyttä konekivääriä – lisäsivät erityisesti suojajoukkojen tulivoimaa.⁵⁵

Kaavailuissa ollutta MiG-19-hävittäjälaivueen hankintaa ei sen sijaan tavaraluotolla toteutettu, vaikka Simelius, kuten myös ilmavoimien komentaja, puolsivat ostoa.⁵⁶ Puolustusministeriö asettui vastustamaan hankintaa kirjelmällä, jonka sisältö asiayhteydestä sisältää huvittaviakin piirteitä. Nimittäin ministeriö kehotti pidättäytymään hävittäjien ostosta, koska ne olivat vanhentuneita, mutta sisällyttämään hankintalistoihin 25 kappaletta Volga De Luxe -henkilöautoja.⁵⁷ Presidentti Kekkonen oli ilmeisesti myös hävittäjähankinnan kannalla, mutta päätyi Simeliuksen suosituksesta järjestelyyn, jonka mukaan Neuvostoliitolta tiedusteltiin huippunykyäisiä, yli kaksinkertaiseen äänennopeuteen kykeneviä uusimpia taistelukoneita.⁵⁸

Ensimmäisen tavaraluoton toteutuminen antoi aihetta optimismiin. Neuvostoliitosta tehtävät hankinnat kohensivat aidosti puolustuskykyä ja kuroivat umpeen H-ohjelmaan sisällytettyjä hankintatavoitteita. Voimakkaan ulkoisen ärsyksen puolustuksen kehittämiselle antoi tapahtumaketju, jonka Simelius otsikoi muistelmissaan ”*Kolmen kriisin vuosi 1961*”.⁵⁹

Ensimmäinen kriisi sukeutui Simeliuksen ja puolustusministeri Leo Häppölän välille. Torjuntahävittäjäkysymyksen ratkaisemiseksi puolustusministeriö ehdotti Drakenhävittäjien hankintaa Ruotsista. Asia valmisteltiin Simeliuksen mukaan hänen selkänsä takana. Marcus Wallenbergin välityksellä oli käynnistetty konehanke, joka oli nivottu Suomen vanhojen lainojen takaisinmaksun helpotuksiin. Samanaikaisesti puolustusministeriö oli käynnistänyt koululaiva- ja panssarivaunuhankintoja Britanniaasta konsultimatta puolustusvoimain komentajaa ja pääesikuntaa. Tilannetta vaikeutti hankinto-

54 PE:n numeroimaton muistio 8.3.1960, ”Puolustuslaitoksen tavaraluottosuunnitelma”. T 26965/Hh 4 sal, KA.

55 PE:n numeroimaton muistio, 30.11.1962, ”Yhteenveto SNTL:sta tavaraluotolla vuosina 1960–1962 ostetusta sotateknillisestä materiaalista”. T 26965/Hh 4 sal, KA

56 Simelius (1983), s. 157–160.

57 PLM:n asiak nro 36/Kesk/60 sal, 15.5.1960. T 27508/Hh 3–4 sal, KA.

58 PE:n asiak nro 362/Optsto/17 sal, 15.8.1960, ”Muistio Suomen ja Neuvostoliiton tavaraluottokaupan tämän hetkisestä kehitysvaiheesta”. T 26965/F 23 sal, KA. Everstiluutnantti T. Olavi Lehden reunamerkintöjen mukaan presidentti Kekkonen valtuutti Moskovassa neuvotteluita käyvän puolustusministeri Häppölän tekemään tiedusteluita MiG-kalustosta (MiG-21, PJo).

59 Simelius (1983), s. 163.

jen toteuttamistapa. Simelius joutui selittelemään presidentille, miksi suomalaiset olivat käyttäneet vaunuhankinnoissa välittäjää, jonka seurauksena kauppahinnat olivat lähes kaksinkertaistuneet.⁶⁰ Puolustusvoimain komentajalla tai pääesikunnalla ei ollut osaa eikä arpaa tarjousten tekemisessä, vaan ne oli tehty puolustusministeriössä. Episodi todennäköisesti näiversi ylipäällikön ja Simeliuksen välisiä suhteita, sillä aikakauden puolustuspolitiikka oli paljolti myös ulkopoliittikkaa.

Simeliuksen muistelmissaan kuvaamat kaksi muuta kriisiä kietoutuivat toisiinsa. Suurvaltojen väliset suhteet kiristyivät voimakkaasti kesän 1961 aikana. Berliinistä muodostui vastakkainasettelun polttopiste. Yleismaailmallisen tilanteen kiristyttyä Pääesikunnassa laadittiin lukuisia toimintavaihtoehtoja sille, että Neuvostoliitto esittäisi konsultaatiopyynnön YYA-sopimukseen vedoten. Puolustusneuvostolle laadittu elokuussa esitetty muistio sisälsi puolueettomuuden suojaamisen tehostamisen lisäksi muun muassa ajatuksen puolustusmateriaalihankintojen tehostamisesta ja nopeuttamisesta.⁶¹ Alkusyksyn kuluessa kaavailut jäsenyivät esityksiksi, joiden mukaan puolustusmenot esitettiin kasvatettavaksi 3 %:iin bruttokansatuotteesta vuoteen 1969 mennessä. Järjestely mahdollisti lähes 110 miljardin markan suuntaamiseen perushankintoihin kuluvaan vuosikymmenen aikana.⁶² Asia jätettiin kuitenkin laajuutensa ja seurannaisvaikutustensa johdosta pöydälle. Pääesikuntaa kehoitettiin laatimaan yksityiskohtaisempi suunnitelma, joka tulikin muotoutumaan puolustuslaitoksen (K) Kehittämishankintamaksiksi.⁶³

Määräraahakysymys sai uutta pontta Neuvostoliiton esitettyä Suomelle nootin loka-kuussa 1961. Nootissa syytettiin Länsi-Saksaa sekä Norjaa ja Tanskaa sodan valmisteluisista ja esitettiin Suomelle neuvotteluita YYA-sopimukseen vedoten. Noottikriisin nimellä tunnettua tapahtumaa on tulkittu usealla tavalla. Tulkinta riippuu paljolti käytetyistä lähteistä ja tutkijan lähtökohdista. Runsaasti muun muassa neuvostoasiakirjoja käyttäneen Hannu Rautkallion mukaan noottikriisillä oli ainoastaan yksi selkeä tavoite: varmistaa presidentti Kekkonen uudelleenvalinta.⁶⁴ Turvallisuuspolitiikan tutkijana tunnettu Pekka Visuri taas asemoi kriisin syyt niin Kekkonen uudelleenvalintaan kuin kiristyneeseen kansainväliseen tilanteeseen.⁶⁵ Kekkos-tutkijana profiloituneen Juhani Suomen tulkinnan mukaan nootin motiivina olivat ensisijaisesti Neuvostoliiton turvallisuusnäkökoh-

60 Simelius (1983), s. 163–168. Comet-hankintoihin liittyvistä epäselvyyksistä, ks. Jouko, Petteri: *Ylijohdon reservi. Suomalaisen panssaritaktiikan vuosisata*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2019, s. 132–135.

61 Puolustusneuvoston asiak nro 40/Da sal, 8.8.1961, ”PM Berliinin kriisin johdosta suoritettavista toimenpiteistä”. T 24727/Da 2 sal, PLM.

62 Puolustusneuvoston asiak nro 45/Da, 11.9.1961, ”PM Puolustuslaitoksen pitkän ajanjakson finanssisuunnitelma”. T 24727/Da 2 sal, PLM.

63 Puolustusneuvoston pöytäkirja nro 8/61, 15.9.1961. T 24727/CC 1 sal, PLM.

64 Rautkallio, Hannu: *Laboratorio Suomi. Kekkonen ja KGB 1944–1962*. WSOY, Juva 1996, passim.

65 Visuri (2010), s. 82–84.

dat.⁶⁶ Oli syy mikä tahansa, Simelius arvioi nootin synn juontuvan osin siitä, että Neuvostoliitto ei uskonut Suomen yksin kykenevän puolustamaan maataan. Osin siis kyse oli nykytermein ilmaistuna Puolustusvoimien suorituskyvystä.

Suomen puolustuskykyyn nootti vaikutti kohentavasti. Pian nootin jälkeen Simelius kiirehti laadittamaan kolme eri vaihtoehtoista hankintasuunnitelmaa, joiden loppusummat asettuivat 30 miljardin ja 100 miljardin markan välille.⁶⁷ Moninaisten välivaiheiden jälkeen hankinnat supistuivat lopulta 12 miljardiin markkaan. Ne toteutettiin yksinomaan Neuvostoliiton myöntämän tavaraluoton turvin. Pertti Salmisen tulkinnan mukaan presidentin näkökulmasta kyse oli ensi sijassa luottamuksen lisäämisestä neuvostojohtoon. Käsitystä tukee se, että pääosa hankinnoista tultiin suuntamaan puolueettomuuden valvontaan, siis ensi sijassa ilma- ja meripuolustukseen.⁶⁸

Simeliukselle hankinnoista muodostui uusi koetinkivi, vaikka hankintaneuvottelut lähtivät vauhdikkaasti käyntiin Moskovassa. Ongelman muodostivat ilmatorjuntaohjukset, joita kaavailtiin suurimpien asutuskeskusten suojaksi. Ohjusten hankinta edellytti Pariisin rauhansopimuksen sotilasartiklojen muuttamista, sillä sopimus kielsi Suomelta ohjukset. Pian ilmeni, että Iso-Britannia, mutta erityisesti Yhdysvallat – joka ei ollut rauhansopimuksen allekirjoittajamaita – suhtautui kielteisesti hankkeeseen. Britit taipuivat yli kahdeksi vuodeksi venyvän neuvotteluprosessin aikana ohjushankintaan, edellyttäen, että ohjuksia olisi hankittu myös Britanniasta. Yhdysvallat sen sijaan pysyi järkkymättömänä kielteisessä kannassaan. Turvallinen tulkinta lienee, että amerikkalaisten motiivit olivat niin poliittiset kuin sotilaalliset.

Yhdysvaltojen ydiniskukyky perustui 1960-luvun alussa vielä paljolti pommitajiin, joiden pommitusreitit leikkasivat sotatapaüksessa myös Suomen ilmatilaa. Amerikkalaiset epäilivät, että Neuvostoliitto pyrki liittämään Suomeen hankittavat ohjusyksiköt kriisiin sattuessa omaan ilmapuolustusjärjestelmäänsä, mikä lisäisi ennakkovaroitusaikaa sekä torjuntatehoa merkittävästi.⁶⁹ Rautkallion mukaan epäluuloisuutta lisäsi – tai pikemminkin epäluulon perimmäinen syy oli – se, että Yhdysvaltojen poliittinen johto oli saanut Helsingin suurlähetystöstä loikanneelta neuvostotiedustelu-upseerilta tietoja, joiden mukaan nootti olisi valmisteltu yhdessä neuvostojohdon ja Kekkonen välillä.⁷⁰ Oli totuus mikä tahansa, presidentti Kekkonen keskeytti ilmatorjuntaohjushankinnat. Sime-

66 Suomi, Juhani: *Lohen sukua. Urho Kekkonen, poliitikko ja valtiomies*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2010, s. 326–328.

67 PE:n asiak nro 601/Optsto/20 sal, 15.11.1961, ”Puolustusvoimien materiaalitarve”. T 27508/Hh 3–4 sal, KA.

68 Salminen (1995), s. 115–117.

69 Visuri (2010), s. 97–105.

70 Rautkallio (1996), s. 28–29.

liuksen muistelmia siteeraten: ”*Katkerana oli todettava, että pitkän työn ja taistelun tulos valui hukkaan.*”⁷¹

Vielä suuremman pettymyksen Simelius koki puolustusmäärärahojen kasvattamista varten tekemässään aloitteessa. Ohjuskysymyksen ollessa vielä valinkauhassa Simelius laaditutti esityksen puolustuksen pitkäjänteisestä kehittämisestä. Esitys perustui palautteeseen, jonka hän oli saanut puolustusneuvostolta noottikriisin aikana. Pääesikunnan laatiman varustamisohjelman mukaan perushankintoihin oli suunnattava kuluvan vuosikymmenen aikana kaikkiaan 140 miljardia markkaa.⁷²

Ohjelman lähtökohtana oli luoda riittävät edellytykset puolueettomuuden turvaamiselle. Tämä tarkoitti ilma- ja meripuolustuksen kehittämistä. Valvontajärjestelmän lisäksi ilmavoimilla oli oltava neljä laivuetta torjuntahävittäjiä. Meripuolustuksen vahventaminen edellytti laivatonniston kasvattamisen rauhansopimuksen sallimaan 10 000 tonniin. Maavoimien osalta suurimmat erät oli varattu ampumatarviketilanteen kohentamiseen, käsiaseudistuksen osittaiseen toteuttamiseen sekä toisen sodan ajan panssariprikaatin varustamiseen.⁷³

Simelius suhtautui näkyymiin ilmeisen valoisasti, olihan yhteistyö sujunut hyvin puolustusministeri Edvard Björkenheimin kanssa. Vaikka Neuvostoliiton myöntämällä tavaraluotolla ei ollut onnistuttu hankkimaan ilmatorjuntaohjuksia, oli ilmapuolustus harpannut askeleen eteenpäin ilmataisteluohjuksilla varustetun MiG-21-laivueen hankinnan myötä. Meripuolustus, erityisesti kyky toimia avomerellä, oli tehostunut kahden Riga-luokan aluksen ansiosta, ja maavoimat olivat saaneet ensimmäiset uudenaikaiset kenttätykkinsä sitten jatkosodan.⁷⁴

Optimistinen Simelius laaditutti K-ohjelmaa käsittelevän kirjasen ”Puolustuslaitoksen kehittäminen 1960-luvulla”. Ilmeisesti Puolustusvoimat ei ollut keskustellut julkaisemisesta perusteellisesti valtiojohton kanssa, sillä kirjasta ei laitettu toivottuun jakeluun, vaan se hautautui valtionhallinnon arkistojen uumeniin. Niin hautautui myös perushankintalaki.⁷⁵

Pitkäjänteisen rahoituksen turvaamiseksi Simelius ajoi puolustusmäärärahojen sisällyttämistä erityiseen perushankintalakiin, kuten vuonna 1938 oli tehty.⁷⁶ Lain valmistelu eteni Simeliuksen kannalta suotuisasti, joskin piinaavan hitaasti toistuvien hallituskrii-

71 Simelius (1983), s. 191–193.

72 PE:n asiak nro 291/Optsto/1 sal, 7.5.1962, ”Puolustuslaitoksen kehittäminen 1960-luvulla”. T 27427/Db 1 sal, KA.

73 Sama.

74 PE:n numeroimaton muistio 30.11.1962, ”Yhteenveto SNTL:sta tavaraluotolla vuosina 1960–62 ostetusta sotateknillisestä materiaalista”. T 26965/Hh 4 sal, KA.

75 Simelius (1983), s. 200.

76 Perushankintalaista, ks. Terä, Martti & Tervasmäki, Vilho: *Puolustushallinnon perustamis- ja rakentamisvuodet 1918–1939*. Helsinki 1973, s. 196–197.

Ilmatorjuntaohjukset jäivät tavaramuotoilla hankimatta, mutta ilmapuolustus siirtyi uuteen kauteen MiG-21-hankinnan toteuduttua.

sien johdosta. Lakiesitys esiteltiin presidentti Kekkoselle helmikuussa 1964, ja puolustusneuvosto hyväksyi lakiesityksen vielä saman kuukauden aikana.⁷⁷ Laki ei kuitenkaan edennyt eduskuntaan, vaan asia kaatui presidentti Kekkonen vastustukseen. Syitä lain kaatumiseen lienee useita. Puolueet eivät lopulta olleet valmiita tukemaan lakia. Pertti Salmisen mukaan merkittävin selitys oli se, että lakiesitys ei huomioinut riittävän hyvin valtion taloustilannetta ja keinoja, joilla lain toteuttaminen olisi rahoitettu.⁷⁸ Simelius koki asian kuitenkin henkilökohtaisena tappiona ja luottamuskysymyksenä. Presidentille jättämässään muistiossa hän perusteli tarvetta K-ohjelmalle ja puolustuksen pitkäjänteiselle kehittämiseksi. Muistionsa lopuksi Simelius totesi voivansa kantaa ”*vastuun puolustusvoimain komentajana vain siinä tapauksessa, että voin saada varmuuden puolustuslaitoksen kehittämisestä vuosina 1965–1971 kehittämisohjelman edellyttämällä tavalla*”.⁷⁹

Simelius päätyi kuitenkin olemaan jättämättä eroilmoitustaan ja jatkoi Puolustusvoimain komentajana marraskuuhun 1965. Muistelmien perusteella on pääteltävissä, että viimeinen palvelusvuosi oli raskas. Valtiontalous ajautui yhä syvempiin ongelmiin, ja varusmiehille määrättiin kuukauden säästölooma. Vaikka Simeliukselle tärkeiden materiaali-hankkeiden toteutuminen jäi tulevaisuuteen, teki hän vielä yhden kauaskantoisen päätöksen. Kesäkuussa 1965 Simeliukselle esiteltiin Puolustusvoimien uusi rauhan ja sodan ajan aluejako. Perustettavat seitsemän sotilasläänä tulivat muodostamaan tulevan alueellisen puolustusjärjestelmän rungon 25 vuotta.⁸⁰

77 Simelius (1983), s. 200–208.

78 Salminen (1995), s. 329–330.

79 Puolustusvoimain komentajan päiväamätön kirje tasavallan presidentille. T 23601/11, KA. Kansiossa on lukuisia luonnoksia ko. kirjeestä. Kirjeen viimeinen kappale on yhtenevä Simeliuksen muistelmien kanssa, ja on oletettavissa, että se lähetettiin presidentti Kekkoselle. Ks. myös *Urho Kekkonen päiväkirjat 2*, 63–68 (toim. Juhani Suomi). Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2002, s. 118.

80 PE:n asiak nro 324/Optsto/11 sal, 30.6.1965. T 26965/F 35 sal, KA.

[Majuri J.S. Simeliuksen diplomityön arvostelu]

Majuri J.S. S i m e l i u k s e n diplomityö ”Venäläinen taktiikka sovellettuna suomalaiseseen maastoon ja olosuhteisiin. (Arvosteleva tarkastelu sovellutusesimerkein valaistuna)”, joka perustuu venäläisten ohjesääntöjen ja taktillisen kirjallisuuden huolelliseen tutkimustyöhön, antaa selvän kuvan venäläisen taktiikan soveltamismahdollisuuksista meikäläisiin, sille yleensä vieraisiin olosuhteisiin. Vaikkakin kirjoittaja erinäisissä kohdin mahdollisesti on omaksunut liian optimistisen kannan erityisesti venäläisten ilmavoimien ja kenties myös hyökkäysvaunujen toiminnan suhteen, ovat hänen tekemänsä johtopäätökset mielipiteeni mukaan hyvin harkittuja ja asiallisia. Luonnollisesti on sangen vaikeata ennakolta arvioida, miten taistelut tosioloissa tulevat kehittymään, kuten kirjoittajan on ollut pakko tehdä sovellutusesimerkissään, mutta myös tässä suhteessa on hän noudattanut asiallista pidättäväisyyttä. Tämä on työn arvoa lisäävä tekijä.

Valitessaan maastoa sovellutusesimerkkejä varten kirjoittaja on onnistunut pyrkimyksessään löytää suomalaisena ”normaali maastona” pidettävä maasto. Selvitys venäläisen hyökkäystaktiikan soveltamisesta Karjalan kannaksella runsaasti esiintyvässä kangasmaastossa olisi kuitenkin saattanut olla paikallaan. Se olisi varsin mielenkiintoinen. Tällöinhän nimittäin hv:jen massakäyttö paremmin pääsee oikeuksiinsa eikä maaston vaikutuksesta syntyvää ”kanalisointia” esiinny.

Työ ei anna aihetta moniinkaan huomautuksiin. Kuitenkin mainittakoon, ettei kirjoittaja hyökkäysesimerkissä ole antanut 4.D:n komentajalle minkäänlaisia tietoja vihollisen lukuisista hv.esteistä vaikkakin ilmavoimat muuten ovat hankkineet arvokkaita tietoja (vertaa liitteeseen 3). Esteiden laatua ei kylläkään myöhemmin selosteta, mutta hieman omituiselta tuntuu, ettei edes aukeilla olevia esteitä olisi lainkaan ilmasta keksitty. Kuitenkin luulisi Näveri – Kuurmanpohja tien suunnan erityisesti kiinnostavan hyökkääjää, joka suuntaa iskuryhmänsä sinne. Tässä on mielestäni kirjoittaja aliarvioinut venäläisten ilmavoimia. Samoin on asian laita vihollisen reservin, JR 6:n vastahyökkäyksen suhteen. – JR 6 on aikaisemmin ”kärsinyt huomattavasti pommituksista”. Ilmavoimat ovat siis selvillä rykmentin sijoituspaikasta. Kuitenkin sama rykmentti taistelun aikana ylittää Kärättilän aukean ja joen sekä sitä paitsi kolme puroa vesiperäisine niittyaukeami-
neen, muuttaa marssisuunnan n. 90 astetta ja suorittaa vastahyökkäyksen hyökkäävän venäläisen JR 12:n oikeaan sivustaan Suikin kohdalla venäläisten ilmavoimien voimatta estää tätä. Kuva on mielestäni liian edullinen suomalaisten kannalta katsoen. Lukija saa nimittäin tästä sen käsityksen, että meikäläinen taktiikka jo nyt olisi sillä tasolla, jollaiseksi kirjoittaja aivan oikein tutkielmansa loppuarvostelussa kehottaakin sitä kehittämään. Äsken sanottuun viittaa myös hyökkäysesimerkissä esitetty n. pataljoonan vah-

vuisen suomalaisen osaston vastaisku pääpuolustuslinjan eteen, jommoista aktiivisuutta eivät ohjesääntömme tätä nykyä edellytä.

Puolustus-esimerkin tilanteesta kirjoittaja olisi voinut mainita, että se esitetään irrallisena, sillä muuten lukija voi saada sen käsityksen, että venäläiset voimat voivat edetä aina Heinjoen – Kaislahden tasalle asti kohtaamatta vastustusta. Tilanteessa tuntuu luonnottomalta, että niin sanottu Muolaan kannas aikaisemmassa vaiheessa olisi kuulunut 4. D:lle, johon käsitykseen tulee tutkiessaan puolustuslohkojen rajoja (vrt. siv. 84). Tilanteen kehittämistä mainittakoon, ettei 5. Hv.P:a mielestäni tosioloissa olisi lähetetty hyökkäämään 18.8. niin myöhään kuin klo 22 vaikkakin venäläinen ohjesääntö edellyttää vihollisen hyökkäysvalmistelujen häiritsemistä hv. hyökkäyksillä.

Sovellutusesimerkeistä huomautettakoon lopuksi, että lukija yleensä saa selvemmän kuvan armeijakunnan puiteissa toimivan divisioonan tilanteesta, jos yleistilannetta kuvattaessa aloitetaan armeijakunnan toiminnasta, eikä divisioonasta, kuten kirjoittaja on tehnyt.

Työn ulkoasu on huoliteltu ja siihen liittyvät peitepiirroksiset moitteettomat. Karttaluettelo olisi helpottanut lukijan työtä.

Työ kokonaisuutena arvosteltuna täyttää korkeallekin asettavat vaatimukset ja antaa lukijalle paljon positiivisia vaikutteita.

Arvosanaksi ehdotan: K (9)

Helsingissä 5.6.1939

Majuri V Nordgren

Yhdyn.

Everstiluutnantti M. K. Stewen

**Venäläinen taktiikka sovellettuna
suomalaiseen maastoon ja olosuhteisiin.
Arvosteleva tarkastelu sovellutusesimerkein
valaistuna.**

Majuri S. Simelius

Sisällysluettelo

Johdanto

I. Suomalaiset olosuhteet verrattuna venäläisiin ja niiden vaikutus

1. Maasto
2. Ilmasto
3. Organisaatio
4. Koulutus
5. Voimasuhteet
6. Olosuhteittemme vaikutus

II. Hyökkäystaistelu

- A. Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan kesällä
 1. Tilanne
 2. Etumaaston valtaus
 3. Hyökkäys päävastarinta-asemaa vastaan
- B. Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan talvella
- C. Hyökkäystaistelun muut lajit
- D. Yhteenveto

III. Puolustustaistelu

- A. Puolustus (normaalirintamalla) kesällä
 1. Tilanne
 2. Puolustuksen järjestely ja suoritus
- B. Puolustus leveällä rintamalla
- C. Liikkuva puolustus
- D. Puolustus talvella
- E. Yhteenveto

IV. Kohtaamistaistelu

V. Loppuarvostelu

Liite no 1	Lumihavaintoja Kivennavan kirkolla.
Liite no 2	4. D:n marssirivistö.
Liite no 3	4. D:n ryhmitys 21.8. ja vihollisesta saadut tiedot.
Liite no 4	4. D:n hyökkäyssuunnitelma.
Liite no 5	JR 12:n hyökkäyssuunnitelma.
Liite no 6	II AK:a vastassa olevan vihollisen ajateltu ryhmitys pääpiirteissään ja 4. D:n hyökkäys sitä vastaan.
Liite no 7	5. D:n puolustussuunnitelma.
Liite no 8	JR 14:n puolustusryhmitys ja tulisuunnitelma.
Liite no 9	5. D:n puolustusasemaa vastaan hyökkäävän vihollisen hyökkäyssuunnitelma.
Liite no 10	Puolustus leveällä rintamalla.

Lähdeluettelo

(Suluissa on tekstissä käytetty lyhennys).

Polevoi ustav 36. (KO 36)

Työläistalonpoikaisen puna-armeijan jalkaväen taisteluohjesääntö (JTO)

Joukkueen väliaikainen taisteluohjesääntö v. 1932.

A. Pavlov: ”Deistvija voisk zimoju”, Moskova 1930.

S. Turow: ”Krasnoarmeitsu o boevih deistvijah zimoi”, Moskova 1933.

S.A. Smirnow: ”Taktika”, Moskova 1935.

R. Ziffer: ”taktika piehoti”, Moskova 1933.

Polevaja sluzba stabow, Moskova 1934.

Sbornik taktitseskih zadats, Moskova 1934.

Voennii viestlinik, vuosikerrat 1934, 1935, 1936, 1937 ja 1938. (V.V.)

Ilmari Karhu: ”Neuvostoliiton sotilasmaantiede”, Helsinki 1934. (N.S.)

Ilmari Karhu: ”Suomen sotilasmaantiede”, Helsinki 1932. (S.S.)

Y.A. Järvinen: ”Panssarijoukot ja venäläinen panssaritaktiikka”, Helsinki 1937. (Järvinen)

Raikkala: ”Venäläisten mielipiteet puolustus- ja hyökkäystaistelussa metsämaastossa kesäolosuhteissa ja niiden merkitys meille”. Y 11:llä suoritettu diplomityö.

Y. Seppälä: ”Venäläisen jalkaväkirykmentin tykistö. Järjestely, teknillinen ja taktillinen käyttö. Johtopäätökset meikäläisissä olosuhteita silmälläpitäen”. Y 12:lla suoritettu diplomityö.

Militär-Wissenschaftafliche Rundschau v. 1938 No:t 4 ja 5.

Tiede ja Ase.

Ny militär Tidskrift v. 1933.

Polska Zbrojna v. 1937.

Suomen sotilasaikakauslehti.

Selostus Puna-armeijan talvikoulutuksesta v. 1930-31.

YE Os. 2.

Sk.Y:n moniste: Puna-armeijan selustapalveluksen järjestely.

E. Virkki: ”Venäläisten käsitys talvitaistelusta Smirnoffin talvitaistelua koskevan kirjan mukaan.

Sarko: ”Maihinlaskujoukkojen käyttömahdollisuudet meikäläisissä olosuhteissa vuodenaikamme huomioiden”.

T. Pyykkö: ”Lumimittaukset Kivennavan kirkolla v. 1931-38.

SKK:ssa Y 14:llä pidetyt esitelmät.

SKK:n sotapelivahvuudet v. 1937 ja Pl.M:stä saadut tiedot.

VENÄLÄINEN TAKTIIKKA SOVELLETTUNA SUOMALASEEN MAASTOON JA OLOSUHTEISIIN. ARVOSTELEVA TARKASTELU SOVELLUTUSESIMERKEIN VALAISTUNA*

Kuten tunnettua on, ovat venäläiset luoneet omaperäisen taktiikan.

Huomattavimmat erikoisuudet esiintyvät hyökkäystaistelussa. Nämä ovat:

1. pyrkimys, nykyaikaisia teknillisiä taisteluvälineitä laajassa mitassa käyttäen, tuhota vihollisen taisteluryhmitys koko syvyydellä yhtä aikaa, ns. ”syvyystaktiikka”,
2. erikoisen selvän painopisteen esiintyminen, ns. ”iskutaktiikka”,
3. toiminnan kaavamaisuus ja pitkälle ulottuva yksityiskohtainen säännöstely ja
4. reservin puute.

Muut taistelulajit sitä vastoin, huolimatta eräistä yksityiskohdissa ilmenevistä eroavaisuuksista, eivät periaatteiltaan eroa sanottavasti muiden armeijoiden taktiikasta. Eroavaisuudet ovat pääasiassa terminologiassa.

Venäläinen taktiikka on joutunut eri maiden ammattilehdistössä arvostelun kohteeksi saaden runsaasti epäilyä osakseen¹. Tämä arvostelu on tapahtunut venäläisten olosuhteiden valossa. Seuraavassa pyritään arviointi suorittamaan suomalaisissa olosuhteissa silmälläpitäen rajoittumalla päätaistelulajien käsittelyyn.

* Sakari Simeliuksen diplomityö on täysin alkuperäisessä muodossaan. Tekstin sisään on teoksen toimituskunta avannut [hakasulkeisiin] muutamia venäläisiä organisaatiolyhenteitä.

1 mm. Polska Zbrojna v. 1937. Suomen Sotilasaikakauslehti no 7/32. Ny Militär Tidskrift no 2-3/33.

I. Suomalaiset olosuhteet verrattuna venäläisiin ja niiden vaikutus.

Taistelutoimintaan vaikuttavat olosuhteet ovat riippuvaisia ensisijassa maastosta, ilmastosta, organisaatiosta, koulutuksesta ja voimasuhteista.

1. Maasto.

Käsite ”suomalainen maasto” ei ole täysin selvä, sillä maastomme vaihtelee suuresti eri osissa maata. On esim. suuri ero Pohjanmaan tasangon, Sisä-Suomen järviolueen, Karjalan kannaksen ja Karjalan operaatioalueen välillä. Taktillisessa mielessä vaikuttava yleiskuva voitane saada muodostamalla keskiarvo alueesta, joka jää Viipurin läänin rajojen sisään, sillä siihen kuuluu Eteläistä rantamaata, Sisä-Suomen järvioluetta, Karjalan kannas ja Karjalan operaatioaluetta. Tällöin osuttanee oikeaan siltäkin kannalta, että pääsotanäyttämömme sijaitsee tällä alueella.

Venäjä on pinta-alaltaan niin laaja, että maastolliset olosuhteet vaihtelevat huomattavasti. Suurin osa Euroopan – Venäjää pääsotanäyttämöineen on kuitenkin maastoa, jota luonnehtii käsite ”keskieurooppalainen avomaasto”. Poikkeuksen tästä tekee mm. Neuvosto-Karjalan ja Kuolan maisemat, jotka luonteeltaan muistuttavat Suomen olosuhteita. Tämä alue on kuitenkin vain noin 5 % koko Euroopan – Venäjän pinta-alasta² ja sijaitsee syrjässä pääsotanäyttämöiltä, joten se ei ole päässyt sanottavasti vaikuttamaan taktiikan kehitykseen.

Verrattaessa suomalaista maastoa venäläiseen kiintyy huomio ensiksi maaston peitteeseen. Metsät peittävät maamme pinta-alasta 70–80 %³. Laadultaan metsät ovat useimmiten tiheitä ja runsaan aluskasvillisuuden peittämiä niin, että näköala vaihtelee 75–150 m. Ne muodostavat yleensä laajoja alueita, joissa aukeat esiintyvät pieninä saarekkeina. Suurimmat aukeat ovat yleensä pääteiden ja näitä katkovie jokien varsilla, muodostaen toisinaan pitkiä aukeamasuikaleita tai aukeamajonoja. Keskimääräisenä leveytenä voitane pitää 300–400 m, mutta usein saattaa leveys nousta suuremmaksikin. Aukeamilla on paljon ojia, ristiin rastiin kulkevia aitoja ja näköalaa rajoittavia pensaikkoja. Usein on aukeaman keskellä sen pituussuuntaan kulkeva laskuoja, josta maasto kohoaa molemmin puolin metsänreunoja kohti. – Venäjän maasto on yleensä avointa. Luoteis-Venäjän eteläosassa, josta jonkinlainen käsitys meille tärkeistä osista Venäjää voidaan saada, on pin-

2 Karhu: N.S. siv. 47, 76 ja 79.

3 Karhu: S.S. siv. 55 ja 262.

ta-alasta n. 38 % metsää⁴. Moskovaa kohti mentäessä sitä lienee vielä vähemmän. Metsät muodostavat yleensä pieniä metsiköitä. Poikkeuksen tekee tästä Neuvosto-Karjala.

Pinnan muodoltaan on maastomme mahdollisimman rikkinäinen. Siinä vaihtelevat matalikot, mutta jyrkkärinteiset mäet ja kalliit lyhyiden notkojen kanssa. Maaperä vaihtelee niin ikään. Siinä vuorottelevat vesiperäiset notkot, rämeet, suot, hiekkakankaat, niityt ja paljaat kalliit keskenään. Vaihtelu tapahtuu niin nopeasti, että tietä saattaa toisella puolella koskettaa avoin upottava suo ja toisella metsän peittämä hiekkakangas. – Venäjä on pinnanmuodoltaan miltei yhtämittaista tasankoa, jonka kohoumat ja laaksot suurimmaksi osaksi ovat niin loivakaarteisia ja mitättömiä, etä ne tuskin eroavat ympäristöstään⁵. Poikkeuksen tekee tässäkin suhteessa Neuvosto-Karjala.

Venäjään verrattuna on maastollamme erikoisena piirteenä vielä vesistöjen runsaus. Ne pirstovat maaston lukuisiin kannaksiin. Kannaksia leikkaavat usein vielä purot tai joet muodostaen esteitä.

Tieverkkomme on harva ja teiden kestävyys usein pieni. Tilannetta helpottaa kuitenkin se, että päätieverkkoomme liittyy usein hyvinkin tiheästi paikallisteitä. Venäjällä, jossa maasto teiden ulkopuolellakin on helppokulkuista, ei teillä taktillisessa mielessä ole niin suurta merkitystä kuin meillä.

Asutuksemme on harva ja hajanainen. Suurimmat asutusryhmät ovat pääteiden varilla.

Vertailun tuloksena voimme todeta, että suomalainen maasto on venäläisen täydellinen vastakohta. Leimaa antavana maastollemme on peitteisyys, kapeikkoluonne, vesistöesteiden runsaus, harva tieverkko sekä ennenkaikkea suuri vaihtelevuus. Venäjän maasto on taas yleensä yksitoikkoista, tasaista avomaastoa.

2. Ilmasto.

Suomi, niin kuin suuri osa Venäjääkin kuuluu ilmastoon, jossa on ankara talvi. Suomessa⁶ on lunta noin 5 kk. Vaikuttavimmillaan on sen paksuus tammi-maaliskuun aikana, jolloin lumikerros vaihtelee 40–80 sm (katso liite N:o 1). Tammikuun -10° C keskilämpökäyrä kulkee Torniossa kaakkoa kohti. – Venäjällä⁷ on lunta noin 4-5 kk. Sen paksuus helmikuun lopulla Pietarin tienoilla on 25 sm. Tammikuun -10° C keskilämpökäyrä kulkee Pietarin tienoilta Moskovaa kohti. – Poikkeuksena on jälleen Neuvosto-Karjala.

Huomaamme siis, että Suomen talvi on pitempi ja lumirikkaampi kuin Pietarin ja

4 Karhu: N.S. siv. 290.

5 Karhu: N.S. siv. 59–60.

6 Karhu: S.S. siv. 32–37.

7 Karhu: N.S. siv. 226 ja 62.

Moskovan tienoilla, jotka meidän kannaltamme ovat tärkeimmät osat Venäjää. Nimenomaan lumisuhteissa oleva ero on tuntuva. Keskilämpö näillä alueilla kylmimpinä kuu-kausina on jonkin verran alhaisempi kuin suurimmassa osassa Suomea.

3. Organisaatio.

Organisaatiota tutkittaessa kiintyy huomio ensisijassa aseistukseen ja sen järjestelyyn. Ero meikäläiseen välineeseen verrattuna on seuraava:

- Pataljoonan aseistus:
Suomi: 12 kk:ä [konekivääriä], 24 pk:ä [pikakivääriä], 24 kp:a [konepistoolia] ja 6 krh:ä [kranaatinheitintä] (47M/m)⁸
Venäjä: 18 kk:ä, 27 pk:ä, 27 kiv.krh:ä ja 2-4 tykkiä (84 m/m krh. ja 37 m/m kan.)⁹
- Rykmentin tykistö:
Suomi: 6 krh:ä (81 m/m)
Venäjä: 6 lyh.k.kan:a [kenttäkanuuna] (76,2 m/m)¹⁰
- Divisioonan tykistö:
Suomi: 24 k.kan:a (76m/m) ja 12 k.hp:a [kenttähaupitsi](122 m/m)
Venäjä:12 k.kan:a (76 m/m) ja 18 k.hp:a (122 m/m)
- Divisioonan hv.aseistus:
Suomi: -----
Venäjä: 15 BT, 20 T 26, 20 T 27 ja 10 ps.autoa.
- Divisioonan hvt.aseistus [hyökkäysvaunutorjunta]:
Suomi: 12 hvt.kan:a (37 m/m) ja 18 hvt.kk:ä (13 m/m)
Venäjä: 8 hvt.kan:a (?)¹¹

Tästä ilmenee, että raskaiden konetuliaseiden lukumäärä Venäjällä on suurempi kuin meillä (12–18), mutta keveiden konetuliaseiden suhde on päinvastainen (47–27). Pienoiskranaatinheitimet jäävät lukumäärältään jälkeen venäläisistä kiväärikranaatinheitimistä (6-27), mutta teho tasoittanee erotusta huomattavasti. Venäläisen divisioonan tykistövoima, ottaen lähtökohdaksi sen, että kranaatinheitinkomppaniamme vastaavat venäläistä pataljoonatykistöä (6-6), on huomattavasti suurempi (48–36). Lisäksi on merkillepantava venäläisen tykistön haupitsivoittoisuus. Hyökkäysvaunuja meillä käytännöllisesti katsoen ei ole lainkaan. Tykistön ja hyökkäysvaunujen lukumäärä on normaalises-

8 Pl.M:n jakamat koevahvuudet.

9 Sotapelivahvuudet v. 1937 ja Pl.M:stä saadut tiedot.

10 Tiedot ristiriitaisia

11 Tähän ei ole laskettu pataljoonatykistöä, joka nostaa lukumäärän n. 17 tykkiin.

ti vielä edellä esitettyjä lukuja suurempi, sillä divisioona saa tavallisesti vahvistukseen yhden kenttätykistörykmentin ja hyökkäysvaunupataljoonan. Hyökkäysvaunutorjunta-aseistus näyttää käyvän jokseenkin tasoihin.

Edelleen organisaatiosta selviää venäläisen välineen aseistuksen pitkälle menevä desentralisaatio. Kiväärikomppanioissa on konekivääreitä, rykmentissä kenttätykistöä jne.

Iskuvoiman suhde on meikäläisen pataljoonan eduksi. Kiväärijoukkueita on meillä 12 venäläisten 9 vastaan. Joukkueemme iskuvoiman voidaan katsoa vastaavan venäläistä normaalijoukkuetta¹².

Vertailu osoittaa, että meillä joukot omaavat voimakkaan kevyen konetuliaseistuksen, enemmän iskuvoimaa ja suhteellisen runsaan hyökkäysvaunutorjunta-aseistuksen. Venäjällä on raskaiden aseiden lukumäärä suuri ja ovat ne jaetut orgaanisesti kiväärikomppanioihin saakka. Tuloksena on, että suomalaiset joukot ovat liikuntakykyisempiä kuin venäläiset, jotka puolestaan omaavat suuremman hyökkäysvoiman.

4. Koulutus.

Mistään erikoisesta suomalaisesta taisteludoktriinista, jota koulutuksessa noudatetaan, tuskin voidaan puhua. Siinä on vielä sangen suuresti yleiseurooppalainen leima. Eihän meillä ole vielä edes metsätaisteluoehjesääntöäkään maastomme metsävoittoisuudesta huolimatta. Kuitenkin voitane toimintatapaamme karkeasti arvioituna luonnehtia siten, että puolustuksessa asetetaan yleensä aukeamien reunoihin sijoittaen reservit metsän suojaan ja hyökkäyksessä suunnataan painopiste pääteiltä syrjään metsäisimmille alueille. Siis yleensä liike ei karta metsää, vaan pyrkii käyttämään sen tarjoamaa suojaa hyväkseen. – Venäläisen välineen koulutus pohjautuu avomaastoon. Metsätaistelut katsotaan toiminnaksi erikoisolosuhteissa. Heidän taktiikkansa pääsee siis oikeuksiinsa avoimessa ja helppokulkuisessa maastossa. Varauksena on mainittava, että Pietarin sotilaspiirin joukoista ainakin osa, rauhanaikaisen sijoituksensa ansiosta, pakosta tottuu toimimaan olosuhteissa, jotka vastaavat meikäläisiä.

Talven lumirunsaudesta ja pituudesta johtuen meillä on kiinnitetty enemmän huomiota talvisodan asettamiin vaatimuksiin ja olemme talvisotataktiikassa pitemmällä kuin venäläiset, joten pystymme paremmin voittamaan talven haitalliset vaikutukset ja suuresti hyötymäänkin niistä. Tästä vakuuttuu tutkiessaan venäläistä ammattikirjallisuutta¹³. Kuitenkin on lähdeittäviä siitä, että venäläiset joukot tulevat esiintymään suksilla.

12 Venäläinen joukkue: 3 pk:ä, 31 kiv:ä ja 3 kiv.krh:ä.

Suomalainen joukkue: 2 pk:ä, 2 kp:a, 2 pist:a ja 30 kiv:ä. JO I ja joukkueen väliaikainen taistelupas v. 1932.

13 V.V. no:t 1/37,12/37, 3/38. Pavlov, S.Turov ja selostus Puna-armeijan talvikoulutuksesta v. 1930-31.

5. Voimasuhteet.

Rajoitetut resurssimme huomioon ottaen on perusteluita selvää, että venäläisillä tulee olemaan ylivoima niin lukumäärään kuin teknillisiin apuvälineisiinkin nähden¹⁴.

6. Olosuhteittemme vaikutus.

Maastomme, venäläiseen verrattuna, vaikuttaa epäilemättä taistelutoimintaan suuresti. Sen peitteisyys ja epätasaisuus vaikeuttaa kaikkien aselajien ja erikoisesti hv:jen ja motomek. joukkojen¹⁵ liikettä, rajoittaa tähytystä ja kaikkien aseiden tulivaikutusta sekä vaikeuttaa johtamista. Lisäksi, ottaen huomioon venäläisten suuret tykistömassat, on tuliasemien saanti ilmeisesti vaikeata. Toiselta puolen se antaa suojaa tulta ja tähytystä vastaa edistäen yllättävää toimintaa. Kapeikkomaasto ja vesistöesteet helpottavat puolustusta ja vaikeuttavat hyökkäystä. Harva tieverkosto rajoittaa venäläisen massan käyttöä.

Talven vaikutus ilmenee lumen, pakkasen ja valoisan ajan lyhyiden kautta. Lumi vaikeuttaa kaikkien aselajien, erikoisesti hv:jen ja motomek. joukkojen toimintaa. Ratkaiseva merkitys on 25-30 sm:ä paksummalla lumikerroksella (Venäjän normaalin maksimilumimäärä Pietarin ja Moskovan tienoilla). – Pakkanen sitoo joukot asumuksiin, ellei talvivarustus ole tarkoituksenmukainen. Se vaikeuttaa myös hv:ja. Vaikkakaan lämpötilat Venäjällä ja Suomessa eivät eroa suuresti toisistaan voidaan, harvan asutuksemme huomioon ottaen, tätäkin pitää rajoittavana tekijänä. – Valoisan ajan lyhyys lisää yllättävän toiminnan mahdollisuuksia. – Sääsuhteet ja maasto rajoittavat myös ilmavoimien toimintaa. Pilvisten päivien runsaus suo meidän ilmavoimillemme, vihollisen ylivoimasta huolimatta, mahdollisuuksia tulokselliseen toimintaan. – Lopputuloksena on, että ilmastomme rajoittavine tekijöineen ja asettamine vaatimuksineen vaikeuttaa venäläisten toimintaa sängen suuresti.

Organisaation ja koulutuksen vertailun tuloksena voimme todeta, että avomaastoon totunut, raskaasti aseistettu venäläinen väline on vähemmän soveliaista meikäläiseen vaikeakulkuiseen maastoon ja olosuhteisiin kykenemättä aina täysin määrin hyötymään runsaasta aseistuksestaan. Suomalaiset sitä vastoin, oman nopeisiin iskuihin soveliaan organisaation ja maastotottumuksen, voivat tuottaa runsaasti yllätyksiä. Kun siihen liittyy tavallisesti metsätaistelun psyykkiset vaikutukset, tulee tämä asettamaan venäläiset joukot ja johtajat kovalle koetukselle.

Ylivoimaansa venäläiset eivät täysin määrin pysty käyttämään hyväkseen, kuten edellä tehdyistä viittauksista on osittain selvinnyt. Tämän kysymyksen selvittäminen kaikkes-

14 Tiede ja Ase. No 2, Järvisen kirjoitus.

15 Järvinen: siv. 89–90 ja kapt. Kurenmaan esitelmä Y 14:lle.

sa laajuudessaan ei kuulu tämän esityksen puitteisiin. Minkälaisia rajoituksia taktillisessa mielessä esiintyy, ilmenee myöhemmän käsittelyn yhteydessä.

Lopputuloksena suppeasta tarkastelustamme voidaan sanoa, että olosuhteemme venäläisiin verrattuna asettavat venäläisten eteen yksinomaan vaikeuksia, lukuun ottamatta heille edullista voimasuhdetta, mutta lisäävät suomalaisten toimintamahdollisuuksia. Tämän ”kuluneen” väitteen paikkansapitävyys käy edellisestä eittämättömästi selville.

Miten venäläinen taktiikka nämä koettelemukset läpäisee, selviää parhaiten sovellutusesimerkin avulla.

II. Hyökkäystaistelu.

A. Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan kesällä.

1. Tilanne.

(Kartta: 1:50 000, lehdet: Joutseno, Nuijamaa, Kirvu ja Antrea)

4. D, joka on ollut levossa alueella Ihantala – Saarela – Tali, saa 20.8. klo 6 AK:n käskyn¹⁶, josta selviää mm:

- vihollinen on, menetettyään linjan Kaltovesi – Noskuanselkä – Viipuri, asettunut puolustukseen ylimalkaiselle linjalle Vuoksi – Lottala 1 – Lottala 2 – Nuijamaanjärvi – siitä lounaaseen.
- II AK jatkaa hyökkäystä kaistalla, jonka rajana oikealla on Vuoksi ja vasemmalla Vakkajärvi – Valkjärvi – Lietjärvi – Saimaan kanava – Nuijamaanjärvi – Konnunsuo, lyödäkseen Vuoksen ja Nuijamaanjärven välillä puolustautuvan vihollisen ja saavuttaakseen Saimaan. Ensimmäinen tavoite on Rouhiala – Konnunsuo.
- 4. D hyökkää kaistalla, jonka rajana oikealla on Kokonselkä – Telkkäjärvi – Oravalajärvi – Lottala 2 (pl.) – Räikönselkä – p. 91,1 ja vasemmalla Vakkila – Kilpeenjoki (itse joki) – Liiri – Löytsijärvi – Matikka – Suokumaanjärvi – Saarilampi – p. 73,8. Oikealla hyökkää 5. D ja vasemmalla 6. D.
- AK:n DD-ryhmänä [kaukotoimintaryhmä] on 12.Hv.P, toimintasuuntana 4. D:n kaista. 4. D:lle alistetaan 14 Hv.K (BT hv:ja).
- AK:n DD-ryhmänä on raskas KTR 2, päätoimintasuuntana 4. D:n kaista. 4. D:lle alistetaan KTR 104.
- AK:n ilmavoimat (eskadrilli) tukevat hyökkäystä.

Armeijan toimesta valmistellaan ilmadesanttien käyttöä Verkiönselkä – Suokumaanjärvi – Konnunsuo kapeikkojen taakse. 4. D:lle alistetaan yksi yhteistoimintalentue.

- Hyökkäys vihollisen päävastarinta-asemaa vastaan alkaa 22.8. aamulla.

2. Etumaaston valtaus.

"4. D marssii saamansa tehtävän mukaisesti tietä Ihantala – Kilpeenjoki – Kontu (katso liite N:o 2). Edessä on Tied.P kosketuksessa todennäköisesti vihollisen etuvartioasemaan linjalla Konnunkylä (it.) – Valtti – p.95,2. Lentäjät ovat ilmoittaneet todenneensa

16 KO 36 § 180.

varustustöitä Näverin ja Kempvilän maastossa. Divisioonan etujoukkona on KTR 4:llä, 14. Hv:K:lla ja 7. Sap.K:lla vahvistettu JR 10.

Toiminta jatkuu seuraavasti:

Tied.P:n eteneminen on pysähtynyt. Etujoukkopataljoonana oleva I/JR 10 hyökkää hv.kompp:n ja kahden pston tukemana päätien suunnassa vihollisen etuvartioasemia vastaan. Siihen osallistuu Tied.P suorittamalla hyökkäyksen hv:en ja ps.autojen tukemana päätien koillispuolitse Poikelmuksen lammelle johtavan metsätien suunnassa. Näiden onnistuu murtautua vihollisen etuvartioasemiin. Sulutukset tiellä hidastavat hyökkäystä niin, että hyökkäysvaunuista huolimatta vihollisen taistelu-etuvartiot pääsevät irtaantumaan. – Etujoukkopataljoonan saavutettua alkupäällään tienhaaran Näveristä 800 m kaakkoon, pysäyttää sen etenemisen kiv. – ja kk. – tuli sekä tykistösulku. Pataljoona ryhtyy valmistelemaan hyökkäystä Näveriin. Tällöin sitä vastaan kohdistuu koillisesta Lampijärven kaakkoispuolitse noin patl:n vahvuisen vihollisen vastaisku. Patl:n tappiot ovat varsin suuret. Tällä välillä on Tied.P:n pääosa suunnattu Myllölän kautta kulkevaa tietä Kempvilää kohti. Sen hyökkäys, joka suoritetaan tykistövalmistelun jälkeen Askarijärvi – Kempviläjärvi kannaksella puolustautuvaa vihollista vastaan, torjutaan tulella.

Näiden taistelujen aikana on 4. D:n päävoimat pysähtyneet Pihkalanjärven pohjoispuoleiseen maastoon. Div:n lentue suorittaa tiedustelua mm. valokuvaamalla vihollisen asemia ja suorittamalla pommituksia vihollisen reservien toteamiseksi. Ilmatiedusteluun osallistuu kaksi ye-upseeria 4. DE:sta. Tyk.kom on järjestänyt asematiedustelun saatuaan div.kom:lta tietää, että div:n iskuryhmä todennäköisesti suunnataan Kempvilänjärven länsipuolitse.

Etujoukkotaistelujen ja tiedustelun perusteella div.kom:lla on 21.8. aamulla vihollisesta peitepiirroksesta ilmenevät tiedot (liite N:o 3). Samasta peitepiirroksesta selviää myös 4. D:n pääpiirteinen ryhmitys”.

Etumaaston valtauksen alkaessa on venäläisen kaavan mukaan edessä n. ½ päivämarssin päässä div. tied.patl., jonka tehtävänä on hankkia kosketus vihollisen etuvartioasemiin ja yrittää murtaa ne. Tiedustelupataljoonan kokoonpanon huomioon ottaen sen pääosa etenee päätien suunnassa. Sivuteiden suuntiin lähetetään pienempiä tiedusteluosastoja, jotka muodostetaan ratsuväki-, hv.- ja ps.-auto-osastoista¹⁷. Meikäläisessä maastossa, niin kuin käsillä olevassa esimerkissäkin, tiet kulkevat usein kapeikko- luontoisten kohtien kautta, jotka taistelu-etuvartiolle tarjoavat sulutuksiin turvautumalla mahdollisuuden torjua tällaisten vähän elävää voimaa käsittävien osastojen etenemisen, sillä pyrkiessään saarrostamaan metsän kautta on tied.patl:n ja jv.osan luovuttava tavallisesti panssarin tuesta ja silloin sen taisteluvoima supistuu hyvin vähiin.

17 V.V. No 5/38; Tied.patl:n vahvuus Pl.M:stä saatujen tietojen mukaan: esik., moott.jv.os., hv.joukkue, ps.autojoukkue ja hvt.tykkijoukkue.

Etumaaston valtaus jää siis etujoukon tehtäväksi¹⁸. Tärkein osuus tässä on etujoukkopataljoonalla, jota vahvistetaan vähintään kahdella pstolla, hv:illa ja pioneereilla. Jos kaista on leveä, lähetetään toinen pataljoona samalla tavalla vahvistettuna sivutien suunnassa. Näiden etumaisten pataljoonien on jatkettava hyökkäystä niin pitkälle, kunnes ne lyödään vastaiskulla takaisin tai tykistön valmisteleva hyökkäys torjutaan tulella. Tällöin katsotaan kosketus vihollisen päävastarinta-asemaan saavutetun.

Tämä kaavamainen menettely tarjoaa aloitetykyiselle, liikkuvalla ja maastoon tottu-neelle puolustajalle mahdollisuuksia tehokkaaseen vastatoimintaan. Puolustaja voi etukäteen määrittellä vihollisen vahvuuden ja etenemissuunnatkin suurin piirtein sekä tietää lisäksi, että sen pääjoukko passiivisena odottaa etujoukkotaistelun tulosta taaempana.

Metsän suojaamana, taistelu-etuvoimien ja eteentyönnettyjen tukikohtien taisteluun nojautuen, se voi reserveillään suorittaa teiden välimaastosta, joka tavallisesti on metsän peittämää, vihollisen sivustaan tehokkaan iskun. Tällä tavoin viholliselle voidaan tuottaa tappioita ja harhauttaa pääpuolustuslinjan kulkuun nähden. Näin on esimerkiksi käynyt I/JR 10:lle. Pääpuolustuslinja on taaempana, kuten myöhemmin tulemme näkemään. – Voidaan väittää, että etujoukkopataljoona voikin edetä pääosin teiden välimaaston kautta. Tämä tulee harvoin kysymykseen, sillä maasto siellä on tavallisesti vaikeakulkuista hidastaen liikettä ja hyökkäysvaunujen tuki jää olemattomaksi. Tiehen nojautumalla on suunta selvä ja hv:en ja tykistön tuki varmasti saatavissa. – Pääpuolustuslinjan etupuolella suoritettusta vastaiskusta varoittaa kyllä KO 36¹⁹, vaatien tällaisessa tapauksessa päävoimien puuttumista asiaan ja tunkeutumista vastaiskun suorittaneen vihollisen kantapäällä päävastarinta-asemaan. Peitteisessä maastossa tilannekuvan saaminen ja päävoimien toimintaanpano tuskin kuitenkaan käynee kyllin nopeasti. Siis puolustajan aktiivisella toiminnalla etujoukkotaistelujen aikana voidaan katsoa olevan menestymisen mahdollisuuksia. Myönnettäköön kuitenkin, että voimakkaan panssariaseen omaten hyökkääjällä on mahdollisuus, ellei tehokkaiisiin sulutuksiin ryhdytä, paljastaa pääpuolustuslinjan todellinen kulku. Näin käy varsinkin silloin, kun pääpuolustuslinja kulkee pitkien aukeamien reunoja, mutta sitä suuremmat ovat harhauttamismahdollisuudet, jos pääpuolustuslinja on vedetty metsän suojaan ja aukean reunassa on vahvoja eteentyönnettyjä tukikohtia. Tällöin lentäjienkin tiedustelu antaa laihan tuloksen.

Etumaaston valtauksen suorittamisen yhteydessä huomasimme esimerkissämme suoritettavan voimakasta ja monipuolista tiedustelua vihollisaseman selvittämiseksi. Venäläiset ohjesäännöt vaativat tietoja yksityiskohtaisesti koko puolustusasemasta ja vihollis-

18 ”Peredavyi pataljon” – nimitystä KO 36 ei tunne.

19 KO 36 § 170.

sen ryhmityksestä²⁰ voidakseen laatia heidän taktiikalleen ominaisen pitkälle ulottuvan yksityiskohtaisen hyökkäyssuunnitelman. On ilmeistä, että yksityiskohtien selvittäminen meikäläisessä maastossa on vaikeaa. Se vaatii suhteettoman paljon voimia, välineistöä ja ennen kaikkea aikaa. Sittenkin jäänee puolustuslinjan takana oleva alue jokseenkin epäselväksi. Etumaisten elimien selvittäminen voi kyllä tapahtua tärkeimpien tuliaseiden sijoituksen tarkkuudella, kun tiedustelutulosten perusteella lisäksi tutkitaan karttaa. Venäläisten sotilasaikakauslehtien sovellutusesimerkkien mukaiset tapaukset, joissa pataljoonan komentaja voi maaston mukaan alaisilleen osoittaa vihollisen puolustuksen kilometrien syvyydellä, jäänee meillä harvinaisiksi poikkeustapauksiksi. – Tykistöasemia tuskin voidaan pitää salassa, ellei suoriteta hyvin usein asemanvaihtoja. Maastovaikeuksien ja tulitoiminnan häiriintymisen takia tälläkin on rajansa. – Reservien selville saanti ilmapommituksilla voi olla tuloksellista, mutta sijoituspaikkaa vaihtamalla niidenkin suojaaminen hyökkäyksen alkuvaiheessa tapahtuvilta hv:en hyökkäyksiltä ja tykistötu-
lelta on mahdollista.

Joka tapauksessa divisioonan komentaja esimerkissämme joutuu tekemään hyökkäyssuunnitelmansa puutteellisemmilla ja epämääräisemmillä tiedoilla kuin mihin hän on avomaastossa tottunut. – Tämä tulee olemaan sääntönä meikäläisissä olosuhteissa. Yksityiskohtaisen, pitkälle ulottuvan suunnitelman laatiminen siis vaikeutuu.

3. Hyökkäys päävastarinta-asemaa vastaan.

”21.8. klo 10 mennessä on 4. DE:ssa laadittu tiedustelutulosten ja AK:n hyökkäyskäsken perusteella seuraava hyökkäyssuunnitelma (liite N:o 4)²¹:

- 4. D hyökkää iskuryhmän vasemmalla Lampijärven länsipuolitse ja valtaa maaston p. 91,1 – Kärätilä – Salakka – Penttilä. Myöhempanä tehtävänä on jatkaa tavoitteena Kuurmanpohjankylän pohj.reuna – Käsäjärvi.
- JR 11, vahvistettuna 14.Hv.K:lla ja II ja III/KTR 104:n tukemana hyökkää vasemmalla.
- JR 12, vahvistettuna 1. ja 2.Hv.K:lla ja I, II ja III/KTR 4:n tukemana keskellä ja
- JR 10 (pl. P) I/KTR 104:n tukemana oikealla sitovana ryhmänä.
- Kaistat ja tavoitteet ilmenevät peitepiirroksesta. Hyökkäysvalmiina on oltava 22.8.klo 3. Hyökkäys alkaa klo 6.
- I/JR 10 ja Tied.P kootaan divisioonan reserviksi JR 12:n taakse.
- DD 4, käsittäen yhden hv.patl:n, siirtyy tykistövalmistelun alettua 6.D:n kaistalla Konnunkylän (et.) maastoon, hyökkää maantien Kontu – Kuurmanpohja suunnassa ylittäen vihollisen pääpuolustuslinjan klo 5.30 ja lamauttaa klo 6

20 KO 36 §§ 165, 166, 167 ja 168.

21 KO 36. 5 luku.

vihollisen tykistön ja reservit alueilla Suikki ja Räikkösenmäki. – DPP-ryhmänä [jalkaväen kaukotuki] 3.Hv:K (BT-hv:ja) hyökkää tien p. 84,5 – Näveri suunnassa ylittäen vihollisen pääpuolustuslinjan klo 5.30 ja lamauttaa klo 6 vihollisen pesäkkeet ja reservit alueella Matikka – Pullinen, jonka jälkeen alistetaan JR 12:lle.

- Tykistövalmistelu alkaa klo 3.30. AK:n DD-ryhmän (RaskKTR 2) tehtävänä on:
 - a) lamauttaa vihollisen tykistö ja reservit alueilla Kouvola, Suikki ja Räikkösenmäki,
 - b) saattaa hv:en DD 4:ä,
 - c) lamauttaa myöhemmin ilmaantuvat vihollispatterit ja
 - d) estää vihollisen mahdollinen vastahyökkäys Räikkösenmäen suunnasta.
- PP-ryhmien [jalkaväkeä tukeva tykistöryhmä] tehtävänä on:
 - a) tuhota todetut hvt.aseet ja puolustuspesäkkeet rykm:ien hyökkäyskaistoilla,
 - b) saattaa kahdella PP 12:n ja yhdellä PP 11:n pstolla klo 5.30-5.40 hv:en DD 4:ä,
 - c) saattaa yhdellä PP 11:n ja PP 12:n pstolla klo 5.45-6 hv:emn DPP-ryhmää ja
 - d) saattaa klo 6 alkaen NPP-ryhmien ja jalkaväen hyökkäystä 1-tavoitteen saavuttamisen jälkeen alistetaan yksi psto JR 11:lle ja 2 JR 12:lle.
- AK:n ilmavoimat hyökkäävät klo 16 Kuurmanpohjan maastossa todettua esik:a, tykistöä ja reserviä vastaan.
- Kom.p on 22.8. klo 13 alkaen p:ssä 41,0 siirtyen myöhemmin Näveriin.

JR 12:n hyökkäyssuunnitelma on seuraava (liite N:o 5):

- JR 12 hyökkää iskuryhmässä vasemmalla, valtaa alueen Kemppiläjärven pohjoispää – Matikka ja jatkaa tavoitteena Salakka – Suokumaanjärvi; myöhempänä tehtävänä on jatkaa linjalle Kuurmanpohja – Käsäjärvi.
- I P, vahvennettuna 1.Hv.K:lla sekä I ja II/KTR 4 tukemana, hyökkää Näverin kautta ja valtaa Pullisen ”II” :n pohjoispuolella olevan metsikön, myöhempänä tehtävänä on hyökätä Suikin taloryhmän kautta Salakkaan.
- III P, vahvennettuna 2.Hv.K:lla ja PA 12:n [rykmenttitykistö] tukemana, hyökkää Lampijärven itäpuolitse ja valtaa kukkulan Pullisen talon pohjoispuolella ja hyökkää edelleen kukkulan p.91,3 kautta kukkulalle Salakka ”kk” :n kohdalla.
- II P hyökkää toisessa linjassa pitkin maantietä kehittäen I P:n menestystä sen vasemman siiven takaa, valtaa metsikön Pullisen ”P” :n koillispuolella ja hyökkää edelleen I P:n vasemmalla puolella Salakkaan. II P:a tukee III/KTR 4 ja ensimmäisestä tavoitteesta alkaen sille alistetaan 3. Hv.K.

- Lähtöasemiin siirrytään 22.8. klo 3 mennessä. Rynnäkköasemiin siirrytään tykistövalmistelun aikana. Rynnäkkö alkaa klo 6. Ensimmäinen tavoite saavutettava klo 7 ja toinen klo 8.30²².
- Hv:en tehtävät ilmenevät div:n suunnitelmasta. PP-ryhmien tehtävät osoittavat patlj:ien kom:t. Lähtöasemiin siirtyminen tykistövalmistelun alettua.
- Tykistön PP-ryhmien tehtävistä sopivat pston kom:t patlj.kom:ien ja hv-komppanian pääll:n kanssa ottaen huomioon seuraavaa:
 - a) tykistövalmistelun aikana lamautetaan hvt.aseet Näverin tienhaarassa, Kukulalle Näveri ”I”:stä 200 m kaakkoon, Kemppiläjärven eteläpäässä olevalla kukkulalla ja taaempana Matikan sekä Pullisen kukkulalla,
 - b) II ja III/KTR 4 saattavat hv:en DD-ryhmää klo 5.30-5.40 ja I/KTR 4 saattaa hv:en DD-ryhmää klo 5.45-6 ja
 - c) PP 12 saattaa klo 6-7 jalkaväen ja NPP-ryhmien [jalkaväen välitön tulituki] hyökkäystä 1-tavoitteeseen²³ kiinnittäen päähuomion Matikan ja Pullisen kukkuloiden suuntaan sekä estää vihollisen todennäköisen vastahyökkäyksen Matikan suunnasta, klo 7-8.30 saattaa hyökkäystä 2-tavoitteeseen, jonka jälkeen I P:lle alistetaan kaksi ptria ja II P:lle yksi ptri.
- Kom.p. on kukkulalla Poikelmuksen lammen kaakkoispuolella 22.8. klo 3 alkaen; myöhemmin se siirtyy Pulliseen.

Hyökkäys alkaa suunnitelmien mukaisesti. Sen kulku on seuraava (liite N:o 6):

Tykistövalmistelu osuu osaksi harhaan johtuen siitä, että vihollisen pääpuolustuslinja divisioonan iskuryhmän suunnassa onkin taaempana. Kosketus olikin saavutettu vasta eteentyönnettyihin tukikohtiin. Lisäksi oli osa vihollisen tykistöä vaihtanut yön kuluessa asemia. – Klo 5.30 alkaa hyökkäysvaunujen DD-ryhmän hyökkäys tykistön tulivyöryyn saattamana maantietä pitkin syvässä kolonnassa. Osa levittäytyy tien sivuille ja osa poikkeaa sivuteille levittääkseen ryhmitystään. Etumaisten hyökkäysvaunujen alla räjähtelee miinoja aiheuttaen häiriötä ja viivytystä hyökkäyksessä. Pullisen aukeamalla hyökkäysvaunupataljoona levittäytyy leveämpään muotoon, mutta törmää aukean pohjoisreunassa olevaan hyökkäysvaunuesteeseen. Tykistön saattava tulivyöry, sattuneiden häiriöiden johdosta, osuu nyt niin kauas, että se ei enää välittömästi suojaa hyökkäysvaunuja. Niinpä vihollisen hyökkäysvaunutorjunta-aseiden tuli saa huomattavia tappioita aikaan. Suuri osa pääsee kuitenkin murtautumaan esteen läpi ja jatkaa tien suunnassa Suikkia kohti. Tietä käyttävistä hyökkäysvaunuista useimmat tuhoutuivat miinoihin. Suikin tienhaarassa, jossa on ensimmäinen kokoontumispaikka, joutuvat hyökkäysvaunut erittäin te-

22 V.V. N:o 7/38 siv. 37 ja 46.

23 V.V. N:o 7/38 siv. 37–38.

hokkaaseen torjunta-aseiden tuleen. Lähtiessään suorittamaan varsinaista tehtävänsä, eivät hyökkäysvaunut löydäkään Suikin aukean itäreunassa kohteeksi annettua tykistöä (vaihtanut asemaa). Salakkaa kohti pyrkiessään ne taas kohtaavat Penttilä ”ä”n kohdalla olevassa kapeikossa niin tehokkaan hyökkäysvaunuesteen, että sen yli ei päästä. Kiertäessään sitä metsän kautta osasto menee sekaisin, vaunut eksyvät toisistaan ja eteneminen käy hitaasti, joten metsästä ulostulo tapahtuu yksitellen hvt.aseiden vaikuttavaan tuleen ja juuttuvat Suokumaanjärveen laskevan puron uomaan. Loput kääntyvät takaisin huomattessaan yrityksen jatkamisen turhaksi. – DD-ryhmän hyökkäyksen alettua kohdistuu vihollistykistön vastavalmistelu hyökkäysvalmiusasemassa olleeseen jalkaväkeen aiheuttaen häiriöitä.

- Klo 5.45 murtautuu hv:en DPP-ryhmä vihollisasemaan Näveriin johtavien teiden suunnissa tykistön saattamana. Osa niistä tuhoutuu tiellä olleisiin hv.miinoihin. Hyökkäys hidastuu niin, että klo 6 ne ovat saavuttaneet vasta Näverin taloryhmän. – Klo 6 käyvät AK:n ilmavoimat Kuurmanpohjan maastossa olevien vihollisten kimppuun. Se lamauttaa tehokkaasti siellä toimineen pston. Myös reservi ja divisioonan esikunta kärsivät huomattavasti pommituksista. – Klo 6 alkaa hyökkäysvaunujen NPP-ryhmien tukema jalkaväen rynnäkö. JR 12:n ensimmäisessä portaassa hyökkäävän I P:n sisäänmurto onnistuu. 1.Hv.K:n pääosa hyökkää pitäjänrajan ja tien suunnassa jv:n etulinjan edessä. Metsässä etenevät vaunut tarttuvat silloin tällöin kiinni ja jäävät jalkaväestä pian jälkeen. Tappiot ovat melko vähäiset, sillä tykistövalmistelu on kyennyt lamauttamaan hyökkäysvaunutorjunta-aseet. III P:n sisäänmurto onnistuu niin ikään, mutta hv:en pääosan hyökkäys juuttuu Poikelmuksen lammen pohjoispuolella oleviin rinteisiin niin pitkäksi aikaa, että ne eivät voi auttaa jalkaväkeä sisäänmurron kehittämisessä. II P seuraa I P:n takana tietä pitkin ja hyökkää Näverin tienhaarasta Pullisen ”P”:tä kohti johtavaa aukeamaa I P:n vasemman siiven ympäri tavoitettaan kohti. Kun pataljoonien etulinjat ovat saavuttaneet Kempiljärvi ”K”:n – Pullinen ”P”:n kohdalla olevan aukeaman, pysähtyy hyökkäys tykistön ja jalkaväen sulkutuleen (pääpuolustuslinja on nyt vasta edessä). Suoritettuaan voimakkaan tykistövalmistelun ja saatuaan sekaisin menneet hv.kompp:t järjestetyksi pääsee hyökkäys vihdoin jatkumaan ensimmäiseen tavoitteeseen. – II P:n vasempaan sivustaan, luoteesta metsän kautta, kohdistuva vastaisku saattaa pataljoonan vaikeaan asemaan. Sen kaikki komppaniat ovat kiinni etulinjassa. II P pyytää apua rykmentistä. Rykmentin komentajalla ei myöskään ole reserviä, jolla voisi vaikuttaa taistelun kulkuun. Kohdistamalla voimakkaan tykistötulen II P:n vasemmalle sivustalle helpottuu pataljoonan tilanne vähitellen ja hyökkäys pääsee jatkumaan. Hyökkäysvaunujen pääosa

massoittuu tien varteen, sillä kukkulan 91,3 rinteet ovat liian jyrkät ja metsässä tien länsipuolella ne jäävät auttamattomasti jälkeen.

- JR 12 saavutettua Suikin tienhaaran, kohdistuu sen kylkeen tykistön tukema noin rykmentin vahvuisen vihollisen vastahyökkäys. Tilanne muodostuu JR 12:n kohdalta hyvin vaaralliseksi, mutta ilmavoimien, raskaan tykistön ja divisioonan reservinä olleen I/JR 10:n menestyksellisen toiminnan avulla JR 12 onnistuu vähitellen vetäytymään puolustukseen linjalle Kempinjärvi – Pullinen – Matikka.
- JR 11:n, jonka hyökkäys metsäisessä maastossa on ollut vielä hitaampaa, on pakko vetäytyä tämän takia myöskin taaksepäin. – 4.D:n sitova ryhmä ei ole onnistunut murtautumaan vihollisen puolustusasemaan. – Armeijan ilmapuolustusjoukot, jotka laskettiin 22.8. klo 3.30 Konnunsuon luoteispuoleiseen maastoon, ovat paikalliset reservit (m.m. Kev.Os. 2) sitoneet sulkemalla laskeutumispaikalle johtavat tiet”.

Tässä esimerkissä näemme toteutettuna hyökkäyksen puolustukseen asettunutta vihollista vastaan venäläisten normien mukaisesti²⁴. – Maastoa ei voida pitää poikkeuksellisen vaikeana suomalaisena maastona, joskaan se ei ole kaikkein helpointakaan. Tämän pohjalla voidaan siis päästä käsillä olevan kysymyksen tarkastelussa lähelle totuutta.

4.D:n iskuryhmä määräytyy Näveri – Salakka suuntaan ilmeisesti siitä syystä, että maasto on täällä hyökkäyskaistalla helpointa. Siellä on tiehen liittyviä aukeita ja pinnanmuoto on melko tasainen. Se vastaa hyökkäyskaistalla lähinnä sitä maastoa, jossa venäläiset ovat tottuneet toimimaan. Sitä paitsi hyökkäysvaunujen tuki on täällä mahdollinen. Suuntaamalla iskuryhmän Askarijärven molemmiin puolin jouduttaisiin venäläisille epämiellyttävään metsämaastoon, joka riistäisi jalkaväeltä hv:en tehokkaan tuen. Toisaalta puolustaja on, ottaen huomioon venäläisten runsaan hv:aseistuksen ja tykistön, vaurautunut ottamaan vastaan pääiskun juuri täältä, joten joudutaan iskemään lujimmin vaurustettua aseman osaa vastaan. Mutta venäläiset luottavat aseistuksensa murtovoimaan. Tämän esimerkin mukaisesti käynee useimmiten. Siis venäläisten pääiskut tältä kannalta katsoen ovat odotettavissa aukean ja helpokulkuisimman maaston suunnassa.

4.D:n hyökkäysryhmityksessä ilmenee painopiste mitä selvimmin. Iskuryhmään on ryhmitetty runsaasti 2/3 kaikista voimista. Huomaamme, että venäläisten hyökkäyksessä käyttämät normit²⁵ jalkaväkeen nähden divisioonan puitteissa eivät tunnu mahdollisilta. Kaksi jalkaväkirykmenttiä 2-3 km levyisellä kaistalla ei ole meikäläisissäkään tilanteissa harvinaista. Asia muuttuu toiseksi, jos menemme suurempiin puitteisiin ja käytämme kaikkein ahtaampia venäläisen ohjesäännön mittoja. Tällöin epäilemättä jo

24 KO 36. Luku 5 ja 7.

Militärwissenschaftliche Rundschau N:o 4/38.

25 KP 36. § 175.

tieverkkokin huollon kannalta asettuu esteeksi. Mutta tätä kysymystä tutkitaan toisen diplomityön yhteydessä. – Myöskään suunnitelman edellyttämien hyökkäysvaunumäärien ryhmittäminen hyökkäykseen ei ole mahdotonta, koska se tapahtuu teille ja niiden varsille ja koska hv:en siirtyminen lähtöasemiin tapahtuu vasta tykistövalmistelun alettua, jolloin tiet voidaan varata niille. – Sitä vastoin suurien tykistömassojen toimintaanpano tuottaa ilmeisesti vaikeuksia. Esimerkki osoittaa, että div:n pstot on ollut pakkoa sulloa tuliasemiin kokonaisina käyttäen hyväksi jokaista vähänkin avoimempaa paikkaa sopivan kantomatkan sisäpuolella. Tarkemmin karttaa tutkimalla voimme huomata, että lisäksi on ollut pakko kaataa metsää saadakseen ampuma-alaa pattereille. Tämä on ollut välttämätöntä, vaikka venäläisillä onkin metsämaastoon soveltuva haupsivoittoinen kalusto. Lisäksi on rykmentin tykistö – ja usein vielä suuremmassa määrässä – valannut div:n tykistölle soveliaita asema-alueita. Tämä on välttämätöntä siitä syystä, että rykmentin tykkejä ei meillä voida useinkaan viedä etulinjaan suoralla suuntauksella tapahtuvaa ammuntaa varten, kuten Venäjällä on tapana, sillä peitteisen maaston takia ne olisi silloin työnnettävä aivan eteen jalkavaen tulelle alttiiksi. Rykmentin tykistö tulee siis toimimaan useimmiten epäsuoralla suuntauksella, lukuun ottamatta yksityisiä hv:en tukemiseen käytettäviä tykkejä. Asema-alueet on sijoitettava vähintään 1500 m:n²⁶ päähän etulinjasta ja siirtyvät ne usein maastovaikeuksien takia vielä kauemmaksikin div:n tykistön asema-alueille. Nämä vaikeudet ilmenevät vielä selvimpinä, jos silmäilemme 6.D:n hyökkäyskaistaa. Samaan tulokseen tullaan karttaa ja harppia käyttäen tutkittaessa maastoamme muuallakin kuin käsillä olevassa esimerkissä. Tavallisesti ainoastaan sellaisissa tapauksissa, joissa puolustaja on sijoittanut pääpuolustuslinjan metsän sisään, jää hyökkääjän haltuun suurempia aukeama-alueita, joilla lukuisakin tykistö löytää helposti tuliasemat. – Voittamattomia vaikeuksia ei metsä kuitenkaan aseta. Kaatamalla metsää voidaan tuliasemat raivata. Tämä vaatii kuitenkin aikaa ja paljastaa aikeet viholliselle. – Toinen rajoittava tekijä on ilmeisesti suuria ampumatarvikemääriä vaativat kuljetukset. Esimerkissämme esiintyvä tykistö tarvitsee hyökkäystä varten ammuksia ainakin 5 tulliannosta. Se merkitsee, että tietä Ihantala – Kilpeenjoki – Pihkalanjärvi on kuljetettava vähintään 12 pstoaa x 3 t.a. x n. 16 ton.= 576 ton., eli 19 meikäläistä kuormastokomppania /tyk.rykm:illä on, mukanaan 2 t.a.)²⁷. Tämän marssisyvyys yhtenä jonona on jo 19 km. On selvää, että tietä tarvitaan muihinkin kuljetuksiin, joten on kyseenalaista voidaanko niin lyhyessä valmisteluajassa kuin esimerkissämme on edellytetty, ja joka vastaa venäläisissä sovellutuseseimerkeissä esiintyviä aikamääriä, tarvittavia a.tarvikkeita kuljettaa.

Edellisen perusteella voimme päätellä, että iskuryhmän muodostaminen venäläisin normeihin kohtaa jo divisioonankin puitteissa erinäisiä vaikeuksia ja että kuljetusvaikeuk-

26 Seppälä: siv. 60-61.

27 Sk.Y:n moniste: Puna-armeijan selustapalveluksen järjestely.

sien johdosta päävoimaryhmät tulevat esiintymään pääteiden varsilla. Tämä pitää paikkansa senkin puolesta, että maasto teiden varsilla on tavallisesti helpointa, joten aikaisemmin esittämämme näkökohta myös tulee täytetyksi.

4.D:n hyökkäyssuunnitelma rakentuu venäläiselle ”syvyystaktiikkaperiaatteelle”. Sen mukaan on eri taisteluosastojen, eri hv-ryhmien, tykistötulen ja ilmavoimien saavutettava sille määrätty kohteet niille määrättyinä aikoina. Edessä oleva maasto kätkee kuitenkin peittoonsa monia yllätyksiä, joiden arvioiminen on varsin vaikeata. Maasto on siksi peitteistä, että on mahdotonta, ilmakuviasta huolimatta, arvostella vihollisen vastuksen laatua ja lujuutta sellaisella tarkkuudella kuin keskieurooppalaisessa avomaastossa. Tämän totesimme jo etumaaston valtauksen yhteydessä.

Tärkein osuus ”syvyystaktiikan” toteuttamisessa on hv:en²⁸ DD- ja DPP-ryhmillä, ilmavoimilla ja tykistöllä. Esimerkissämme DD-ryhmän hyökkäys tapahtuu samassa suunnassa ja samoin perustein kuin 4.D:n iskuryhmän hyökkäys. Täällä hyökkäys kanalisoituu kapealle ja helposti sulutettavalle alueelle, jonne puolustaja on keskittänyt pääosan hv:aseistaan. Vastavaikutuksen voimmme vääryyttä tekemättä arvioida sellaiseksi kuin hyökkäyksen kulku sen osoitti. Hyökkäysvaunujen kaukotorjuntaryhmän osalta jää siis tehtävä tässä suorittamatta, vihollisen tykistö lamaanuttamatta ja reservit sitomatta. Samantapaisissa olosuhteissa DD-ryhmät joutuvat meikäläisessä maastossa suorittamaan hyökkäyksensä sangen usein. Tästä vakuuttuu karttaa tutkimalla. – DPP-ryhmän tunkeutuminen tavoitteeseensa voimakkaana ryhmänä on myöskin kyseenalaista. – Yleensä voidaan sanoa, että vaikkakin maastomme harvoissa tapauksissa muodostaa kerta kaikkiaan läpäisemättömän esteen, niin yhtä harvoissa tapauksissa hv:ja voidaan koko taistelun ajan käyttää avoimessa ja tasaisessa ”hyökkäysvaunumaastossa”, vaan on niiden ennen pitkää sukellettava ainakin harvahkoon metsään, ts. sellaiseen maastoon, joka muodostaa niille vakavan esteen²⁹. Täällä on vaikea orientoitua ja tähytysten suljettujen luukkujen takaa antaa laihan tuloksen, kun puut rajoittavat jo ennestäänkin suppeata näkökenttää. On vaikeata pysyä suunnassa, löytää maaleja ja keksiä ansoja. Epätasaisessa maastossa on miltei mahdotonta ampua tarkkaa tulta. Tärkein rajoitus, minkä metsä aiheuttaa edellisestä johtuen on kuitenkin se, että massakäyttö, ja erikoisesti juuri syväle tähtävin tavoittein yhtenäisesti johdettuna, vaikeutuu. Se pakottaa lyhentämään tavoitteita ja määräämään useita peräkkäisiä kokoontumispaikkoja yhteistoiminnan jatkuvuuden takaamiseksi. Vaikeudet nousevat usein niin suuriksi, että hyökkäysvaunujen on turvauduttava jalkaväkeen, joka toimii sen silmänä. Kaikki tämä johtaa siihen, että massakäyttö venäläisen taktiikan edellyttämin mittasuhtein tulee harvemmin kysymykseen ja rajoittuu pääasiassa jalkaväen välittömään tukeen ja siinäkin usein rajoitetumpaan toi-

28 KO 36. §§ 126 ja 181.

29 Järvinen: siv. 88-94.

mintaa ts. hv:t suorittavat lyhyitä murtoja hyökkäyksen liikkeelle saamiseksi. Tähän tulokseen tullessa horjuvat venäläisen ”syvyystaktiikan” perusteet vakavasti.

Ilmavoimien ja tykistön osuus ”syvyystaktiikan” toteuttamisessa ylivoimaisuutensa ansiosta on sitävastoin varsin vaikuttava. Varsinkin kaasun käyttö reservien etenemisteille saattaa muodostua tehokkaaksi keinoksi. Maaston peitteisyys rajoittaa kuitenkin niidenkin toimintaa. Niinpä, kuten esimerkissämme on oletettu, ne tuskin voivat sitoa reservejä niin tehokkaasti, ettei niiden vastahyökkäys metsän suojasta, aukeamien suunnassa ”jyräävän” venäläisen iskuryhmän sivustaan olisi mahdollinen.

Ilmadesanttien vahvuus laskuvarjojen avulla tuskin voi nousta niin suureksi, että se voisi vaikuttaa ratkaisevasti puolustuksen murtumiseen³⁰. Tässä tapauksessa Konnun-suon lentokentälle on joko järjestetty ilmatorjunta tai sitten se on hyljätty hävitetty. Talvella järvien jäätyminen muuttaa tilanteen venäläisille edullisemmaksi.

Tuloksena ”syvyystaktiikan” tarkastelusta voimme pitää, että sen toteuttaminen puhdaspiirteisenä tuottaa meillä sangen usein voittamattomia vaikeuksia.

Kuten esimerkistämme selviää, on venäläiselle taktiikalle ominaista tehtävien anto yksityiskohtaisesti pitkälle eteenpäin. Tämä ilmenee selvemmin JR 12:n hyökkäyssuunnitelmaa tarkastettaessa, jossa pataljoonat saavat alun perin tehtävät kellomääriin sidottuna divisioonan ensimmäiseen tavoitteeseen saakka. Samoin pataljoonia tukeva tykistö saa tehtävät etukäteen hyvin yksityiskohtaisesti saattovaihetta varten³¹. Tämä on sangen vaarallinen menettelytapa. Yllättävät tekijät vihollisen alueella alkavat vaikuttaa heti hyökkäyksen alettua, kuten esimerkki osoittaa, ja yksi ja toinen osa ”aikataulusta” ei pidä paikkaansa. Seurauksena on hyökkäyssuunnitelman rikkoontuminen, sekaannuksen syntyminen ja joukkojen luisuminen pois johtajan käsistä. Jo tehtävien määrittelyminkin pitkälle eteenpäin meikäläisessä maastossa on vaikeaa. Täällä ei voida alajohdajille konkreettisesti maastossa osoittaa tehtäviä pitkälle, niin kuin avoimessa maastossa. Sitä paitsi orientoitumis-, yhteydenpito- ja yhteistoimintavaikeudet ovat ilmeiset. Toiminta on varmintaa säännöstellä lyhyin tavoittein. – Siis sellainen menettely, joka pohjautuu ”syvyystaktiikan” edellyttämään pitkälle käskettyyn toimintaan, ei sovellu meillä.

Tässä yhteydessä on syytä tarkastaa tykistön käyttöperiaatteita hyökkäyksessä. Esimerkistä huomaamme, että tykistön taktillinen jako vastaa suurin piirtein meikäläistä jakoa³². Edelleen huomaamme esimerkistä, että pyritään ainakin osittain keskitettyyn käyttöön. Tämä ilmenee varsinkin kaukotehtävien suorituksessa. Toisaalta on voimakkaana ilmiönä hajoitettu käyttö. Tavallisesti hyökkäyksen alettua tykistön osia alistetaan

30 Sarko: Pataljoona todennäköisin vahvuus.

31 M.m.: V.V. N:o 7/38 siv. 37-38 ja 46.

32 DD-, PP- ja PA-ryhmä – yhteis- ja tukiryhmä sekä krh.k.t. KO 36. §§ 114-115 sekä Sotilasaikakauslehti N:o 7/32.

taisteluosastojen komentajille³³. Meikäläistä maastoa ajatellen, varsinkin kun ottaa huomioon venäläisille vieraat olosuhteet ja heille siihen varan antavan lukuisan tykistön, voidaan tätä pitää onnistuneena menettelynä. Tykistön tuli, vaikka heikompanakin, on varmemmin saatavissa. – Toisaalta se heikentää tykistön ylivoimaisuuden vaikutusta.

Yksi venäläisen taktiikan suurimpia heikkouksia on reservin puute. Esimerkissä 4.D:n kom. antaa kaikille joukoille, lukuun ottamatta yhtä patl:a ja tied.patl:a, yhtäkaa taistelitehtävän. JR 12:n kom. tekee samoin. Hän antaa toisessa portaassa hyökkäävälle, tavallaan reserviä vastaavalle pataljoonalle jo ennen hyökkäyksen alkua tarkoin määritellyn tehtävän³⁴. – Se, että divisioonan komentajalla ei ole reserviä käsissään tekee hänelle mahdottomaksi tehokkaan vaikuttamisen hyökkäyksen onnistumiseen sen kuluessa esiintyvien vastavaikutusten aikana. Patl:n vahvuinen reservi, joka näyttää venäläisille olevan tavallista, ei ole tähän tarkoitukseen kyllin voimakas. Tämä pitää paikkansa varsinkin meillä, jossa peitteinen maasto ja vihollisen iskuvalmius saattaa tuottaa yllätyksiä, kuten edellä on jo selvinnyt. Kapealla rintamalla hyökkäävän venäläisen iskuryhmän sivustat tarjoavat vihollisen reserveille otollisen maalin sitä suuremmalla syyllä, kun sitova ryhmä jää melkoisella varmuudella jälkeen. Tässä jos missä pitää paikkansa puolalaisessa sotilasaikakauslehdessä³⁵ ollut arvostelu: ”venäläistä taktiikkaa noudattava hyökkäys saattaa muodostua iskuksi ilmaan ja saarrosta itse joutua saarrostetuksi”. Tätä väitettä tukee esimerkkimmeikin. – Alemmissä portaissa on reservi vielä tuntemattomampi kuin divisioonassa. Toinen porras, joka osittain peittää reservin tehtävät, sidotaan jo alun perin, kuten edellä on selvinnyt. Ohjesäännön mukaan sen on kehitettävä menestystä jommankumman siiven ympäri (is-sa flanga) hyökäten. Maastossamme, jossa vihollisen puolustussysteemiä on vaikea tiedustelunkaan perusteella tarkoin määritellä, on vaarana, että etukäteen määräämällä toinen porras tulee suunnatuksi liian aikaisin hyökkäykseen, kuten esimerkissämme, ja se joutuu taistelemaan samoissa vaikeuksissa kuin muutkin etulinjassa hyökkäävät, eikä suinkaan kehittämällä menestystä. Sinne, missä menestystä saavutetaan, ei ole saatavissa enää joukkoja. Toisaalta, vaikkakaan toinen porras ei joutuisikaan liian aikaisin taisteluun on peitteisessä maastossa vaikea todeta menestystä niin nopeasti, että toinen porras voitaisiin joko oma-aloitteisuuden tai johtajan käskyn vaikutuksesta ohjata juuri sinne, missä hyökkäys alkaa menestyä. Toinen porras on saattanut jo lähteä suorittamaan alun perin saamaansa tehtävää. Tällaisen vaatimuksen asettaa kyllä KO 36 sekä tehtävän antajalle, että toisen portaan johtajalle. Saatutu tehtävä ja tämä vaatimus ovat ristiriidassa keskenään. Toisen portaan luisuminen joh-

33 KO 36. § 115.

34 KO 36. § 108.

35 Polska Zbrojna N:o 27/7 37.

tajan käsistä on todennäköinen. – Todellisen reservin puute ja toisen portaan käyttötapa on siis ilmeinen epäkohta eikä etu, kuten venäläiset väittävät³⁶.

Tähänastisen tarkastelun tuloksena voimme pitää, että venäläisen hyökkäystaktiikan erikoisuudet eivät sovellu olosuhteisiimme, vaan paremminkin muodostavat sen ”Akilleen kantapään”.

B: Hyökkäys puolustukseen asettunutta vihollista vastaan talvella.

Venäläisten hyökkäystaistelusta talvella on vaikea muodostaa tarkkaa kuvaa, sillä ohjesäännöt ovat niukkasansaisia. Minkälaiseksi se muodostuu ja miten se soveltuu meille, voidaan kuvitella, kun edellä esitettyyn esimerkkiin, ottaen lähtökohdaksi esityksen alus- ja määrittelyyn venäläisten talvisotatason, sovitetaan talviolosuhteissa seuraavat venäläisten hyökkäystaistelua talvella koskevat käsitykset³⁷:

- ”Etumaaston valtaus tapahtuu etenemällä rivistöinä aina tietä pitkin olkoot joukot hiihtojoukkoja taikka jalan kulkevia. Rivistöstä kehittäydytään taisteluryhmytykseen vasta vihollisen läheisyydessä. Tiedustelusta huolehtivat hiihtäjät, ratsumiehet ja hyökkäysvaunut. Hv:t ja ratsumiehet vetävät usein hiihtäjiä.
- Hyökkäys suoritetaan, jos lumipeite on paksu (n 40-50 sm.), tavallisesti teitä myöten. Voimakkaat iskuryhmät (jv:ä, hv:ja, tyk:ä) koettavat iskeä vihollisen sivustaan ja selkään. Yötä on käytettävä hyväksi yllättäviä hyökkäyksiä varten. Lähestymisteinä voidaan käyttää myös järvien ja jokien jäitä sekä soita.
- Tykistön kalusto sijoitetaan jalaksille. Johto desentralisoidaan, jotta tykistö taatummin saattaisi seurata jalkaväkeä.
- Hyökkäysvaunut osallistuvat yleiseen hyökkäykseen mikäli lumipeite ei ole 30 sm:ä (!) paksumpi³⁸. Jos hyökkäysvaunut osallistuvat hyökkäykseen, on niiden ja jalkaväen yhteistoiminnan oltava kiinteää. Hyökkäysvaunujen ensimmäisinä kohteina ovat vihollisen etulinjassa sijaitsevat tuliaseet. Tämän jälkeen hyökkäysvaunut kulkevat oman jalkaväen edessä ja kohdistavat tulensa perääntyviin vihollisryhmiin sekä puolustusaseman sisälle sijoitetuihin tuliaseisiin. Lopuksi hyökkäysvaunut hajottavat ja tuhoavat vihollisen reservit, jotka yrittävät suorittaa vastaiskuja.

36 Sotilasaikakauslehti N:o 7/32 siv. 411.

37 Virkki: Venäläisten käsitys talvitaistelusta Smirnofin talvitaistelua käsittelevän kirjasen mukaan. KO 36. §§ 272-274.

38 KO 36. § 274.

- Iskuryhmän hyökkäyksen kulku saattaa olla seuraava: tykistövalmistelun avulla lamautetaan kaikki vihollisen tuliaseet iskuryhmän suunnassa, tämän tulen turvassa lähetetään suuri määrä kk:tä eteen tai yli ammunta-aseisiin ja jalkaväki etenee tyk.- ja kk.-tulen turvin kapeassa ja syvässä muodossa hv:t edellään; rynnäkö suoritetaan ilman suksia.
- Sivustat suojataan valituilla hiihtävillä osastoilla ja lentokoneilla vihollisen liikkuvien osastojen iskuilta.

Suorittamatta vertailua yksityiskohtaisesti, voidaan tämän perusteella tehdä eräitä johtopäätöksiä. – Joukot ovat vielä sidotumpia teihin kuin kesällä, sillä tykistön liikkuminen ja tuliaseiden saanti on vielä vaikeampaa ja hv:en toiminta samoin. Siis venäläisten normien mukainen hyökkäys rajoittuu vieläkin entisestään. – ”Syvyystaktiikasta” ovat venäläiset itsekin jo luopuneet hyökkäysvaunujen osalta supistamalla niiden käytön pääasiassa jalkaväen välittömään tukeen. KO 36 on mennyt rajoittamisessa yleisesti katsoen ehkä liiankin pitkälle määräämällä, että 30 sm:ä paksummassa lumessa hyökkäysvaunut eivät osallistu yleiseen hyökkäykseen. Suomalaisia olosuhteita silmälläpitäen tämä ajatus saattaa kuitenkin olla hyvin oikeaan osunut, kun ottaa huomion metsän ja epätasaisen maaston. Teiden suunnissa hyökkäysvaunujen toiminta aina kuitenkin on todennäköinen. – Ilmavoimien toiminta ”syvyystaktiikan” toteuttajana osittain helpottuu, osittain vaikeutuu. Reservien ja tykistön löytäminen jälkiä seuraamalla on helpompaa, mutta vaarallisuuden ajan lyhyys rajoittaa toiminta-aikaa.

Toiminnan yksityiskohtainen säännöstely pitkälle eteenpäin on vielä vaikeampaa ja vaarallisempaa kuin kesällä. – Sivustojen arkuus suomalaisia hiihtojoukkoja vastaan on ilmeinen, joten reservin puute talvella on vielä suurempi heikkous kuin kesällä.

Venäläisen hyökkäystaktiikan puutteet esiintyvät talvella suomalaisessa maastossa siis vielä räikeämpinä kuin kesällä. Talven haitat venäläiset itsekin ovat huomanneet reagoimalla niitä vastaan erinäisissä kohdin, kuten edellä huomasimme, varsin oikein.

C. Hyökkäystaistelun muut lajit.

Venäläinen KO 36 erottaa hyökkäystaistelussa edellisestä erilleen seuraavat hyökkäyslajit³⁹:

- hyökkäys välittömästä kosketuksesta vihollisen kanssa,
- hyökkäys linnoitusalueita vastaan ja
- hyökkäys vesistön ylityksen yhteydessä.

39 KO 36. §§ 206-223.

Näiden tarkastelua ei ole syytä suorittaa, sillä niihin sovelletaan samoja periaatteita, jotka tulevat kysymykseen hyökkäyksessä puolustukseen asettunutta vihollista vastaan.

D. Yhteenveto.

Venäläisen hyökkäystaktiikan tarkastelun tulokset voidaan koota seuraavaksi luetteloksi:

- Etumaaston valtauksessa käytetty kaavamainen menettelytapa antaa puolustajalle mahdollisuuksia tehokkaaseen harhauttamiseen ja vakavien tappioiden tuottamiseen etumaaston valtausta suorittaville joukoille.
- Syvyystaktiikan toteuttaminen tuottaa sangen usein voittamattomia vaikeuksia: hyökkäysvaunujen käyttö supistuu usein kaikkien rajoitetuimman käyttöperiaatteen noudattamiseen; tykistön tuliasemien saantivaikeudet rajoittavat tykistön massakäyttöä, mutta tykistön ylivoimaisuus ja hajotettu käyttö lupaa hyviä tuloksia tarjoamalla jalkaväelle nopean tulituen; ilmavoimien ylivoimaisuus korvaa maaston ja sään aiheuttamista rajoituksista huolimatta jossain määrin hyökkäysvaunujen puuttuvan vaikutuksen.
- iskuryhmän muodostaminen suuremmissa puitteissa tulee kysymykseen venäläisin normein vain pääteiden varsille ja sielläkin kanalisoituen etukäteen helposti määriteltäviin suuntiin. Tämä johtaa siihen, että iskuryhmän sivustat muodostavat kiitollisen kohteen puolustajan reserveille.
- Hyökkäyksen yksityiskohtaista suunnittelua syvyystaktiikan vaatimalla tarkkuudella pitkälle eteenpäin, peitteisen maaston kätkemien yllätysten takia, on mahdoton toteuttaa.
- Reservin puute ja toisen portaan käyttötapa ovat venäläisen taktiikan suurimpia heikkouksia riistäen johtajalta keinon vaikuttaa taistelun kulkuun peitteisen maaston asettamien vaatimusten mukaisesti.
- Sivustojen arkuus asettaa johtajat ja joukot kovalle koetukselle.
- Talvi korostaa edellä lueteltuja epäkohtia.

Kuitenkin on otettava huomioon, että ylivoimaansa nojaten venäläiset joukot omaavat suuren hyökkäysvoiman. On myös vaikeata arvioida venäläisen taktiikan mukautumiskykyä edellä esitettyjen epäkohtien vaikutusten vaimentamiseksi. Sen tulee vasta todellisuus osoittamaan.

III. Puolustustaistelu.

A. Puolustus (normaalirintamalla) kesällä.

1. Tilanne.

(Kartta: 1:50 000, lehdet: Viipuri, Heinjoki, Antrea ja Nuijamaa).

5.D on kaakosta edeten yömarssin jälkeen saavuttanut 16.8. klo 6 Heinjoen – Ristseppälän maaston, kun sen kom. saa AK:n käskyn⁴⁰, josta selviää mm:

- Vihollinen keskittää voimiaan Viipuri – Hovinmaa – Juustila – Tammisuo alueelle.
- II AK asettuu puolustukseen Vuoksen ja Viipurinlahden välille turvatakseen Kannaksen Armeijan iskuryhmän keskittymistä Summan eteläpuolelle.
- Pääpuolustuslinja on linjalla Kaltovesi – Heinjoki – Kämäränjärvi – Näykkijärvi – Kaislalahti.
- Insinööri- ja ks.estevyöhykkeen etureunana on linja Noskuanselkä – Lyykylä (luot.) – Hevoissaari.
- 5.D:n lohkon oikeana rajana on Hiijärvi – Pihkalanjärvi – Tuokkolanjärvi – Nuoskuanselkä ja vasempana Äyräpäänjärvi – p. 53,3 – Kämäränjärvi – Suur-Pero – Perojoki. Oikealla puolustautuu vahv. RR 1 ja vasemmalla 4.D.
- 5.D:lle alistetaan KTR 105, 4.Ks.K ja lentue yhteistoimintakoneita.
- AK:n reservinä Leipäsuolla on yksi rykm. ja yksi hv.patlj. ylijohdon reservistä; reservi varustaa taaempaa asemaa Muolaan kannaksella ja linjalla Leipäsuo – Suokanta.
- Puolustuksen on oltava valmiina 17.8. iltaan mennessä.
- AK:n kom.p. on Leipäsuolla, varakom.p. Summassa.

2. Puolustuksen järjestely ja suoritus.

”Edellä esitetyn käskyn nojalla laadittu 5.D:n puolustussuunnitelma on seuraava (liite N:o 7)⁴¹:

- Insinööri- ja ks.estevyöhykkeen etureuna sijaitsee linjalla Kääntymä – Näätälä – Lyykylä (luot.) – Suur-Pero. Toinen viivytyklinja (rubez) on linjalla Myllyjärvi – Patakahia – Aittolahti – Salonhovi – Korpiperö. Etuosasto n:o 1 (½ kiv.kompp:a kk.joukkue ja patl:n tyk.joukkue) toimii Näätälän suunnassa, n:o 2 (kiv.kompp:a, hv.joukkue, kk.joukkue ja ptri) Lyykylän suunnassa ja n:o 3 (½ kiv.kompp:a, kk.joukkue ja patl:n tyk.joukkue) Suur-Peron suunnassa. Etuosastojen toimintaan

40 KO 36. § 237.

41 KO 36. §§ 227 jq 238; V.V. N:ot 6/35 ja 7/38; Raikkala: siv. 43.; Sbornik taktitseskikh zadats.

- liittyen järjestää 1.Sap.K:n pääl., jolle lisäksi alistetaan 4.Ks.K:a insinööri- ja ks.esteet (katso peitepiirrosta).
- Välitön taisteluvarmistus (etuvartioasemat) ilmenee peitepiirrokselta. JR 13 asettaa kahden komppanian vahvuisen taisteluvarmistuksen linjalle Tuokkolanjärvi – p. 20,3 – Antelanjärvi – puron mutka Valkjärvi ensi ”V”:n kohdalla vihollisen harhauttamiseksi pääpuolustuslinjan suhteen.
 - Pääpuolustuslinjan kulku ilmenee peitepiirrokselta.
 - JR 13, vahvistettuna 1.Hv.K.:lla ja PP-ryhmänä I/KTR 5, puolustaa piiriä p. 22,6 – Lintusuo – Linnalampi – Suuri Koveronsuon koillisreuna. Oikeana rajana on 5.D:n oikea raja ja vasempana Karkl. – p. 22,8 – Vampala ”V”.
 - JR 14, jolle alistetaan ½ 2.Sap.K ja II ja III/KTR 5, puolustaa piiriä p. 30,1 – Pilppula (luot.) – Kämäränjärvi – p. 48,0 – p. 22,8. Vasempana rajana on div:n vasen raja.
 - JR 15 iskuryhmänä sijoittuu alueelle Linnalampi – Lintusuo kaakkoisreuna – Raulampi – Karkjärvi.

Vastahyökkäyssuunnat:

- a) Heinjoen as. – Pelloperä;
- b) Heinjoen as. – Valkjärvi;
- c) Heinjoen as. Pilppula;
- d) p. 50,6 – Raulampi.

Valmistautuu puolustukseen linjalla:

- a) Suuri Koveronsuo – Linnalampi – Lintusuo,
 - b) Lintusuo – Raulampi,
 - c) Herasilmä – Suuri Koveronsuo.
- PP-ryhmänä on I/KTR 105; tukee aluksi JR 13 puolustusta.
 - DD-ryhmänä on II ja III/KTR 105; valmistautuu tukemaan taisteluvarmistuksen ja sitovan ryhmän taistelua ja vastavalmistelulla sekä tukemaan iskuryhmän vastahyökkäystä; tulenohtopaikat on järjestettävä mm. iskuryhmän piiriin; liikkuva tiesulku hv:en hyökkäystä vastaan Antelanjärven suuntaan.
 - 5.Hv.P (p. 1.Hv.K) alistetaan iskuryhmälle; valmistautuu tukemaan iskuryhmän vastahyökkäystä, suorittamaan vastaiskun pääpuolustuslinjan etupuolelle Antelanjärven suuntaan sekä torjumaan vih.hv.hyökkäykset ensisijassa Pellonperän suunnassa.
 - 5.Hvt.K sijoittuu Kolikkoinmäen maastoon valmiina torjumaan hv:en hyökkäykset Aholan ja Raulammen maastossa. Sitovan ryhmän rykm:t järjestävät

hvt.alueet pääpuolustuslinjalla. Hyökkäysvaunutorjuntaan on kiinnitettävä erikoista huomiota varsinkin siten, että iskuryhmät ja tykistöasemat sijoitetaan hv:en hyökkäyksiltä suojaan maastoesteiden taakse. 2. Sap.K:n pääll. järjestää hv. miinaesteet rykm.kom:ien osoituksen mukaan. Iskuryhmät järjestävät sivustatuliasemia hv:en etenemisteille erottaakseen hv:ja seuraavan jv:n niistä tulellaan.

- Ensimmäisen vuoron töiden on oltava valmiina 17.6. klo 16. Puolustuksen tehostamiseksi on pääpuolustuslinjan etumaasto raivattava Pilppula (pohj.) ”pp”:n kohdalla.
- Div:lle alistettu lentue tiedustelee vihollisen etenemissuunnissa.
- kom.p. on Heinjoen as:lla, varakom.p. Ristseppälässä.

JR 14 puolustus suunnitelma on seuraava (liite N:o 8, josta selviää myös patl:ien karkeat tulisuunnitelmat)⁴²:

- Sitovan ryhmän patl:t asettavat välittömän taisteluvarmistuksen peitepiirroksen osoittamiin paikkoihin (kaavan mukaan yksi kiv.joukkue ja kk.joukkue patl:a kohti).
- I ja II P, sitovana ryhmänä, sijoitetaan peitepiirroksen osoittamalla tavalla. Patl:ien alueiden puolustus on järjestettävä joka suuntaan.
- III P toimii iskuryhmänä.

Vastaiskusuunnat:

- a) p. 42.
- b) Pilppulan kno. Puolustus on valmistettava linjalle rautatie – p. 38 – Olkalampi. Sulkutuli on järjestettävä kk.puolijoukkueella rykm:n oikealla rajalla Lintusuolla p:n 26 tienoilta ja yhden kk.joukkueen sulkutuli epäsuoralla ammuksella Olkal. rannalta Pilppulan kno:n ja p:n 34 maastoon.

Tykistön tehtävät (komentajana II/KTR 5:n kom.):

- a) III/KTR 5 tukee I P:a, II/KTR 5 ja 2./PA 14 II P:a ja 1./PA 14:sta alistetaan yksi tykki I P:lle ja kaksi II P:lle,
- b) kolmella ptrilla on tuettava taisteluvarmistusta,
- c) kolmella ptrilla on tuettava III P:n vastaiskua,
- d) vastavalmistelumaalit ilmenevät peitepiirroksesta, vastavalmistelu toimeenpannaan div.kom:n luvalla, jolloin siihen osallistuu myös DD 5⁴³

42 KO 36. § 239, Sbornik Taktistseskih zadats.

43 KO 36. § 242.

- e) kiinteän sulkutulen alueet esiintyvät peitepiirroksessa ja
- f) tykistön kom. järjestää hyökkäysvaunutorjunnan patl:ien tykistöllä ja patl:ille alistetuilla rykm:n tykeillä Pilppulan kno:n aukeamilla; tykistölle on valittava ”hyökkäysvaunuvarmat” vaihtoasemat.
- ks. joukkueen johtaja valmistautuu suorittamaan kaasutuksia pysyvillä kaasuilla Lintusuon metsäsaarekkeissa p:n 27 tienoilla ja Pilppulan kno:n metsikössä.
 - Sap.K:n pääll. järjestää hv.esteet hv.miinoilla II P:n alueella ja suunnittelee raivaukset ja esteet ensisijassa I P:n alueella sekä II P:n puolustusasemassa⁴⁴. Työt on oltava valmiina 17.8. klo 14.
 - kom.p. sijaitsee p:ssä 48.

Puolustuksen suoritus ilmenee pääpiirteissään esitetyistä puolustus suunnitelmista. Divisioonan kannalta tapahtumien kulku muodostuu seuraavaksi (liite N:o 9):

- 18.8. kuluessa todetaan vihollisen etenevän päävoimat Heinjoen tien suunnassa; pienempi rivistö suuntautuu Suur-Peron kautta Pilppulaa kohti. Insinööri- ja ks.estevyöhyke hidastaa sen etenemistä huomattavasti. Puoleen päivään mennessä vihollinen saavuttaa kosketuksen päävastarinta-asemaan muualla paitsi Heinjoen tien suunnassa, jossa sen eteneminen pysähtyy ”valepääpuolustuslinjan” eteen.
- Ilmatiedustelu toteaa iltapäivällä vilkasta liikettä vihollisen selustassa, mm. joukkojen siirtoja Heinjoen tiellä Antelenjärven suuntaan; Pilppulassa todetaan hyökkäysvalmisteluja.
- 18.8. klo 22 suorittaa 5.Hv:P (p. 1.Hv.K) hyökkäyksen Vampalan maastoon häiritäkseen hyökkäysvalmisteluja. Heinjoen tiellä todetaan joukkoja, jotka hyökkäyksen tapahtuessa siirtyvät nopeasti metsän suojaan. Vaikeakulkuinen maasto ja pimeys ehkäisevät hyökkäyksen jatkamista teiden ulkopuolella. Hyökkäyksen tuloksena voidaan todeta hyökkäysvalmisteluja suoritettavan.
- Ilmatiedustelu on illalla todennut joukkojen siirtoja Pilppulaan Suur-Peron ja Aittalahden suunnasta. Hyökkäyksen painopiste näyttää olevan siellä.
- 19.8. klo 2 suorittaa 5.D:n tykistö AK:n komentajan määräyksestä vastavalmistelun⁴⁵. Siihen osallistuu II ja III/KTR 5 ja PA 15. Maalina on n. 1500 m leveä alue p:n 39,7 ja Pilppula (pohj.) ensi ”P” :n tienoilla. Tuloksia ei voida todeta. (Hyökkäyssuunnitelman mukaan, liite N:o 9, on klo 2:n ajoissa JR 2:n etumaiset osat saapumassa näille tienoille. Krh.K 2 ja yksi patl. JR 2:sta joutuvat todennäköisesti kärsimään eniten vastavalmisteluista).

44 KO 36. § 236.

45 KO 36. § 242.

- 19.8. klo 3.30 alkaa vihollisen tykistövalmistelu. 5.D:n DD-ryhmä on osin siirtymässä varsinaisiin tuliasemiinsa vastavalmistelun jälkeen. Vihollisen tykistöasemia ei voida aluksi todeta. Vastatykistötoiminta ei pääse heti vaikuttamaan. JR 13 ilmoittaa aika-ajoittain noin kahden pston tulen kohdistuvan sen aseisiin. JR 14 samoin, mutta lisäksi vihollisen erittäin voimakas ja tehokas krh.tuli kohdistuu varsinkin II P:n asemaan.
- AK:n ilmavoimia pyydetään lamauttamaan vihollisen hyökkäysaikeet.
- Klo 4.30 alkaa hyökkäys. Tykistön voimakkaasta sulkutulesta huolimatta vihollinen pääsee sisään murtoon.
- Klo 5.40 ilmoittaa JR 13 vihollisen hyökkäävän Kurvilan mäkeä vastaan Valkjärven molemmin puolin. JR 14 ilmoittaa aloittavansa iskuryhmällään vastaiskun II P:n puolustusalueelle murtautunutta vihollista vastaan.
- Klo 6.30 ilmoittaa JR 14 vastaiskun epäonnistuneen. III P, osittain pakokauhun vallassa, vetäytyy Raulampea kohti.
- Klo 6.35 käskää div.kom. iskuryhmänsä suorittamaan vastahyökkäyksen. Se tapahtuu rautatien suunnassa. 5.Hv.P ei voi tukea sitä välittömästi vaikean maaston takia. Se suorittaa hyökkäyksen Raulammen eteläpuolitse. JR 15:n vastahyökkäys tyrehtyy Raulammen luoteispuoleiseen metsämaastoon vihollisen toisen portaan joukkojen alkaessa kehittää saavutettua menestystä. Omat lentäjät ovat matalahyökkäyksillä ja kaasutuksilla yrittäneet katkaista vihollisen toisen portaan joukkojen etenemisen siinä kuitenkin onnistumatta epäedullisen sään ja metsämaaston takia.
- Div.kom. ilmoittaa AKE:an läpimurtouhkasta. AK:n kom. käskää sulkemaan murtokohdan linjalla Suuri Koveronsuo – Alusjärvi – Mellinsuo ja tiedottaa, että 5.D:lle alistetaan 11.Hv.P Leipäsuolla sekä yksi jv.rykm., joka saapuu autokuljetuksena n. 3 tunnin kuluttua Heikurilaan.

Esimerkin perusteella voimme päätellä, että puolustuksen järjestelyn pääperiaatteet eivät eroa verrattuna niitä yleisesti vallalla oleviin. Pääero on terminologiassa. Insinööri ja ks.estevyöhyke vastaa likipitäen meidän etumaastossa suorittamiimme sulutuksia ja viivytävien osastojemme taistelua, taisteluvarmistus taisteluertioitamme, valedää-puolustuslinja eteentyönnettyjä tukikohtiamme, pääpuolustuslinjan valinnassa otetaan huomioon samoja näkökohtia kuin meilläkin, sitovan ryhmän tehtävä ja järjestely vastaa taisteluosaamme, iskuryhmä reserviämme jne. Koska venäläinen puolustus nojautuu avomaastoperiaatteeseen, on siinä kuitenkin löydettävissä vivahduksia, jotka tekevät sen soveltamisen sellaisenaan meikäläisiin olosuhteisiin vähemmän soveliaaksi.

Tarkastaessamme 5.D:n ryhmitystä huomaamme, että sitovassa ryhmässä toimivien rykmenttien lohkot ovat jokseenkin yhtä leveät, vaikka maasto kummallakin on hyvin

erilaista. JR 13:n ”piiri” on osaksi oikeata ”venäläistä maastoa”, osaksi, Kurvilan mäki-
sen maaston edessä, on aukeaa vaikeasti ylitettävää suota. Täällä voimakas aseistus pää-
see täysin oikeuksiinsa. JR 14:n ”piiri” on, lukuun ottamatta Pilppulan aukeamaa, kaut-
taaltaan metsää. Tulenkäyttö täällä tuottaa vaikeuksia. Lisäksi, jos ajatellaan vihollista,
joka ei ole varustettu hyökkäysaseistuksella, vaan jonka voima on ”pistimissä” ja maasto-
tottumuksessa, on luonnollista, että se ei murskaa päätään avoimen maaston lujaan tuli-
muuriin, vaan hyökkää metsän kautta, kuten esimerkkinne osoittaa. Silloin on ilmeistä,
että voimien jako on väärä. Tämä johtuu venäläisen puolustustaktiikan kaavamaisuu-
desta. Ohjesäännöt määräävät liian kategorisesti voimien jaon ja ryhmytyksen⁴⁶. Kaava
voi menestyä yksitoikkoisessa avomaastossa. Meillä, voimme sanoa melkein poikkeuk-
setta, divisioonan lohkolle lankeaa hyvin eriarvoista puolustusmaastoa, jonka asettamat
vaatimukset on ryhmytyksessä huomioitava. Epäkohta esimerkissämme tulee koroste-
tuksi vielä senkin kautta, että iskuryhmän vastahyökkäys JR 14:n lohkolle on vaikeampi
suorittaa kuin JR 13:n. Tässä suunnassa on hyökkäysvaunujen tehokas käyttö sitä pait-
si mahdotonta. – Pyrkiessään irti tästä kaavan edellyttämästä ryhmytyksestä, pirstoo se
venäläisten totutun järjestelmän, vaikeuttaen johtoa ja aiheuttaa epävarmuutta, jossa voi
piillä tappion itu. Myönnettäköön kuitenkin, että venäläisillä lukumääräisen ylivoiman
omaten, saattaa olla mahdollisuuksia sellaiseen voimien tuhlaukseen, joka kaavan nou-
dattamisesta on ilmeisenä seurauksena.

Kaavamaisuudessa piilee toinenkin, vielä suurempi, epäkohta. Tarkastettaessa JR 14:n
puolustukseen liittyvää tulisuunnitelmaa (liite N:o 8) huomataan siitä, että puolustusase-
ma on suoritettujen raivauksien palstoittama. Tämä paljastaa sitovan ryhmän puolustuk-
sen järjestelyn koko syvyydessä tärkeimpien tuliaseiden tarkkuudella. Tämä johtuu sii-
tä, että pyrkiessään noudattamaan kaavamaisista puolustusryhmitystään (jako sitovaan- ja
iskuryhmään suhteessa 2:1) muodostuu kunkin iskuryhmän (kompp:n, patl:n ja rykm:n
alueella oma puolustuslinjansa, jonka tulee kyetä puolustautumaan joka suuntaan ja jos-
ta käsin tuetaan tulella ja vastaiskuilla sitovan ryhmän taistelua. Periaate on oikein ja
kaikkialla tunnustettu, mutta se ei aina sovellu meikäläiseen maastoon. Tavallisesti, py-
rittäessä, kuten venäläiset todennäköisimmin tekevät, sijoittamaan pääpuolustuslinjan-
sa aukeamille, lankeaa sitovan ryhmän alue suurimmaksi osaksi aukean takana olevaan
metsään. Tällöin on pakko ampuma-alan saamiseksi kajota metsään. Kun venäläisillä on
runsaasti kk:tä, vähän pk:tä ja kp:t puuttuvat kokonaan, on luonnollista, että raivaukset
on tehtävä perusteellisesti saadakseen aseistuksestaan täyden hyödyn. Tähän johtaa li-
säksi se, että venäläinen pelkää metsässä; ellei näe ja voi ampua on olo epävarma. Raiva-
uksien perusteellisuus selviää venäläisestä ammattikirjallisuudesta⁴⁷. KO 36 sitä vastoin

46 KO 36, § 229.

47 Raikkalan mukaan ja V.V N:o 6/35.

ei anna valaistusta tähän, sillä metsäpuolustuksen käsittely supistuu yhteen ainoaan pykälään⁴⁸. Alakasvillisuuden poistaminen, kuten me teemme, palvelee ensisijaisesti keveitä konetuliaseita; se ei venäläisille siis riitä. – Kuten edellisestä selvisi, on pyrkimyksenä näistä syvyydessä sijaitsevista iskuryhmien asemista vahvistaa tulella pääpuolustuslinjan tuliverkkoa. Tarkastamalla esimerkistämme kk:en tulisuunnitelmaa huomaamme, että raivauksista huolimatta ani harvan kk:n tuli, joka tulee n. 300 m syvyydestä (kompp:n iskuryhmä) tai syvempää pääpuolustuslinjan takaa, ulottuu tehokkaana päätulivyöhykkeelle epäsuoraa ammuntaa lukuun ottamatta. Seurauksena heidän kaavamaisesta menettelystään on siis lisäksi pääpuolustuslinjan tuliverkon suhteellinen heikkeneminen. Voimme laskea esimerkistämme, että vain noin 20 kk:n tuli rykm:n 54 kk:stä voi vaikuttaa tehokkaasti pääpuolustuslinjan eteen. Tämä on ilmeinen epäkohta. – Toisaalta on myönnettävä, että täten saadaan metsän sisään tuliverkko, jota on vaikea läpäistä. Järjestelmän tarkoituksenmukaisuutta täytyy kuitenkin epäillä, varsinkin niissä kohdissa, jossa aukea maasto pääpuolustuslinjan edessä tarjoaa hyvän ampuma-alan. On näet niin, että raivauksien paljastamat kk:t metsän sisänsäkin ovat alttiita tykistön ja tarkkojen krh:ien tulelle, kuten esimerkissämme tykistövalmistelusta voi päätellä. Ilmatiedustelua, joka nämä paljastaa, venäläiset eivät voine täydellisesti estää ylivoimaisista ilmavoimistaan huolimatta. – Kaava ei siis tässä suhteessa sovellu meikäläiseen maastoon.

Taisteluvarmistuksen kaavanmukainen vahvuus⁴⁹ (kiv.joukkue ja kk.joukkue patl: a kohti) ei myöskään voi pitää paikkaansa meikäläisessä peitteisessä maastossa. Joukkueen vahvuinen varmistusosasto metsässä voi varmistaa kovin rajoitetun alueen. Se voi helposti joutua yllätetyksi, jolloin hälytystehtävänkin suorituksen tehokkuus saattaa jäädä kyseenalaiseksi. – Viholliselle tällainen kaavamainen määräys antaa lähtökohdan, jonka perusteella on helppo tehdä johtopäätöksiä vihollisen toiminnasta.

Tykistön ryhmitys ja taktillinen jako vastaa likipitäen meikäläistä jakoa, kuten hyökäystaistelun yhteydessäkin totesimme. Huomiota herättää kahden pston alistaminen JR 14:lle. Tämä on venäläisten mielipiteiden mukaan tarpeellista metsäisessä maastossa tai silloin kun div:n lohko on 8 km leveämpi⁵⁰. Voimakkaan tykistön omaten voi venäläisillä olla siihen varaa ja tykistön teknillinen taso voi sitä vaatiakin, mutta tämä on epäilemättä epäedullista puolustuksessa. Tykistön ylivoimaisuus käytännössä saattaa jäädä olemattomaksi, koska taistelun polttopisteestä poissa oleva tykistö voi jäädä sivustakatsojan asemaan. Rykmentin puitteissa sitä vastoin, huolimatta siitä, että kumpikin sitovan ryhmän patl. on saanut oman tukiryhmänsä, tulen keskittäminen tuskin kohdannee vaikeuksia. – Huomiota herättää edelleen se, että tykistön komentajalle annetaan tehtäväksi hyök-

48 KO 36. § 296.

49 JTO § 369.

50 KO 36. § 231.

käysvaunutorjunnan järjestäminen⁵¹. Tämä voi olla paikallaan, sillä tykistön komentajan intressit jakautuvat koko puolustusaseman syvyydelle ja täten sen järjestely tulee parhaiten vastaamaan kokonaisuuden vaatimuksia.

Tykistön voimakas vastavalmistelu kuuluu venäläiseen puolustustaktiikkaan. Se suoritetaan keskitetyllä tulella. Sen voimakkuuden ja keskittyneisyyden tehostamiseksi sen määrää KO 36:n⁵² mukaan AK:n komentaja ja pyrkimyksenä on muodostaa voimakas keskitys noin divisioonan iskuryhmää vastaavalle leveydelle (2 km). Se suoritetaan ennen vihollisen tykistövalmistelua. – Kuten esimerkki osoittaa on se meidän peitteisessä maastossamme hyvin umpimähkäistä. Tuntiessaan vihollisen toimintatavan voi sillä kuitenkin saada suuren vaikutuksen aikaan, mutta toiselta puolen vihollinenkin, suorittamalla ryhmittymisen hyökkäysvalmisteluun mahdollisimman myöhään, voi sitä välttää. – Vastavalmistelun aiheuttamana voi osa puolustajan tykistöä myöhästyä torjuntatehtävän suorituksesta aseman vaihdon takia.

Hyökkäysvaunujen päätehtävänä on vastaiskujen ja – hyökkäysten tukeminen. Niiden tehokas käyttö, kuten edellä on jo selvinnyt, meikäläistä hyökkäystä vastaan on sangen usein kyseenalaista. Venäläisiin periaatteisiin kuuluu myös hyökkäysvaunujen käyttö vastahyökkäykseen hyökkäysvalmistelujen sekoittamiseksi⁵³. Kuten esimerkissämme, niin lienee useimmiten meikäläisissä olosuhteissa, että maastovaikeuksien takia se ei tuottane tuloksia muuta kuin tiedustelumielessä. – Kumpikin tehtävä vaatii menestyäkseen hyökkäysvaunuilta kykyä toimia metsässä koottuna massana.

Hyökkäysvaunutorjunnan järjestelyyn kiinnitetään erikoisen paljon huomiota. Meikäläisiä olosuhteita ajatellen se venäläisten kannalta voi olla turhaa. Meille se, syvyydestä toteuttajan suorittamana, tarkemmin tutkittuna saattaisi antaa hyviä viitteitä. KO 36 m.m. korostaa yhtä mittaa hyökkäysvaunutorjunnan tärkeyttä ja antaa ohjeita sen järjestämiseksi. Huolimatta maastomme edullisuudesta löytyy siinä varmaankin varteentottavaa.

Ilmavoimien merkitystä hyökkäyksen lamauttamisessa vähentää maasto ja sää. Varsinkin torjuntavaiheessa, jolloin rynnäkkökoneiden ja lentokoneista suoritettavien kaasuksien tulisi katkaista hyökkääjän toisen portaan joukkojen eteneminen, tuottaa peitteinen maasto huomattavia vaikeuksia. Samoin on asianlaita vastahyökkäyksien tukemiseen nähden.

Lopuksi toteamme esimerkistämme, että Venäjällä laajassa mitassa tapahtunut mootorointi tekee mahdolliseksi nopeasti vahvistaa vaikeaan asemaan joutuneita joukkoja tai keskittää joukkoja vastahyökkäykseen, sikäli kuin tieverkko sallii. Tässä yhteydessä vii-

51 KO 36. § 239.

52 KO 36. § 242.

53 KO 36. § 243.

tattakoon myös motomekanisoitujen joukkojen käyttömahdollisuuksiin, joiden käytön tarkastelu, enempää hyökkäyksessä kuin puolustuksessakaan, ei mahdu esityksen puitteisiin.

B. Puolustus leveällä rintamalla.

Puolustustaistelun perusmuoto on puolustus normaalirintamalla. Puolustus leveällä rintamalla on ainoastaan muunnos tästä. Ohjesäännöt käsittelevät sitä ainoastaan lyhyesti⁵⁴:

Liitteessä N:o 10 on esitetty esimerkki selvittää tätä puolustuksen lajia. Siitä ilmenee, että puolustus perustuu vihollisen todennäköisimpiin etenemissuuntiin järjestettyihin, tavallisesti patl:n vahvuisiin, tukikohtiin. Välimaasto varmistetaan vartioilla, sivustatullella ja kaasutuksilla. Näiden toimintaan nojautuen iskuryhmät suorittavat vastaiskuja hyökkäyksen torjumiseksi. Periaate on siis sama kuin meikäläisessä puolustuksessa toisarvoisilla suunnilla muistuttaen likipitään etuvartiopalvelusta. Venäläiset avomaastoon tottuneena luottavat tässä kenties liikaa kiinteään varmistukseen, kaasutuksiin ja väli- maastoon kohdistettuun tuleen. Peitteisessä maastossa kuitenkin lienee tehokkaampi tiheä partioverkko, jonka toimintaan nojaten iskuryhmät voivat suorittaa vastaiskunsaa. Kiinteä varmistus ja kaasutukset voidaan kiertää ja peitteiseen maastoon ei tulta sivustoilta voida järjestää.

Yleisesti katsoen puolustuksessa leveällä rintamalla noudatettu menettelytapa vastannee tarkoitustaan huomioon ottaen normaalipuolustuksen yhteydessä esitetyt ja siihen vaikuttavat näkökohdat.

C. Liikkuva puolustus.

Liikkuva puolustus vastaa meikäläistä puolustavaa viivytystaistelua⁵⁵. Oleellisia erikoispiirteitä, jotka poikkeaisivat siitä ja jo käsitellystä venäläisestä taktiikasta, en ole siinä havainnut, joten sen tarkempi käsittely ei ole tarpeen.

D. Puolustus talvella.

Perustaen talvipuolustuksen tarkastelun edellä esitettyyn, kuten tehtiin hyökkäystaistelunkin yhteydessä, esitetään seuraavassa venäläisten käsitys talvipuolustuksen erikoisuuksista⁵⁶:

54 KO 36. § 255.

55 KO 36. § 256.

56 Virkki: Venäläisten käsitys talvitaistelusta Smirnovin talvitaistelua käsittelevän kirjasen mukaan. KO 36. § 275. Järvinen: siv. 187.

- Talviselle puolustukselle on yleensä ominaista puolustus leveällä rintamalla.
- Pääpuolustuslinja valitaan niin, että asutut paikat ja suojaa antavat metsät jäävät päävastarinta-aseman sisään.
- Iskuryhmät ovat voimakkaampia kuin kesäisin ja sitovat ryhmät vastaavasti heikompia. Sitovien ryhmien tukikohdiksi valitaan vihollisen etenemisteillä olevia asuttuja paikkoja tai metsiköitä. Välimaasto varmistetaan hiihtopartioiden avulla. Iskuryhmät (patl:n ja rykm:n) sijoitetaan pakkasta vastaan suojaa antaviin paikkoihin.
- Puolustuksen suoritus perustuu pääasiallisesti liikkeeseen. Vastaiskut ja –hyökkäykset suoritetaan joko puolustusaseman edessä tai itse puolustusasemassa. Vastaiskujen ja –hyökkäysten suunnat on ennakolta huolellisesti tiedusteltava.
- Tykistön ryhmitys on sama kuin leveällä rintamalla puolustauduttaessa yleensä. Tärkeimpänä tehtävänä sillä on vastaiskujen ja –hyökkäysten tukeminen.
- Hyökkäysvaunujen käyttö talvella puolustuksessa on vaikeaa. Niiden pitäminen toimintavalmiudessa pakkasen takia asettaa suuria vaatimuksia. Lumi sitä paitsi rajoittaa niiden liikkumismahdollisuuksia.
- Ilmavoimat avustavat jalkaväen vastahyökkäyksiä.
- Vähän lumen aikana järjestetään puolustus täysin samoin kuin kesällä. Tällöin on huomattava, että varustustyöt vaativat runsaasti työvoimaa sekä aikaa ja että joukoista huolehtiminen vaatii lisätoimenpiteitä.

Venäläisten käsitykset talvipuolustuksesta tuntuvat sängen tarkoituksenmukaisilta. Niiden toteuttaminenkin on sikäli helppoa, että niiden mukainen talvipuolustuksen järjestely nojautuu tuttuun käsitteeseen: puolustus leveällä rintamalla. Toisaalta lienee venäläisillä vaikeutena puutteellinen talvivarustus ja asutuksemme harvuus.

Lisäksi järjestelmä antaa täydellisemmän talvisotataidon omaavalle ja maastoon totuneelle viholliselle edullisia mahdollisuuksia yllättäviin iskuihin syvälle puolustusasemaan. – Hyökkäysvaunujen tuki on miltei tyystin lakannut.

Talvi siis vähentää venäläisen puolustustaktiikan tehoa meillä.

E. Yhteenvedo.

Puolustustaistelun tarkastelun tulokset voidaan koota seuraavaksi yhteenvedoksi:

- Puolustuksen järjestelyssä ilmenevä kaavamaisuus ei sovellu suomalaiseen maastoon aiheuttaen voimain tuhlausta ja heikentäen suhteellisesti päätulivöhykkeen tuliverkkoa syvyyden antamatta useinkaan vastaavaa korvausta.

- Puolustusaseman arin kohta on sen metsään lankeava osa, sillä raivaukset paljastavat siellä puolustuksen järjestelyn, hyökkäysvaunujen osallistuminen vastahyökkäyksiin metsässä on vaikea, ilmavoimien osallistuminen torjuntaan peitteisessä maastossa menettää huomattavasti tehoaan ja vihollisen väline on suhteellisen sopiva metsähyökkäykseen.
- Tykistön hajotettu käyttö heikentää sen voimaa; vastavalmistelun onnistuminen voimastaan huolimatta antaa epävarman tuloksen.
- Hyökkäysvaunujen käyttö hyökkäyksiin pääpuolustuslinjan etupuolella maastovaikeuksien takia antaa laihan tuloksen.
- Leveän rintaman puolustus vastaa suurin piirtein tarkoitustaan.
- Talvi heikentää puolustuksen voimaa lisäämällä vihollisen yllättävän toiminnan mahdollisuuksia ja vaikeuttamalla normaalipuolustuksen järjestämistä.

Nämä puutteellisuudet, puolustustaisteluperiaatteiden yleispätevyydestä huolimatta, tullevat tuottamaan venäläiselle puolustukselle monia yllätyksiä.

IV. Kohtaamistaistelu.

Muista taistelulajeista on syytä puuttua vielä kohtaamistaisteluun, koska se sisältää eräitä varteenotettavia piirteitä.

Viitaten hyökkäystäistelun käsittelyssä saatuihin kokemuksiin voimme seuraavista venäläisen taktiikan kohtaamistaistelua koskevista periaatteista tehdä muutamia johdopäätöksiä:

- Etujoukko, joutuessaan taisteluun, sitoo ensiksi vihollisen tulella: tykistö avaa tulen erillisinä pattereina ja keskittää sen vihollisen rivistöä vastaan, ilmavoimat hyökkäävät tykistön kimppuun ja etujoukon raskaat aseet työnnetään eteen. Sen jälkeen hyökkäysvaunut ja etujoukon pääosa iskevät vihollisen sivustaan ja selustaan⁵⁷ tai etujoukko sitoo vihollisen rintamassa ja hyökkäysvaunut suorittavat hyökkäyksen suoraan sen läpi⁵⁸.
- Pääjoukon komentaja seuraa etujoukon taistelua ja sidottuaan sen taistelulla viholliseen, suuntaa iskuryhmänsä vihollisen pääjoukon sivustaan. Tähän hyökkäykseen osallistuvat myös motomekanisoidut joukot, hyökkäysvaunut ja ratsuväki⁵⁹. Myös voi tulla kysymykseen hyökkäysvaunujen hyökkäys vihollisen päävoimien sivustaan jo etujoukkoistaistelun alkaessa vihollisen ollessa vielä rivistössä⁶⁰.

Tämäkin taistelulaji on sidottu määrättyyn kaavaan. Siinä ei ole huomioitu maaston vaikutusta lainkaan, kuten huomiasimme olevan asian laidan muissakin taistelulajeissa. Etujoukon taistelua varten annetut ohjeet ovat selviä ja yksinkertaisia, mutta niiden soveltaminen suomalaiseseen maastoon ei ole ilman muuta selvä. Taistelu joudutaan useimmiten suorittamaan ainakin osittain peitteisessä maastossa. Vihollisen sitominen tulella sellaisissa olosuhteissa on helpommin sanottu kuin tehty; vihollisen etujoukko poistuu tieltä tykistön suojaan, raskaiden aseiden tuli on rajoitettua ja metsä häiritsee lentäjienkin toimintaa. Iskun suuntaaminen vihollisen sivustaan hv:en tukemin joukoin on vaikeaa, ellei ole sopivaa sivutietä. Varmaankin osumme paremmin kohdalleen, jos arvioimme (vertaa etujoukon toimintaa hyökkäysesimerkissä), että venäläinen etujoukko tavallisimmin hyökkää tien suunnassa sen molemmin puolin ja hyökkäysvaunut suorittavat hyökkäyksen siihen liittyen tai sen edellä pääasiassa tietä käyttäen. Tämä antaa vihollisen

57 KO 36. § 157.

58 Järvinen: siv. 163.

59 KO 36. § 158.

60 Järvinen: siv. 163.

etujoukolle, joka kykenee hyökkäämään metsässä, mahdollisuuden päästä sen sivustaan, joten sivustan arkuus tässäkin on ilmeinen. Vihollisen etujoukon tuhoaminen, kuten KO 36 vaatii, ja sen päävoimien sitominen saattaa näin ollen jäädä suorittamatta.

Päävoimien taisteluun kehittäminen edellä esitetyn periaatteen mukaan lienee suomalaisessa maastossa niin ikään vaikeaa. Harva tieverkko ja teiden välimaaston metsäisyys vaikeuttavat joukkojen suuntaamista haluttuun suuntaan. Ainoastaan siinä tapauksessa, että kohdalle sattuu sopivia poikittaisteitä, voidaan iskuryhmä ja ennen kaikkea motomekanisoidut joukot suunnata tehokkaasti vihollisen sivustaan. Näin onnellisesti ei aina satu ja sitä paitsi järvien, jokien ja soiden pirstoma maasto tehostaa metsien estevaikutusta ja suojaa suomalaisten joukkojen sivustoja. Samasta syystä on vaikeaa eri teillä marssivien joukkojen toiminnan suuntaaminen välittömään yhteistoimintaan keskenään hyökkäyksessä. – Usein siis sivustahyökkäyksen asemasta on tyydyttävä hyökkäämään rintamassa. Hyökkäystä ohjesäännöt joka tapauksessa vaativat. Puolustusmahdollisuutta kohtaamistaistelun yhteydessä KO 36 ainakaan ei ole huomioinut.

Kohtaamisolosuhteissa ovat venäläiset epäedullisessa asemassa myös sikäli, että raskeasti aseistetun venäläisen joukon ryhmittäminen taisteluun vieraisissa olosuhteissa vie enemmän aikaa kuin vastaavan suomalaisen, joten kohtaamistaistelussa ratkaiseva aikakysymys painaa vaaka suomalaisten puolelle.

Talvella ilmeisesti edellä mainitut näkökohdat ilmenevät vielä selvempinä.

V. Loppuarvostelu.

Venäläisen taktiikan peruspiirteinä on avomaaston luoma kaavamaisuus. Lisäväriä sille antaa runsaaseen teknillisten välineiden käyttöön ja vaikutukseen perustuva toiminta. Suomessa se joutuu täysin vieraisiin olosuhteisiin. Tässä suhteessa vaikuttavimmat tekijät ovat metsä ja talvi. Nämä ovat kaavamaisuuden ja ja tekniikan vihollisia. Niitä ei venäläinen taktiikka ota kylliksi huomioon. Se ilmenee jo heidän ohjesäännöistäänkin, joissa metsätaistelua ja talvisotaa käsitellään vain poikkeuksina ja kovin ylimalkaisin ohjein. Seurauksena tulee olemaan, että venäläisen taktiikan peruspylväät, tekniikka ja kaavat, eivät pääse oikeuksiinsa. Venäläinen johtaja asetetaan täällä erittäin vaikeiden problemien ja koetuskivien eteen. Poikkeukset ohjesäännöissä muodostuvat säännöiksi ja tulokseksi on epävarmuus ja vastoinkäymiset, kunnes vaikeudet opitaan voittamaan.

Hyökkäyksessä todennäköisesti venäläinen ”ammus”⁶¹ osuu harhaan. Sen kulkuun vaikuttavat häiritsevästi: hyökkäysvaunujen metsäkäytön mahdottomuus, tykistötulen ja ilmavoimien vaikutuksen heikkeneminen, välineen kankeus, yksityiskohtaisen suunnittelun toteuttamisen mahdottomuus ja sivustojen arkuus. Rakennelma siis rikkoutuu, eikä jäljellä ole keinoja sen paikkaamiseen. On mukauduttava uusien olosuhteiden sanelemiin vaatimuksiin. Tämä johtaa siihen, että hyökkäysryhmitys tulee syvenemään, reservit suurenemaan ja hyökkäysvoima perustuu enemmän jalkaväen iskuun syrjäyttäen teknillisten välineiden tähänastisen valtavan osuuden, lukuun ottamatta ilmavoimia, joiden käyttö mahdollisesti entisestäänkin kasvaa. Iskuvoiman ratkaisun tulos ei kuitenkaan ole selvä, sillä vihollinen voi asettaa vastaan kvalitatiivisesti olosuhteita paremmin vastaavan, vaikkakin kvantitatiivisesti heikomman panoksen.

Puolustuksen lujutta horjuttaa vaihteleva metsän peittämä maasto, joka ei sovellu venäläisen puolustustaktiikan kaavaan ja jalkaväen aseistukseen. Ryhmityksessä on pyrittävä joustavuuteen johdon vaikeutumisen uhallakin ja puolustuksen on todennäköisesti nojaututtava suuressa määrin aukean reunaan työnnettävän pääpuolustuslinjan tulivoiman lisäämiseen syvyyden kustannuksella. Puolustusasemien heikoimmiksi kohdiksi muodostuvat niiden metsiin lankeavat kohdat.

Tutkimuksemme osoittama venäläisen taktiikan kielteiset ominaisuudet eivät saa johdattaa meitä vihollisen aliarvioimiseen. Venäläinen massa omaa kaikesta huolimatta suuren hyökkäysvoiman. Lisäksi on otettava huomioon m.m., että Pietarin sotilaspiiriin joukot todennäköisesti saavat ainakin osaksi erilaisen suomalaisia olosuhteita vastaavan koulutuksen ja kenties aikanaan sitä vastaavan organisaation ja varustuksen. Todetut puutteet venäläisessä taktiikassa viitoittavat meille tietä, mihin suuntaan kehityksemme on ohjattava. Taktiikkaamme, organisaatiomme ja aseistustamme on sen mukaan kehitet-

61 Tiede ja Ase N:o 3: Ev.luut. Nihtilän venäläisen iskuryhmän hyökkäyksestä käyttämä nimitys.

tävä niin, että metsä- ja talvisotataktiikkaan ja – tekniikkaan kiinnitetään entistä enemmän huomiota, jalkaväen iskukykyä ja nopealiikkeisyyttä sopivalla organisaatiolla lisätään sekä edellisestä johtuen aseistusta kevennetään ja keveimpien aseiden tulivoimaa lisätään. Viimeksi mainitut vastakkaiset vaatimukset voidaan toteuttaa osaksi m.m. itselataavan kiväärin ja kevyttä kenttätykistöä korvaavan kranaatinheittimen käyttöönotolla. Samalla on edelleen kiinnitettävä huomiota hyökkäysvaunu- ja ilmatorjuntaan sekä kaasunsuojeluun.

Olosuhteittemme tarjoamien mahdollisuuksien hyväksikäyttöä on jatkuvasti tehostettava antamatta saavuttamamme etumatkan venäläisiin verrattuna kasvaa umpeen.

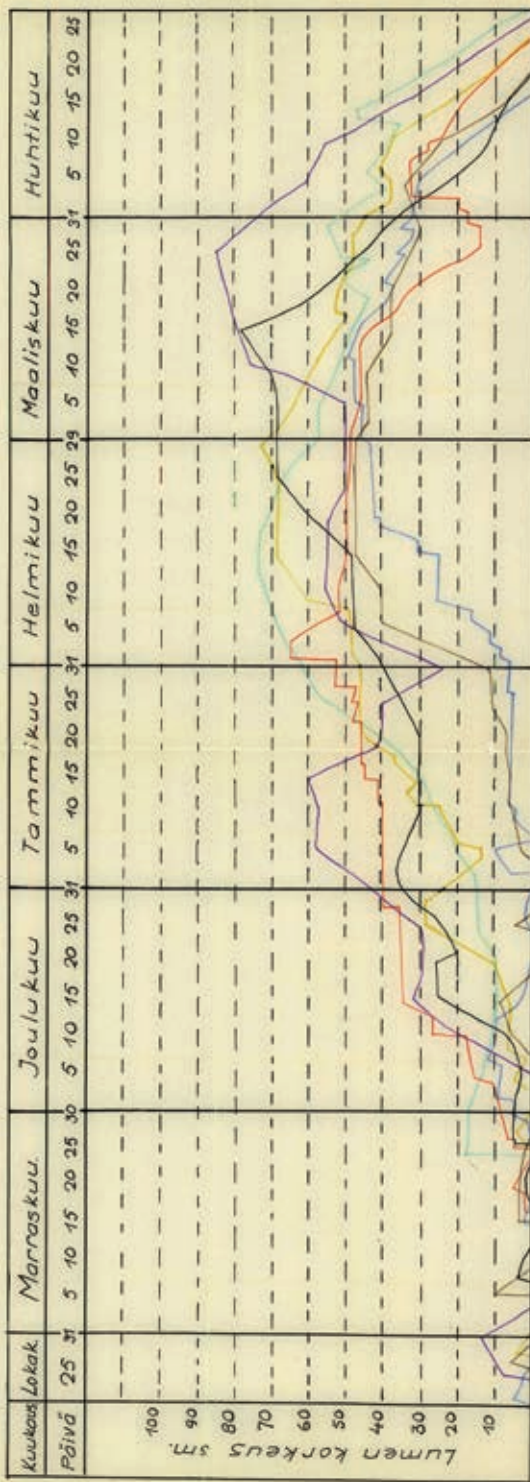
Helsingissä 4.2.1939.

S Simelius

Majuri.

Liite N:o 1

Lumihavaintoja Kivennavan kirkolla

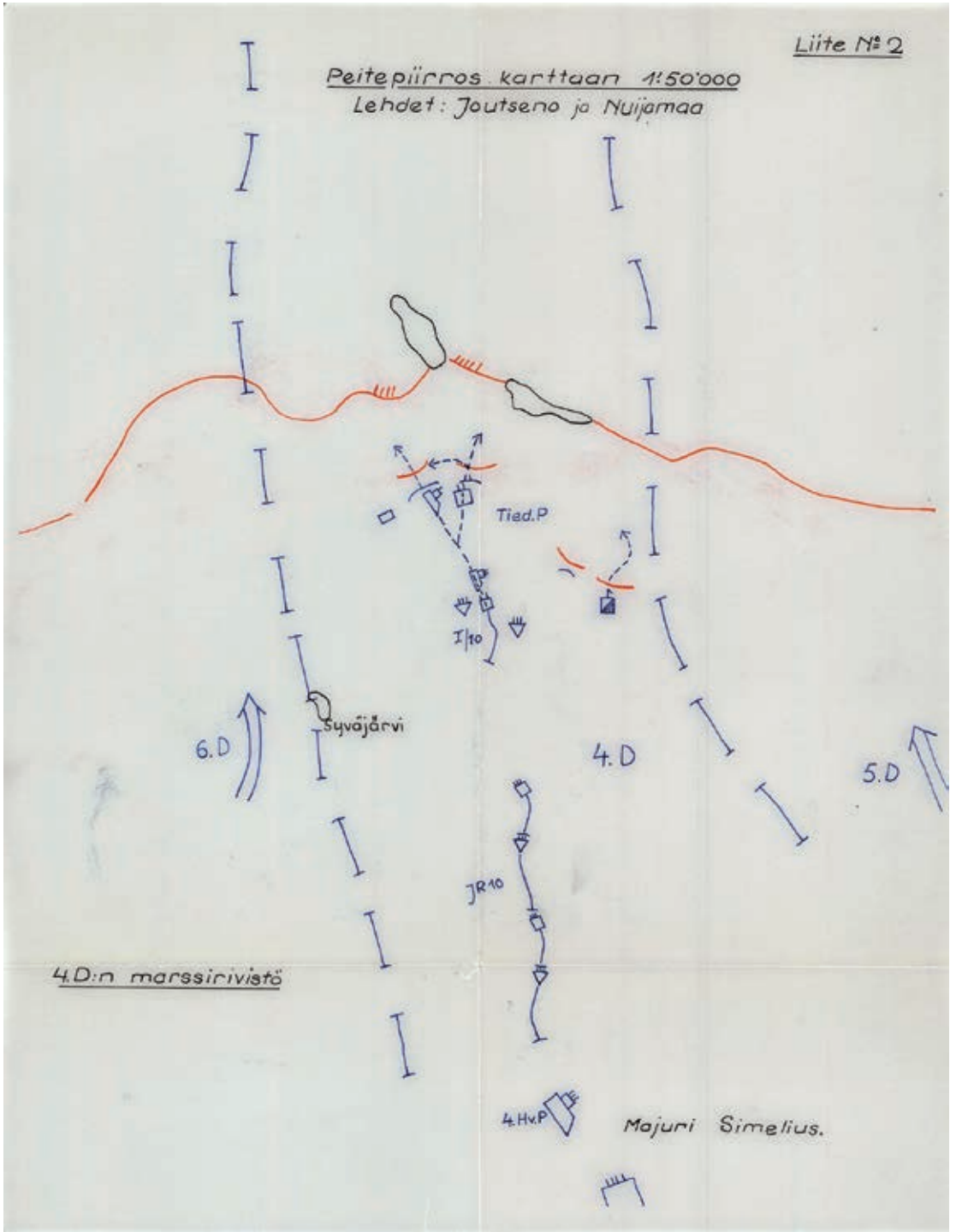
- V. 1931 - 32
- V. 1932 - 33
- V. 1933 - 34
- V. 1934 - 35
- V. 1935 - 36
- V. 1936 - 37
- V. 1937 - 38.

Mittannut: Aluep. T. Pyykkö
Mittapaikka sk. talo

Majuri S. Simelius.

Liite N° 2

Peitepiirros karttaan 1:50'000
Lehdet: Joutseno ja Nuijamaa

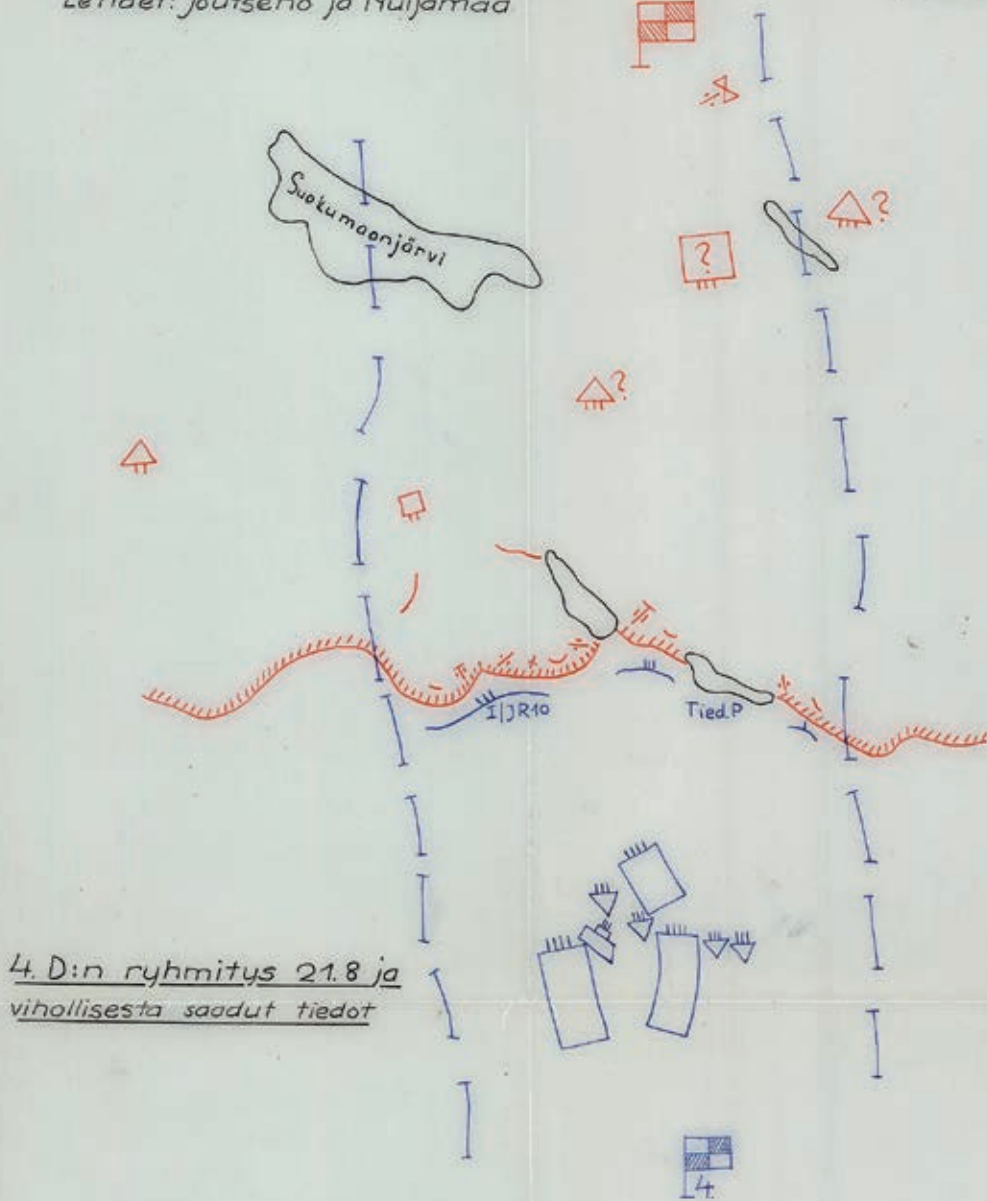

4.D:n marssirivistö

4.HvP Majuri Simelius.

Peitepiirros karttaan 1:50'000
 Lehdet: Joutseno ja Nuijamaa

Liite N:3

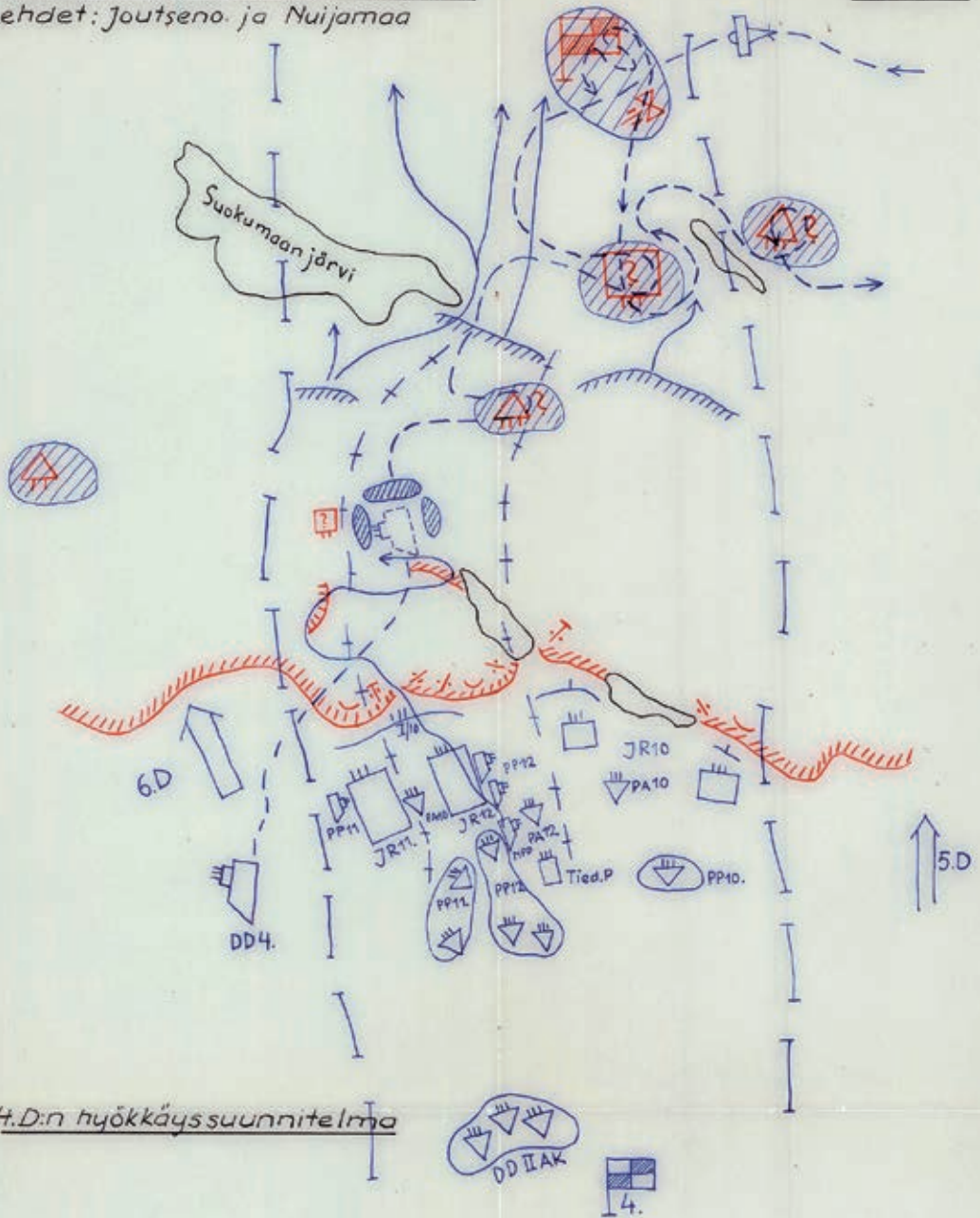

4. D:n ryhmitys 21.8 ja
vihollisesta saadut tiedot

Majuri S. Simelius.

Peitepiirros karttaan 1:50'000
Lehdet: Joutseno. ja Nuijamaa

Liite N: 4

Majuri S. Simelius.

Liite N:5

Peitepiirros karttaan 1:50'000
Lehdet: Joutseno ja Nuijamaa

Selityksiä:

Hv.pattl. Kaksi K:a NPP-ryhmänä, yksi K:a kummallakin etulinjan patilla: yksi K:a DPP-ryhmänä toisessa tavoitteessa annetaan II/JR 12:lle

Tykistö: PP alaryhmät:
I/JR12- I ja II/KTR 4
II/JR12- III/KTR 4
III/JR12- Pstojr 12

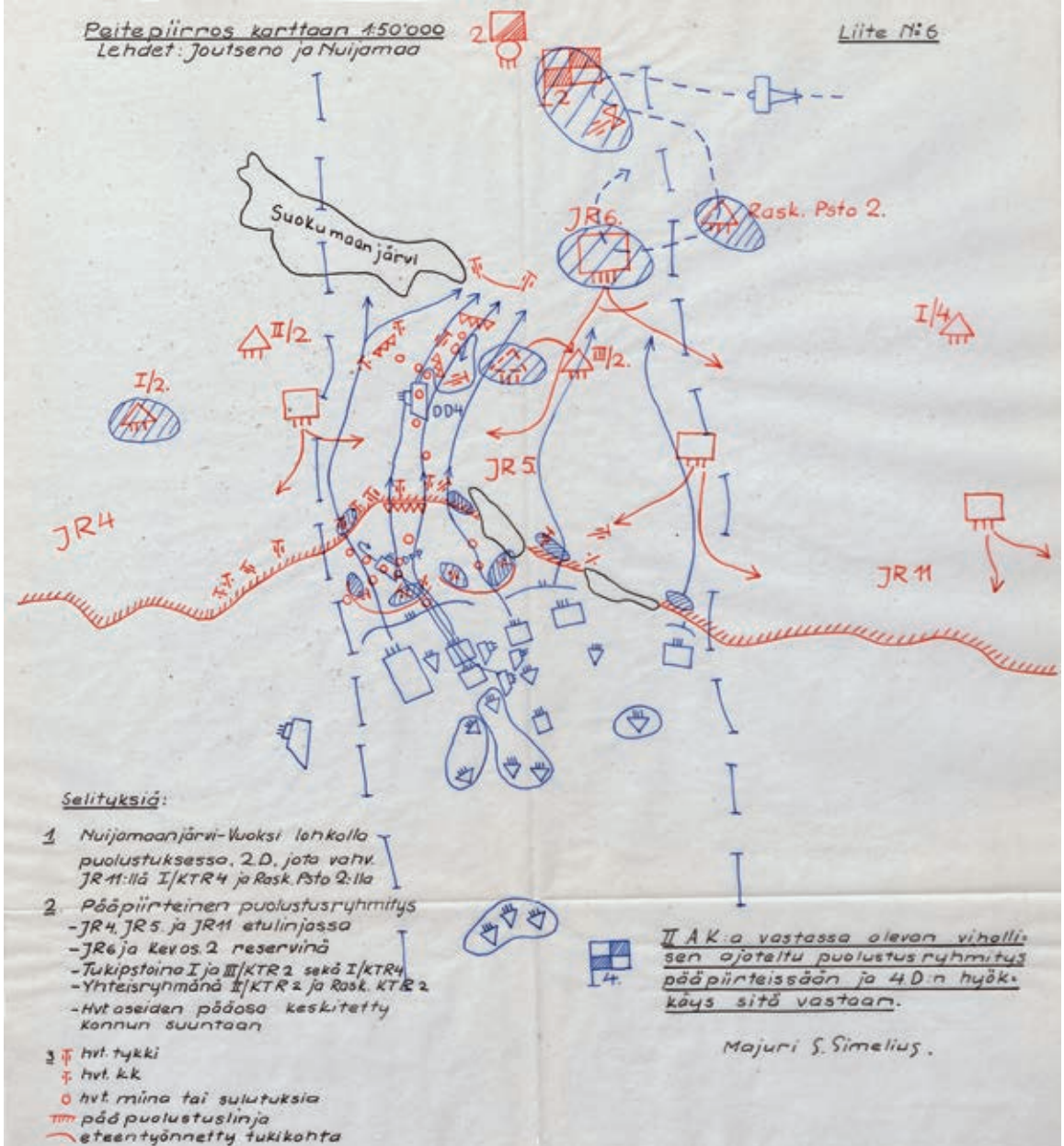
 Tykistövalmistelu

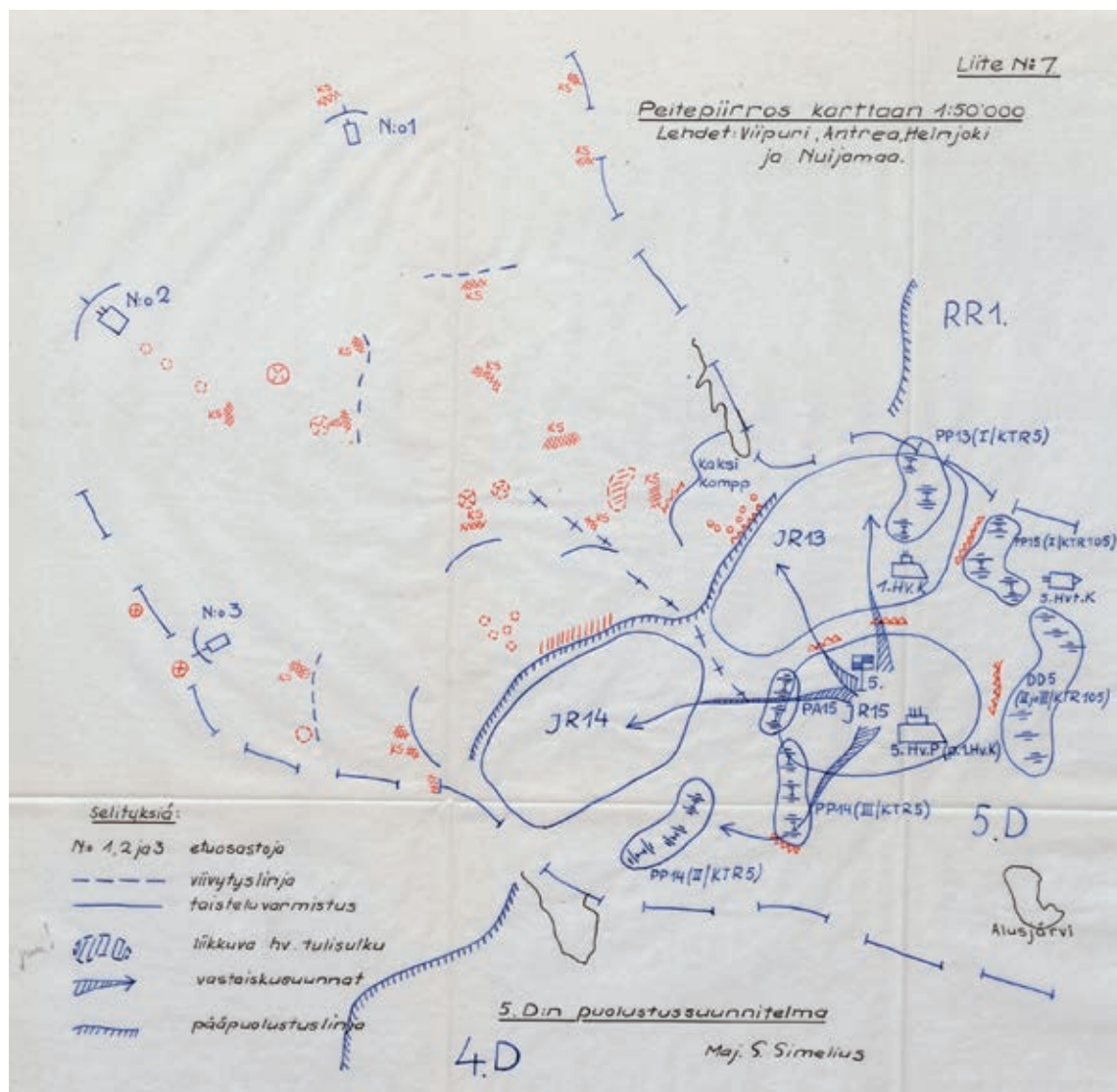
Maj S Simelius

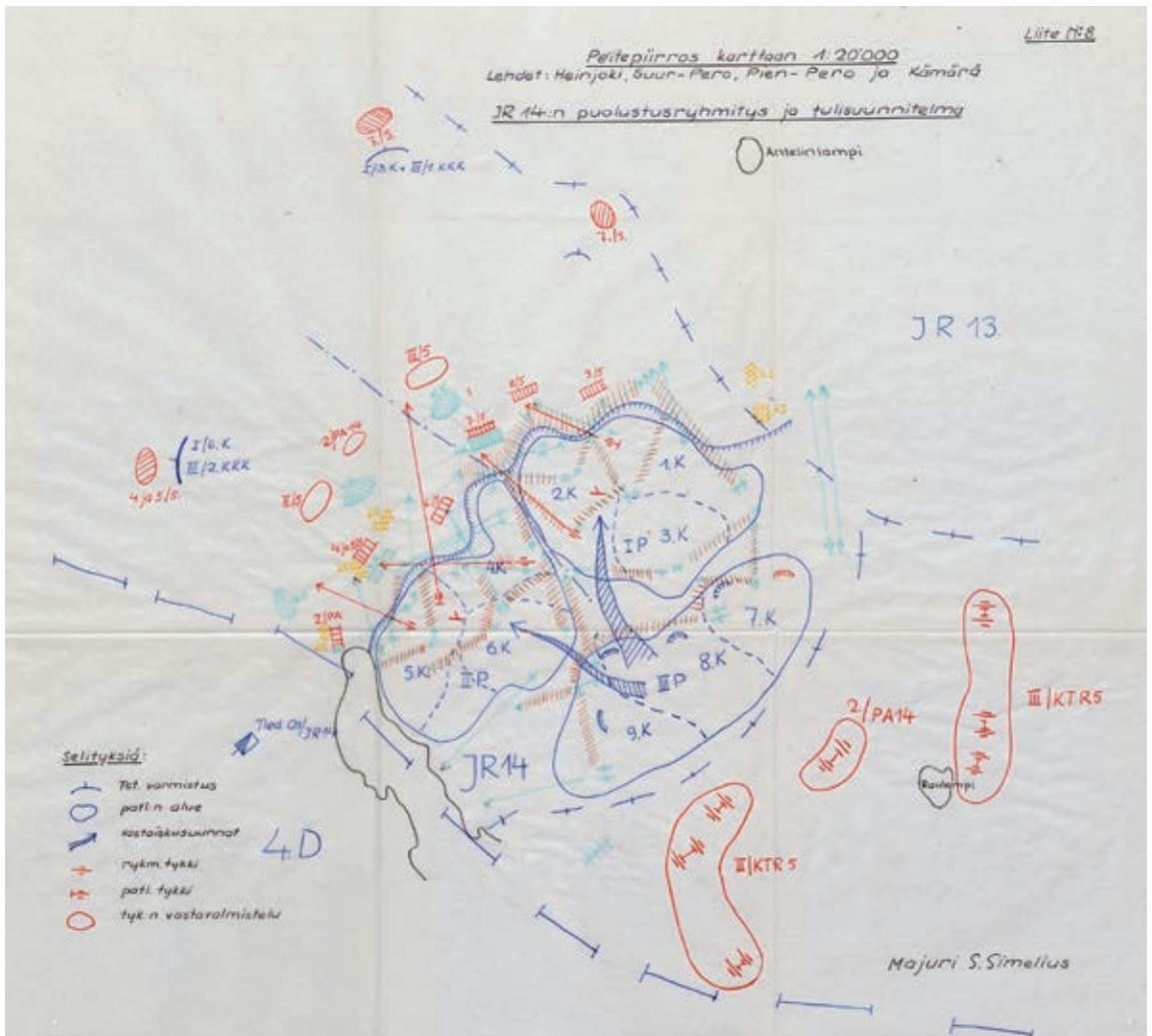
JR 12:n hyökkäyssuunnitelma

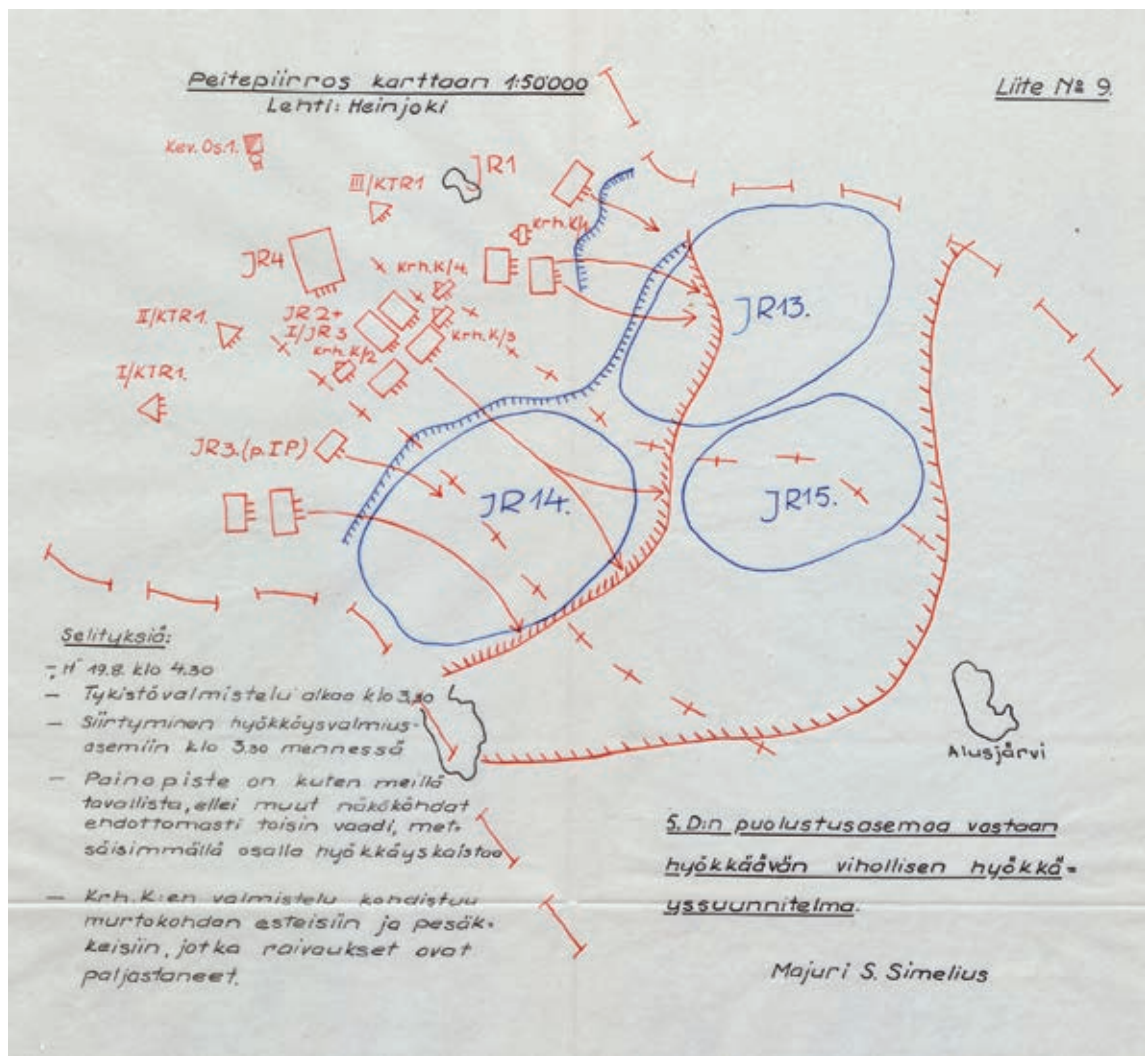
Peitepiirros karttaan 1:50'000
Lehdet: Joutseno ja Nuijamaa

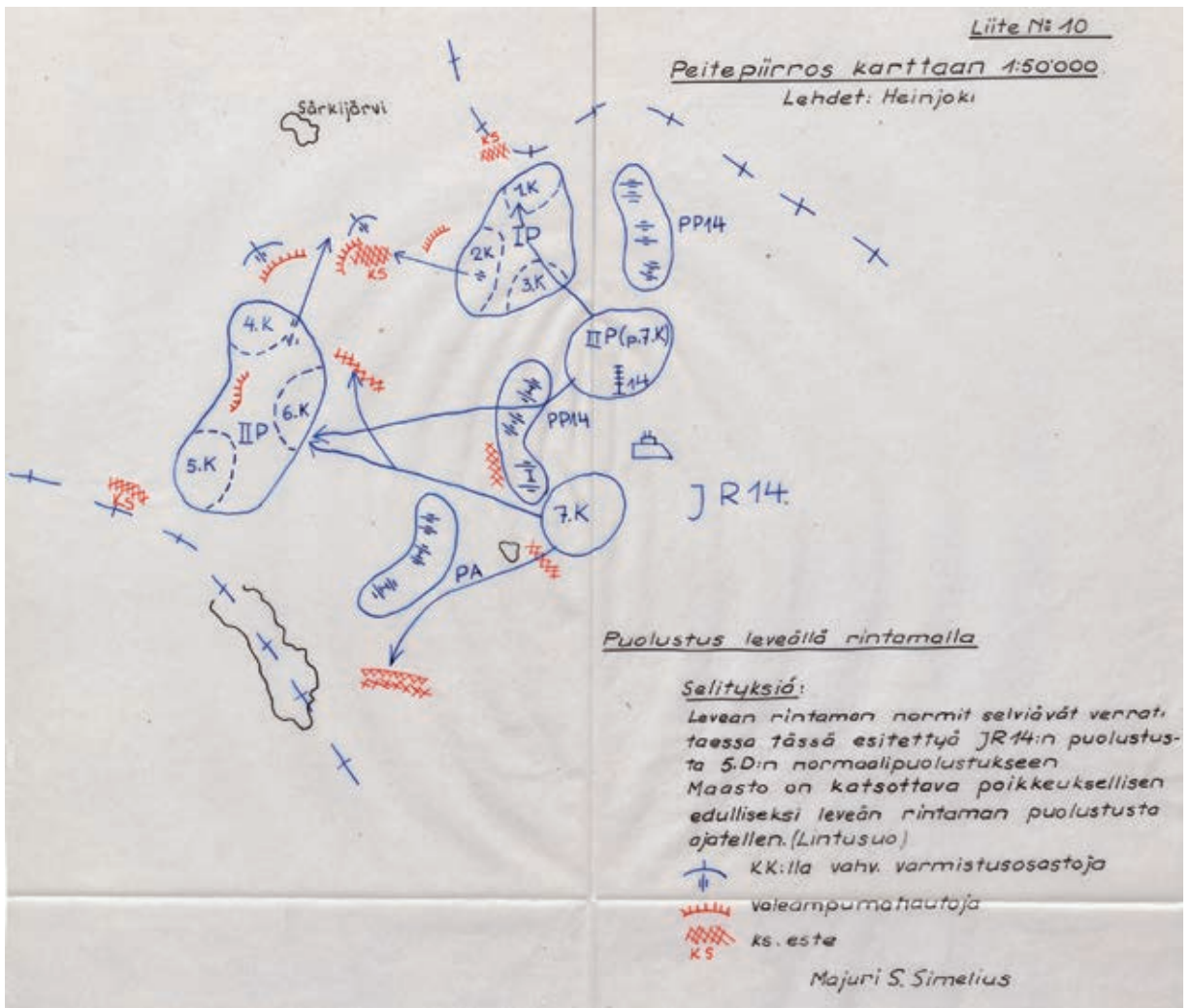
Liite N:o 6

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos
PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mpkk.fi

978-951-25-3117-2 (sid.)
978-951-25-3118-9 (pdf)

Puolustusvoimat
mpkk.fi